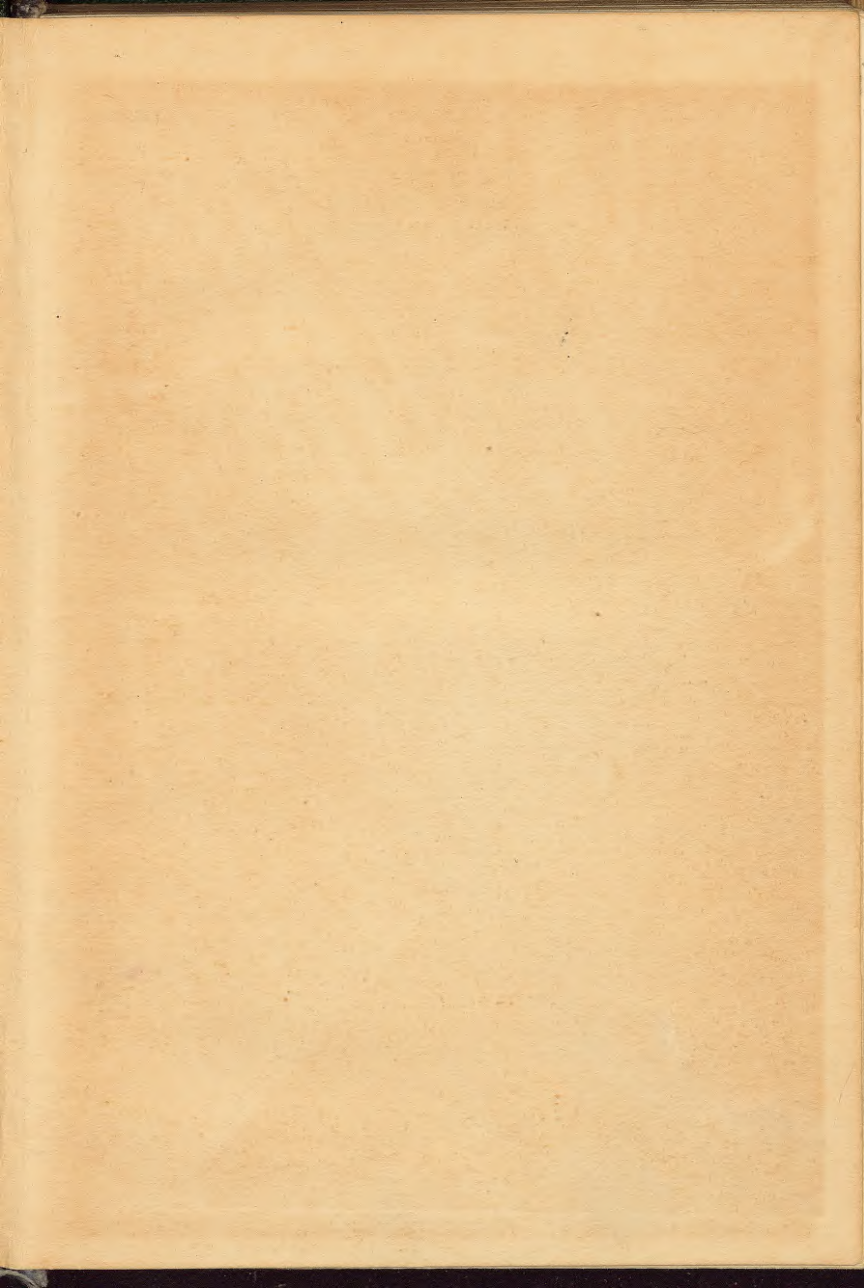

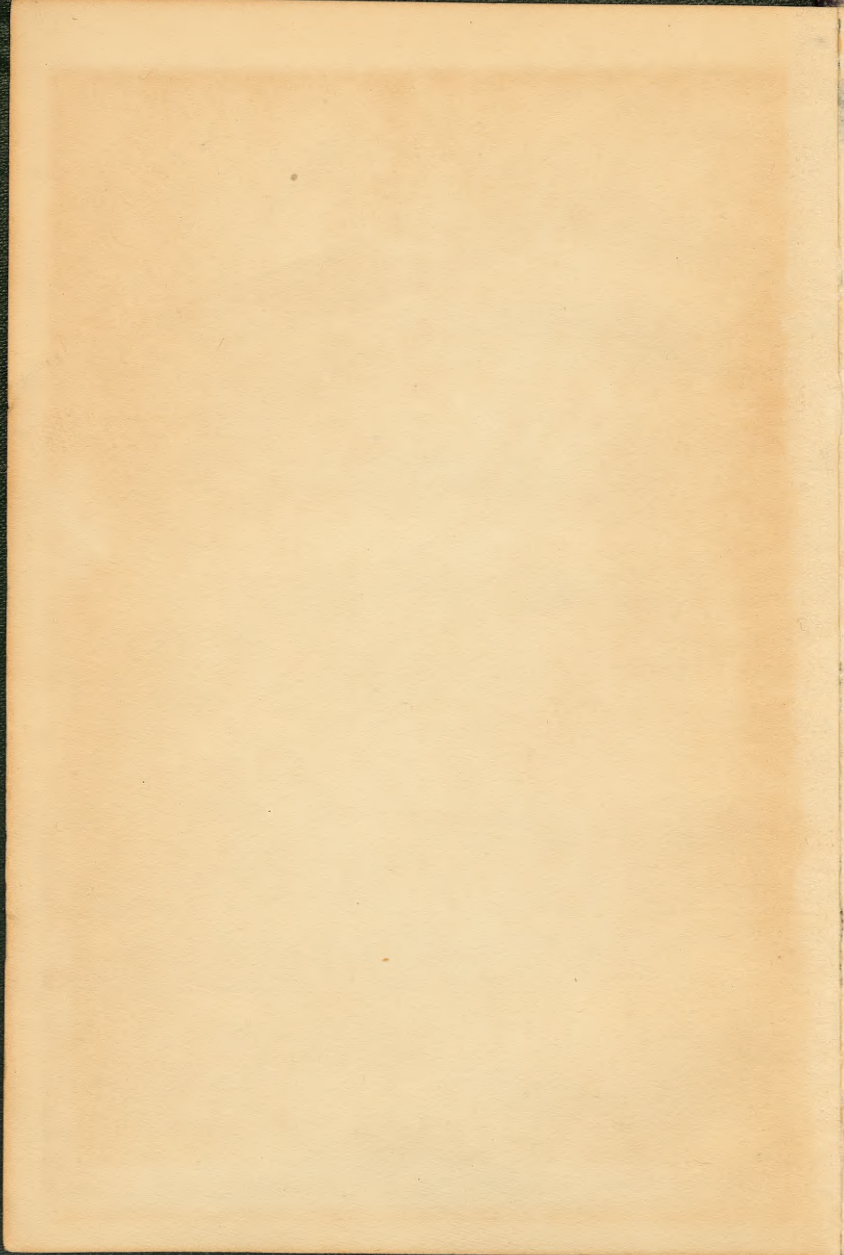
L⁰
—
528

J. 0511

BIBLIOTEKARO
TERMINU VARDNICA

57-38.429

J. Peile
BIBLIOTEKARO
TERMINU VÄRDNICA

Е. ПЕЙЛЕ

**СЛОВАРЬ
БИБЛИОТЕЧНЫХ ТЕРМИНОВ**

РУССКО-ЛАТЫШСКИЙ И ЛАТЫШСКО-РУССКИЙ

ЛАТВИЙСКОЕ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
РИГА 1957

02 (038)

$\frac{0}{528}$

L
02/038

J. PEILE

BIBLIOTEKARO TERMINU VĀRDNĪCA

KRIEVU-LATVIEŠU UN LATVIEŠU-KRIEVU

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA
RĪGĀ 1957

0306024.187

Latv. PSR Valsts Bibliotēka
Inv. ~~57-38.429~~

5

Ⓝ

1964

PRIEKŠVārDS

Sakarā ar Padomju Latvijas biblioteku darba plašo vērienu ir kļuvusi nepieciešama vienota bibliotekarā un bibliografiskā terminoloģija, kas palīdzēs izskaust pastāvošo dažādību bibliotekāro un bibliografisko terminu lietošanā.

Vārdnīcai pamatā ir autorei sastādītais nelielais terminu saraksts (ap 300 terminu), kas apspriests un apstiprināts Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Latviešu valodas terminoloģijas komisijā (sk. 8. biļetenu «Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis», 1950, Nr. 3., un J. Peiles rakstu V. I. Ļeņina vārdā nosauktās PSRS Valsts bibliotēkas izdotajā rakstu krājumā «Научные библиотеки СССР», 1950, Nr. 2). Vārdnīcā uzņemti bibliotekari un bibliografiski termini, kā arī daži grāmatrūpniecības un grāmatu zinātnes termini, kam ir sakars ar bibliotekāro darbu. Šie termini (kopskaitā ap 1300) ir savākti, pētījot un ekscerējot specialo literatūru, kā arī sakopojot praksē lietotos. Vārdnīcas sastādīšanas darbā radīja grūtības tas apstāklis, ka vēl līdz šim nav izdota krievu bibliotekāro terminu vārdnīca, kas aptvertu padomju bibliotekāro un bibliografisko terminoloģiju.

Vārdnīcai ir divas daļas. Pirmajā daļā doti krievu termini ar tulkojumiem un skaidrojumiem latviešu valodā. Skaidrojumi ir doti tikai attiecīgā termina bibliotekārajai (resp. bibliografiskajai, poligrafiskajai utt.) nozīmei, piem., pie vārda «абонемент» nav skaidrots jēdziens «teatra abonents». Pie terminiem, kas ir novecojuši vai arī nav ieteicami kādu citu iemeslu dēļ, ir dotas norādes uz ietei-

camiem terminiem, piem., *шка́фная о́пись* sk. *топографический каталог*.

Ja krievu terminam visās tā nozīmēs ir viens tulkojums latviešu valodā, tad atsevišķu nozīmju skaidrojumi ir numurēti ar arābu cipariem (sk. *абонемента*). Ja krievu terminam ir homonīmi (vārdi, kas vienādi rakstāmi un vienādi izrunājami), kas latviešu valodā tulkojami dažādi, tad krievu termina homonīmi doti vārdnīcā kā atsevišķi vārdi ar attiecīgu arābu ciparu termina labajā pusē augšā, piem., *печать*¹ zīmogs, *печать*² prese, *печать*³ iespaidums.

Dažiem krievu terminiem ir sinonīmi (vārdi ar to pašu nozīmi), piem., *индекс шифра* un *почтовый индекс*. Šādos gadījumos katrs termina sinonīms ir dots vārdnīcā savā vietā, pievienojot arī citus sinonīmus, bet skaidrojums dots tikai pie visvairāk ieteicamā variantā (pie citiem variantiem dota norāde, kur meklējams skaidrojums). Lai gan mūslaiku terminoloģijai tiek izvirzīta prasība pēc iespējas vairāties no terminu sinonīmiem, taču vārdnīcā tādu sinonīmu uzņemts samērā daudz. Tas tāpēc, ka latviešu bibliotekarā terminoloģija vēl ir tapšanas stadijā (krievu terminoloģija — mazākā mērā). Lai vārdnīcā pilnīgāk atspoguļotu jēdzienu sistemu, pirmajā daļā pie ģints jēdzieniem aiz skaidrojuma iekavās dotas norādes uz sugas jēdzieniem, piem., aiz vārda «индексация» skaidrojuma iekavās rakstīts: sk. arī *буквенная индексация*, *цифровая и.*, *однородная и.*, *смешанная и.* Tāpat arī pie sugas jēdzieniem dotas līdzīgas norādes uz citiem saistītiem sugas jēdzieniem, piem., pie «буквенная индексация» dota norāde uz «цифровая индексация» un otrādi.

Terminu skaidrojumos sastopamie ar kursīviem burtiem iespiestie termini ir ievietoti attiecīgajā vārdnīcas vietā (pēc alfabeta) un tur paskaidroti.

Vārdnīcas otrajā daļā ir doti latviešu termini ar tulkojumiem krievu valodā. Terminu skaidrojumu šeit nav, bet nepieciešamos gadījumos (ja terminu varētu pārprast) latviešu terminam pievienotas īsas piezīmes. Terminu sinonīmi te ievietoti katrs savā vietā pēc alfabeta.

Autore apzinās, ka šai vārdnīcai, kas ir pirmais darbs latviešu bibliotekarās terminoloģijas laukā, ir savi trūkumi

un nepilnības. Terminoloģijas veidošana pēc savas būtības ir kolektīvs darbs, tāpēc autore aicina bibliotēku darbiniekus rūpīgi iepazīties ar šo vārdnīcu un ar savām kritiskajām piezīmēm, labojumiem un papildinājumiem nākt talkā bibliotekarās terminoloģijas izkopšanā.

Autore izsaka pateicību visiem, kas ar padomiem un aizrādījumiem ir palīdzējuši viņai vārdnīcas sastādīšanā, it sevišķi Latvijas PSR Nopelniem bagātajiem kultūras darbiniekiem A. Jansonei un R. Grabim, bibliotēku darbiniekiem A. Apinim, A. Eglītem, B. Einbergai, A. Ģermanim, V. Jaugietam, V. Krastam un T. Rīdžiņai.

ПРЕДИСЛОВИЕ

Стремительное развитие библиотечного дела в Советской Латвии вызывает настоятельную необходимость в единой библиотечной и библиографической терминологии, которая помогла бы уничтожить существующий разнобой в употреблении библиотечных и библиографических терминов.

В основу словаря положен составленный автором небольшой список терминов (числом около 300), рассмотренный и утвержденный Терминологической комиссией Академии наук Латвийской ССР (см. 8-й бюллетень «Известий Академии наук Латвийской ССР», 1950, № 3, и статью Е. Пейле в сборнике «Научные библиотеки СССР», 1950, № 2, изданном Государственной библиотекой СССР имени В. И. Ленина). В словарь включены библиотечные и библиографические термины, а также некоторое количество полиграфических и книговедческих терминов, имеющих отношение к библиотечной работе. Эти термины (всего около 1300) собраны как в процессе работы над специальной литературой, так и путем записи терминов, употребляющихся в библиотечной практике. Работу по составлению настоящего словаря осложняло отсутствие русского словаря советской библиотечной и библиографической терминологии.

Словарь состоит из двух частей. В первой части даны русские термины с переводом и толкованием терминов на латышском языке. Толкования даны только библиотечным (библиографическим, полиграфическим и т. п.) значениям термина, напр. при слове «абоне-

мент» не поясняется понятие «театральный абонемент». При терминах, устаревших или по другим причинам не рекомендуемых для употребления, даны ссылки на рекомендуемые термины, напр.: *шка́фная б́пись sk. топограф́ический катало́г.*

Если русскому термину во всех его значениях соответствует один латышский перевод, то пояснения отдельных значений обозначены арабскими цифрами (см. абонемент). Русские термины — омонимы (слова, которые одинаково пишутся и произносятся), переводимые на латышский язык по-разному, даны в словаре как отдельные слова с арабской цифрой сверху справа от термина, напр.: *печа́ть¹ zīmogs, печа́ть² prese, печа́ть³ iespiedums.*

Некоторые русские термины имеют синонимы (слова с одинаковым значением), напр.: *и́ндекс шиф́ра* и *пблочный и́декс*. В этих случаях каждый из синонимов дан в словаре на своем месте, рядом с ним приведены остальные синонимы, но толкование дано только при рекомендуемом варианте (при других вариантах дана ссылка к месту толкования). Хотя современная терминология избегает синонимии, в словарь включено сравнительно много синонимов. Это объясняется тем, что латышская библиотечная терминология находится еще в стадии становления (русская терминология — в меньшей степени). Чтобы словарь полнее отражал систему понятий, в первой части при родовом понятии за толкованием в скобках дана ссылка на видовые понятия, напр. за толкованием слова «индексация» в скобках читаем: *sk. agī* буквенная индексация, цифровая и., однородная и., смешанная и. Также и при видовых понятиях даны ссылки на другие соподчиненные видовые понятия, напр. при термине «буквенная индексация» дана ссылка на «цифровая индексация» и наоборот.

Истолкование набранных курсивом терминов, встречающихся при толковании других терминов, дано в словаре на соответствующем месте (по алфавиту).

Во второй части словаря даны латышские термины с переводом на русский язык. Толкований здесь нет, но в отдельных случаях (если термин может быть понят в другом смысле) термины сопровождаются кратким примечанием. Термины-синонимы здесь даны каждый на своем месте по алфавиту.

Автор сознает, что данный словарь, являющийся первым трудом в области латышской библиотечной терминологии, имеет свои недостатки. Терминологическая работа является по существу коллективным делом, поэтому автор призывает библиотечных работников внимательно ознакомиться с настоящим словарем и своими критическими замечаниями, исправлениями и дополнениями содействовать делу совершенствования библиотечной терминологии.

Автор выражает благодарность всем, кто своими советами и указаниями оказал ей помощь в работе по составлению словаря, в особенности заслуженным деятелям культуры Латвийской ССР А. Янсон и Р. Грабису, библиотечным работникам А. Апиуну, А. Герману, В. Красту, Т. Ридзинь, А. Эглиту, Б. Эйнберг и В. Яугиету.

**РУССКО-ЛАТЫШСКИЙ
СЛОВАРЬ**

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

РАССКО-ЯЛЫНКИ

СЮБАРА

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

A

абонемѐнт abonements — 1. tiesība saņemt bibliotēkas grāmatas, žurnālus u. c. lasīšanai mājās; lasītāju apkalpošanas pamatforma masu bibliotēkās; 2. bibliotēkas nodaļa, kas izsniedz grāmatas uz mājām; 3. tiesība saņemt abonējamus izdevumus (sk. arī заочный абонемент, групповой а., междубиблиотечный а., международный а., общий а., отраслевой а., функциональный а.)

абонемѐнтная систѐма abonementa sistema — lasītājiem uz mājām izsniedzamo grāmatu reģistrācijas veids (sk. arī двухкарточная абонементная система, однокарточная а. с.)

абонѐнт abonents — bibliotēkas lasītājs, kam ir tiesība ņemt grāmatas uz mājām

автобиографѝя autobiografija — kādas personas saraksts savas dzīves apraksts

автографѝора oriģinalgravira — *gravira*, kuras iespaidformu metalā, kokā vai linolejā darinājis zīmējuma autors-mākslinieks

автѝограф autogrāfs — pašrocīgs raksts, paraksts vai ieraksts; šaurākā nozīmē: grāmatā

izdarīts tās autora, īpašnieka vai citas personas ieraksts, paraksts u. tml.

автолитография oriģinallitografija — *litografija*, kuras zīmējumu akmenī darinājis autors-mākslinieks, atšķirībā no reprodukciju litografijas, kam zīmējumu veido litografs

автоним autonims — 1. autora īstais vārds pretstatā *pseudonimam*; 2. grāmata, kas izdota ar autora īsto vārdu

автор autors — persona, kas sarakstījusi kādu darbu vai piedalījies tā sarakstīšanā (līdzautors); plašākā nozīmē: persona, kas sastādījusi grāmatu no vairāku autoru darbiem, savākusi tautas daiļrades materialus utt., kā arī kolektīvs (iestāde vai organizācija), kas publicējis savus oficiālos materialus (sk. arī коллектив авторов, коллективный автор, соавтор)

автореферат autoreferats — autora sarakstīts īss disertācijas izklāsts; plašākā nozīmē: autora sarakstīts jebkura sava darba īss izklāsts

авторизованный перевод autorizēts tulkojums — autora atļauts, autora atzīts tulkojums

авторизовать autorizēt — 1. dot atļauju sava darba tulkošanai citā valodā; 2. atzīt par labu sava darba tulkojumu, inscenējumu u. tml.

авторская корректура autorkorektura — 1. kļūdu labošana, ko veic autors sava darba tipografiskajā *novilkumā*; ar autorkorekturu parasti saprot tādus labojumus, kas izmaina oriģināla saturu; 2. salikuma novilkums, kas domāts au-

tora labojumiem (sk. arī izdevnieciskā korektūra, tipografskā k.)

áвторская сэрия autorserija — *serija*, kas aptver viena autora darbus, piem., «Puškina biblioteka» (sk. arī izdevnieciskā sērija, tematiskā s.)

áвторская строкá autorrinda — pirmā horizontālā līnija kataloga kartītē

áвторские табліцы autortabulas — specialas tabulas grāmatu kārtošanai plauktos autoru uzvārdu un grāmatu nosaukumu alfabētiskā secībā; ar šo tabulu palīdzību nosaka t. s. *autorzīmi*, ko ieraksta *grāmatas šifrā*; ir divzīmju un trīszīmju autortabulas

áвторский заголóвок описáния autorapraksta galva — *individualā autora* uzvārds ar inicialiem, *kolektīvā autora* nosaukums, kas ierakstīti kataloga kartītes pirmajā rindā un nosaka kartītes vietu katalogā (sk. arī заголовок описания, описание под автором)

áвторский знак autorzīme — autora uzvārda vai cita *sākuma vārda* pirmo zilbju pieņemtais apzīmējums (burts un divzīmju vai trīszīmju skaitlis), ko nosaka pēc *autortabulām* un ieraksta *grāmatas šifrā*; autorzīme nosaka grāmatas vietu *indeksa robežās* (sk. arī авторские таблицы, шифр книги)

áвторский каталóг autorkatalogs — 1. katalogs, kas sastāv no alfabētiskā secībā sakārtotiem grāmatu aprakstiem pēc autoriem, redaktoriem,

tulkotājiem u. c. personām, kas piedalījušās grāmatas tapšanā; 2. novcojis *alfabetiskā kataloga* nosaukums

áвторский коллектив *sk.* коллектив áвторов

áвторский лист autorloksne — mērvienība manuskripta vai iespieddarba apmēra aprēķināšanai, kas satur 40 000 iespiedzīmju un pieņemta norēķinos ar autoriem, redaktoriem u. tml. Autorloksnei pielīdzina 700 dzejas rindas un 3000 cm² iespiesta grafiska materiala (*sk.* arī печатный лист, учётно-издательский л.)

áвторский разделитель, именнóй разделитель, персонáльный разделитель autora starpkarte — kataloga *starpkarte*, uz kuras *izciļņa* uzrakstīts autora uzvārds ar inicialiem, dažkārt arī biografiski dati, piešķirtās premijas u. c. (*sk.* arī буквенный разделитель, слоговой р.)

áвторский сбóрник autorkrājums — viena autora darbu kopojums

áвторский указáтель *sk.* указáтель áвторов

áвторский экзemplяр autoreksemplars — viens vai vairāki iespieddarba eksemplari, kurus attiecīgā darba autors, tulkotājs, ilustrētājs u. tml. saņem no izdevniecības bez maksas

áвторское описáние *sk.* описáние под áвтором

áвторское прáво autortiesības — tiesību normu kopums, kas nosaka literaru, zinātnisku, mākslas u. c. darbu autoru tiesisko stāvokli

áвторское свидéтельство autoraplicēba — dokuments, kas apliecina un aizsargā izgudrotāja autortiesības uz viņa izgudrojumu; tiesība izmantot izgudrojumu šai gadījumā pieder valstij, bet izgudrotājs saņem likumā paredzēto atlīdzību un dažas privilēģijas. Autoraplicēbai tiek pievienots *izgudrojuma apraksts* (sk. arī патент)

áвторство autorība — literara, zinātniska, mākslas vai kāda cita darba autortiesību piederība zināmai personai

автотипия autotipija — 1. fotomechanisks klišēju pagatavošanas paņēmieni, kas ļauj reproducēt visus oriģināla toņus; lieto gan vienkāršaino ilustrāciju izgatavošanā, kur bez melna un balta ir arī pelēki pārejas toņi, gan arī daudzkrāsainu ilustrāciju, gleznu reprodukciju izgatavošanā; 2. ar šo paņēmienu izgatavots novilkumsattēls

акт akts — pēc zināmas formas sastādīts dokuments, kur ar liecinieku parakstiem apliecināts kāds fakts, piem., bibliotēkas fonda pārbaudes akts

актив читателей sk. читательский актив

áктовая систéма учёта фóндов fondu uzskaites aktu sistema — *individualās uzskaites* veids, kur inventāra grāmatu aizstāj akti-saraksti, ko sastāda par katru grāmatu kopu

алигáт aligats — *konvoluta* sastāvdaļa, t. i.,

grāmata, kas iesieta vienā iesējumā ar citu grāmatu un nav tās daļa vai turpinājums

аллоним alonims — citas personas īstais vārds, kas pieņemts par *pseidonimu*

алфавитная расстановка alfabētiskais kārtojums — grāmatu vai kartīšu kārtojums autoru, sastādītāju, redaktoru u. c. uzvārdu, *kolektivo autoru* nosaukumu un grāmatu nosaukumu alfabētiskā secībā

алфавитно-порядковая расстановка alfabētiskais kārtas kārtojums — *standartu* un *technisko katalogu* kārtojums izdevēju organizāciju vai firmu alfabētiskā secībā, bet vienas organizācijas vai firmas ietvaros — pēc kārtas skaitļiem

алфавитно-предметный указатель к книге
sk. предметный указатель

алфавитно-предметный указатель («ключ») к систематическому каталогу системātiskā kataloga alfabētiskais priekšmetu rādītājs («at-slēga») — kartotekas, plakata vai kāda cita veida rādītājs, kurā alfabētiskā secībā sakārtoti priekšmetu (t. i., zinātņu nozaru, jēdzienu, tematu, parādību) nosaukumi, par kuriem *sistemātiskajā katalogā* var atrast literatūru; katram nosaukumam pievienots attiecīgās klasifikācijas nodaļas vai apakšnodaļas indekss

алфавитно-предметный указатель к таблицам классификации klasifikācijas tabulu alfabētiskais priekšmetu rādītājs — parasti saraksta formā izveidots bibliotekarās klasifikācijas tabulu

rādītājs, kurā alfabētiskā secībā sakārtoti dažādu priekšmetu (t. i., zinātņu nozaru, jēdzienu, tematu, parādību) nosaukumi ar *indeksiem*, kas piešķirami attiecīgā satura grāmatām

алфавитно-хронологическо-порядковая расстановка alfabētiski chronoloģiskais kārtas kārtojums — parastais periodisko izdevumu kārtojums nosaukumu alfabētiskā secībā, katra nosaukuma robežās — pēc gadiem, gada robežās — pēc numuriem

алфавитный каталог alfabētiskais katalogs — *katalogs*, kurā grāmatu apraksti sakārtoti autoru, redaktoru u. tml. uzvārdu un iniciaļu, kolektīvo autoru un bezautoru grāmatu nosaukumu alfabētiskā secībā. Pēc alfabētiskā kataloga var noskaidrot: 1) vai meklējamā grāmata ir bibliotēkā, 2) kādas zināma autora grāmatas ir bibliotēkā

алфавитный список читателей alfabētiskais lasītāju saraksts — bibliotēkas lasītāju saraksts vai kartoteka uzvārdu alfabētiskā secībā

алфавитный указатель *sk.* указатель заглавий, указатель авторов *utt.*

альбом *albums* — poligrāfiski vai ar foto palīdzību atveidotu ilustrāciju, rasējumu, zīmējumu *utt.* kopoījums iesietas vai brošētas grāmatas veidā bez teksta vai ar nelielu paskaidrojošu tekstu (*sk.* arī атлас)

альбом для наклеивания вырезок izgriezumu *albums* — *albums* avīžu (*retāk žurnalu*) izgrie-

zumu ielīmēšanai; parasti izgriezumus kārtoti pēc tematiem

альбóм наглядных посóбий uzskates līdzekļu albums

альбóмный каталóг sk. каталóг-альбóм

альдýны, áлды aldinās, aldas — italiešu grāmatu iespiedēja un izdevēja Alda Manucija un viņa pēcnācēju izdotās grāmatas, 15.—16. gadsimta grāmatu labākie paraugi (neliels formāts, skaisti burti, labs papīrs vai pergaments)

альманáх almanachs — 1. rakstnieku-laikabiedru sarakstīto dzeju, stāstu, aprakstu krājums (literārais almanachs); 2. uz kādu sabiedriskās dzīves nozari attiecīgu ziņu krājums, kur minētas arī jaunākās grāmatas, pēdējie zinātnes sasniegumi, likumu grozījumi u. tml. (uzziņu kalendaram tuvs almanacha tips); almanachi iznāk periodiski un neperiodiski (sk. arī антология)

альтернативное заглавие alternatīvs nosaukums, alternatīvs virsraksts — kāda literāra darba otrs nosaukums, kas pievienots pirmajam ar saikli «vai», piem., «Zelta atslēdziņa vai Būratino piedzīvojumi»

анагрáмма anagrama — 1. pseidonims, kas veidots, pārstatot īstā uzvārda burtus; 2. mīkla, kur burtu pārstatīšanas ceļā dabūto vārdu nozīmes aprakstītas dzejas formā

аналитическая классификация analitiskā klasifikācija — klasifikācijas metode, kas ļauj atspo-

guļot sistematiskā kataloga nodaļās ne vien visu iespieddarbu, bet arī tā atsevišķas, vairāk vai mazāk patstāvīgas daļas, piem., kopoto rakstu sējumā uzņemtos atsevišķos darbus, žurnala rakstus u. tml.

аналитический каталог *sk. общая картотека журнально-газетных статей*

аналитический определитель, специальный определитель *analitiskais noteicējs, specialais noteicējs (skaidrojumu sk. pie специальный определитель)*

аналитический формуляр *analitiskais formulars — lasītāja formulars, kur izsniegtās grāmatas pieraksta nevis chronoloģiskā secībā (kā tas ir parastajos formularos), bet gan atsevišķās lappusēs pēc zinātņu nozarēm: sabiedriski politiskā literatūra, dabaszinātniskā literatūra utt. Šis formulars sniedz par lasītāju sīkākas ziņas nekā parastais formulars, piem., par kādu literatūru lasītājs visvairāk interesējas u. tml.; bibliotekars te atzīmē arī savus vērojumus par lasītāju, viņa lasīšanas plānus u. c.*

аналитическое описание *analitiskais apraksts — kāda izdevuma vai sacerējuma daļas bibliografisks apraksts, piem., žurnala raksta, grāmatas nodaļas apraksts*

аналитическое расписывание *analitiskā izrakste — analitisko aprakstu sastādīšana grāmatu un periodisko izdevumu atsevišķiem rakstiem un nodaļām*

анастатическое издание anastatisks izdevums — atkārtots izdevums, kas iespiests nevis no jauna salikuma, bet gan reproducējot agrākā izdevuma tekstu ķīmiskā ceļā uz litografijas akmens vai metala; tagad šo paņēmieni aizstājusi fotomechaniskā reproducēšana

анналы sk. **лѐтопись**

аннотация anotacija — iespieddarba īss raksturojums, kas atklāj tā saturu, idejiski politisko virzienu, zinātnisko un māksliniecisko vērtību, piemērotību zināmai lasītāju kategorijai (adresējums) un citas īpašības; iespieddarba *bibliografiskajā aprakstā* anotācijas vieta ir aiz *bibliografiskajām piezīmēm* (sk. arī издательская аннотация, описательная а., рекомендательная а., реферативная а.)

аннотированная печатная карточка anotēta iespiesta kartīte — iespiesta kataloga kartīte ar jauniznākušās grāmatas *anotāciju*. Padomju Savienībā šādas kartītes kopš 1925. g. sastāda un izdod dažādas iestādes *centralizētās katalogizācijas* kārtībā. Sākot ar 1956. g. anotētās kartītes izdod Vissavienības Grāmatu palata, bet sastāda (sākot ar 1950. g.) Ļeņina vārdā nosauktā PSRS Valsts biblioteka. Kartītes iznāk atsevišķos komplektos apgabalū (arī novadu), rajonu, pilsētu, ciemu, bērnu un skolu bibliotekām. Anotētās iespiestās kartītes izdod arī dažu savienoto republiku grāmatu palatas, arī Latvijas PSR Grāmatu palata. Kartītes domātas izmantošanai

masu biblioteku *lasītāju katalogos* un šo biblioteku masu darba pasākumos (sk. arī централизованная каталогизация)

аннотировать anotēt — rakstīt *anotaciju*

аноним anonims — 1. sacerējums, kura autors nav uzrādīts; šaurākā nozīmē: sacerējums, kura autoru nevar noskaidrot ne uz sacerējuma paša datu pamata, ne arī bibliogrāfisku meklējumu ceļā; 2. šāda sacerējuma autors

анонимное произведение anonims sacerējums (darbs) (sk. arī аноним)

анограф sk. издание с односторонней печатью

антология antoloģija — dažādu autoru darbu (visbiežāk dzejoļu) izlase (sk. arī альманах)

апóкриф apokrif — 1. baznīcas neatzīts reliģisks sacerējums, kura saturs daļēji nesaskan ar attiecīgā laikmeta oficiālo ticības mācību; 2. sacerējums, ko nepamatoti piedēvē kādam citam autoram vai laikmetam

аппарат для чтения микрофильмов mikrofilmu lasāmais aparāts

апробированное издание, одобренное издание aprobēts izdevums, par derīgu atzīts izdevums

архив archīvs — 1. apzīmējums specialām grāmatām, rakstu krājumiem un periodiskiem izdevumiem, kas satur materialus un dokumentus par kādu izcilu personu, pētnieciska rakstura ma-

terialus par kādu zinātnes nozari u. tml., piem., K. Marksa un F. Engelsa archīvs; 2. dokumentu kopums, kas radies kādas personas, dzimtas vai iestādes darbības rezultātā; 3. dokumentālo materiālu glabāšanas vieta

архив выполненных справок izsniegto *uzziņu* archīvs — bibliotēkas lasītājiem, iestādēm un organizācijām izsniegto *uzziņu* norakstu kopoījums kartīšu vai sarakstu veidā

архивный фонд archīva fonds — grāmatu vai citu iespieddarbu krājums, kas glabājas lielākajās bibliotēkās un grāmatu palatās un nav domāts izsniegšanai plašākām lasītāju masām; piem., latviešu grāmatu archīva fonds Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālajā bibliotēkā — īpašs saglabājams fonds, kas satur vienu eksemplāru no visiem izdevumiem latviešu valodā

астериск *sk.* звёздочка

атлас atlants — 1. ģeografisko karšu krājums ar paskaidrojošu tekstu vai bez tā; 2. iesiets vai brošēts ilustrāciju, rasējumu, tabulu krājums, ko visbiežāk izdod kā kādas citas zinātniskas vai mācību grāmatas pielikumu; šai nozīmē tādu krājumu parasti sauc par *albumu*

афиша afiša — lielāka apmēra iespiests vai ar roku rakstīts paziņojums par izrādēm, koncertiem, lekcijām u. tml., kas domāts izkāršanai publiskā vietā (*sk.* arī плакат)

Б

беглый просмотр книги grāmatas pārskatīšana

беллетристика *sk.* художественная литература

беседа о книгах pārruna par grāmatām —
 1. ieteicošās bibliografijas paveids; bibliografisks izdevums, kura galvenais mērķis ir iepazīstināt lasītāju ar grāmatām par attiecīgo tematu un pieradināt viņu sistemātiski lasīt. Līdzīgi *bibliografiskam apskatam* pārruna sniedz paskaidrojumu par temata būtību un aptver nedaudz grāmatu, raksturojot to kopsakaru un norādot lasīšanas secību (sākot ar vieglāk saprotamām). Katras pārrunas pamatā ir īss literatūras saraksts, kas parasti ievietots pārrunas teksta beigās. Pārruna domāta arī bibliotekaram bibliografisku apskatu sarīkošanai; 2. viens no bibliotēkas masu darba veidiem — bibliotēkara saruna ar lasītājiem par izlasītām grāmatām; arī individuala saruna ar lasītāju abonementā par izlasītām un lasīšanai ieteicamām grāmatām

беседчик pārrunu vadītājs

бесплатная библиотэка bezmaksas biblioteka — biblioteka, par kuras pakalpojumiem (grāmatu izsniegšanu, izpildītajām uzzīņām u. c.) maksu neņem

бесплатное приложéние bezmaksas pielikums — visbiežāk pielikums vienas vai vairāku grāmatu veidā kādam žurnalam vai citam perio-

57-38.429

diskam izdevumam (sk. arī дополнение, отдельное приложение)

бесплатный обязательный экземпляр obligatais bezmaksas eksemplars — viens no iespieddarba eksemplariem, ko tipografijas saskaņā ar likumu bez maksas nodod Vissavienības Grāmatu palatai (Vissavienības obligatais bezmaksas eksemplars), savas republikas grāmatu palatai un republikaniskai valsts bibliotekai (republikaniskais obligatais bezmaksas eksemplars); atstājusi vienu eksemplaru Padomju Preses arhivam, Vissavienības Grāmatu palata pārējos eksemplarus pēc īpaša saraksta nosūta lielākām valsts bibliotekām (sk. arī платный обязательный экземпляр)

библиограф bibliografs — specialists *bibliografijā*

библиографировать bibliografēt, bibliografiski aprakstīt — dot iespieddarba *bibliografisko raksturojumu*

библиографируемое лицо bibliografējamā persona — persona, kuras pašas sarakstītos darbus un kuras dzīvei un darbībai veltītos citu autoru darbus bibliografiski apraksta

библиографическая грамотность bibliografiskā prasme — bibliografijas pamatu un iespieddarbu aprakstīšanas pamatnoteikumu zināšana, prasme orientēties svarīgākajos bibliografiskajos izdevumos un izmantot tos savā darbā, prasme sastādīt vienkāršākus literatūras sarakstus u. c.

библиографическая единица bibliografiska vienība — noslēgts sacerējums, kas pretstatā *bibliotekarai vienībai* jeb *bibliotekarajam sējumam* var aptvert arī vairākus sējumus (piem., V. Lāča «Vētra»); arī sējuma daļa, t. i., atsevišķs raksts, nodaļa u. tml. (piem., M. Gorkija raksts «V. I. Ļeņins» rakstu krājumā «Atmiņas par Ļeņinu»)

библиографическая информация sk. **информационно-библиографическая работа**

библиографическая картотека bibliografiskā kartoteka — noteiktā secībā sakārtoti iespieddarbu (grāmatu, žurnālu un avīžu rakstu) apraksti, kas kaut kādā ziņā papildina bibliotēkas katalogus, visbiežāk atspoguļojot ne vien bibliotēkā atrodamo, bet arī vispār esošo literatūru par attiecīgo tematu; bibliografisko kartoteku veidi: tematiskās, specialās kartotēkas, vispārīgā žurnālu un avīžu rakstu kartoteka, novadpētniecības kartoteka (sk. arī картотека)

библиографическая памятка bibliografiskā atgāadne — *ieteicošās bibliografijas* paveids; bibliografisks izdevums, ko publicē parasti sakarā ar kādu atceres dienu, ievērojamu notikumu valsts vai kultūras dzīvē; aptver minimalu literatūras daudzumu vispārējam temata raksturojumam; plaši izplatītas ir izcilākajiem valsts, literatūras un zinātnes darbiniekiem veltītas «personālijū» tipa atgādnes, kas satur šo personu biografiskos datus, svarīgāko izdoto darbu aprak-

stus, viņu dzīvei un darbībai vēltīto iespieddarbu sarakstu

библиографическая редкость bibliografisks retums — *reta grāmata* vai cits iespieddarbs

библиографическая справка bibliografiska uzziņa — *uzziņa* par literatūru zināmā jautājumā (tematiskā uzziņa), par kāda izdevuma bibliografiskiem datiem resp. par autoru, nosaukumu, izdošanas gadu, vietu u. tml. (sk. arī библиотечная справка, фактическая с.)

библиографическая характеристика bibliografiskais raksturojums — iespieddarbu bibliografiskā raksturojuma paveidi ir *bibliografiskais apraksts, anotācija, referāts un recenzija*

библиографический обзор bibliografiskais apskats — viens no iedarbīgākajiem literatūras propagandas veidiem: pēc noteikta plāna izveidots stāstījums par vairākām grāmatām, sniedzot to saturu un novērtējumu (sk. arī информационный библиографический обзор, тематический б. о., обзор библиографических изданий)

библиографический указатель bibliografiskais rādītājs — literatūras uzskaitījums ar vai bez *anotācijām* par kādu noteiktu tematu (tematiskais bibliografiskais rādītājs), kādu atsevišķu zinātnes nozari (nozāres b. r.), par kādas personas (rakstnieka, zinātnieka) dzīvi un darbiem (personālais b. r., «personālija») u. tml. (sk. arī рекомендательный библиографический указатель)

библиографическое описание bibliografiskais apraksts — ziņu sakopojums par kādu iespieddarbu. Bibliografisko aprakstu sastāda pēc zināmiem noteikumiem, un tas dod iespēju gūt priekšstatu par attiecīgā iespieddarba saturu, uzdevumu un īpatnībām, kā arī atrast to katalogā. Bibliografiskā apraksta elementi ir autors, nosaukums, izdošanas vieta un gads, izdevniecība u. c.

библиографическое примечание bibliografiska piezīme — apraksta beigās zināmā secībā ievietotās papildziņas par izdevuma ārējām īpatnībām (piem., albums, ilustrācijas mapē), *titul-lapas* noformējumu, valodu (piem., teksts latviešu un krievu valodā), pievienoto bibliografiju u. tml., kas nav minētas apraksta tekstā; arī kāda apraksta elementa (piem., neskaidra grāmatas nosaukuma) paskaidrojums kvadratiekavās

библиографическое разыскание bibliografiskā meklēšana — sistematiska un loģiski pamatota ziņu meklēšana, faktisko datu noskaidrošana un precizēšana grāmatām u. c. iespieddarbiem

библиография bibliografija — zinātnes nozare, kuras uzdevums ir iespieddarbu uzskaitē, aprakstīšana, sistematizācija un vispusīga novērtēšana, lai varētu tos labāk un pilnīgāk izmantot. Ar terminu «bibliografija» apzīmē arī literatūras rādītājus, sarakstus, apskatus u. tml. bibliografiskus darbus

библиография библиографии bibliografijas bibliografija — tā sauktā otrās pakāpes bibliografija, t. i., bibliografisko rādītāju un citu bibliografisko materialu uzskaitījums, piem., Vissavienības Grāmatu palatas izdotā «Библиография советской библиографии»

библиография в подстрочных примечаниях bibliografija parindēs, bibliografija zemteksta piezīmēs

библиография местной печати, местная библиография *sk.* краевая библиография

библиография текстов tekstu bibliografija — bibliografija, kas reģistrē un apraksta visus kāda rakstnieka publicētos tekstus (daiļdarbus, literari kritiskus un publicistiskus rakstus, runas, referatus, zinātniskus darbus, vēstules utt.), parādot, kur, kad un kā tie iespiesti, kāda bijusi šo tekstu tapšanas un publicēšanas gaita, kādi teksti ir pareizi un kādi sagrozīti. Tekstu bibliografija cieši saistās ar tekstoloģiju

библиокласт (человек, уничтожающий или портящий книги) grāmatu iznīcinātājs, grāmatu bojātājs, biblioklasts

библиоклепт (книжный вор) grāmatu zaglis, biblioklepts

библиолит bibliolits — vulkana izvirdumā vai cita iemesla dēļ aprakta un pārakmeņojusies grāmata vai rokraksts

библиолог *sk.* книговед

библиология *sk.* книговедение

библиомán bibliomans — cilvēks, ko pārņēmusi slimīga kāre pēc grāmatām (galvenokārt pēc retām un vērtīgām)

библиомánия bibliomanija — slimīga kāre pēc grāmatām

библиоте́ка biblioteka — iestāde, kas vāc, apstrādā un glabā iespieddarbus (lielās bibliotekās arī rokrakstus), tos propagandē un izsniedz lasītājiem; arī privata grāmatu krātuve (personīga biblioteka). PSRS bibliotekas veicina dialektiski materialistiskā pasaules uzskata izveidošanos lasītājos un palīdz tiem dažādu zinātnes nozaru apgūšanā. Padomju biblioteku darbība cieši saistīta ar politiskiem, saimnieciskiem un kultūras uzdevumiem, kas veicami mūsu valstī

библиоте́ка-автомобиль biblioteka-automobilis, autobiblioteka — *stacionarās bibliotekas* ceļojošā nodaļa, kas domāta lauku iedzīvotāju apkalpošanai. Saskaņā ar nolikumu par biblioteku-automobili tā ir rajona bibliotekas nodaļa un strādā šās bibliotekas vadītāja tiešā pārziņā. Atšķirībā no citām nodaļām bibliotekai-automobilim ir savs budžets, tekošais konts, zīmogs (sk. arī передвижная библиотека)

библиоте́ка для слепых neredzīgo biblioteka

библиоте́ка-передви́жка sk. передвижная библиотека

библиотека́рь bibliotekars — bibliotekas darbinieks; bibliotekarā darba specialists

библиотековѣд bibliotekologs — specialists biblioteku zinātnē

библиотековѣдение biblioteku zinātne — mācība par biblioteku darba organizāciju, darba formām un metodēm

библиотековѣдческий bibliotekoloģisks — tāds, kas attiecas uz biblioteku zinātni

библиотерапія biblioterapija — grāmatu izmantošana cilvēku ārstēšanā

библиотѣчная диспетчеризация bibliotekarā dispečerizācija — grāmatu apstrādāšanas gaitas pārraudzīšana, sākot ar to saņemšanu bibliotekā un beidzot ar novietošanu plauktos; šādu pārraudzīšanu lielākajās bibliotekās veic bibliotekars-dispečers

библиотѣчная единица *sk.* библиотѣчный том

библиотѣчная обработка книг bibliotekarā grāmatu apstrāde — grāmatu sagatavošana glabāšanai bibliotekā un izsniegšanai lasītājiem. Ir tā saucamā zinātniskā apstrāde — *klasifikācija, katalogizācija* un tehniskā jeb bibliotekarā apdare — grāmatas zīmogošana, inventara numura un šifras uzrakstīšana, kabatiņas, termiņlapas un etiķetes pielīmēšana, formulara uzrakstīšana u. tml.

библиотѣчная сеть biblioteku tīkls — pēc teritoriala principa vai pēc biblioteku piederības un lasītāju sastāva izveidota biblioteku sistēma, piem., valsts biblioteku tīkls (ciemu, rajonu, pilsetu, apgabalu bibliotēkas un republikaniskās

bibliotekas), partijas un sabiedrisko organizāciju bibliotēku tīkli (partijas organizāciju, arodbiedrību, kolchozu, ražošanas kooperācijas bibliotekas), specialo bibliotēku tīkli (rūpniecības un transporta uzņēmumu tehniskās bibliotekas, zinātnisko iestāžu un augstāko mācības iestāžu bibliotekas) utt. Var runāt arī par atsevišķas republikas, pilsētas, rajona utt. bibliotēku tīklu, kur ietilpst dažādu tipu bibliotēkas

библиотечная справка bibliotekara uzziņa — *uzziņa* par lasītājam vajadzīgās literatūras atrašanās vietu vai arī uzziņa par jautājumiem, kas saistīti ar bibliotēkas darbu, piem., par grāmatu izsniegšanas noteikumiem, katalogu izmantošanu, bibliotēkas darba laiku u. tml. (sk. arī библиографическая справка, фактическая с.)

библиотечная техника bibliotēkas darba tehnika — bibliotēkas darba procesu virkne, kas aptver grāmatu uzskaiti, grāmatu klasifikāciju, katalogizāciju, bibliotēkaro jeb tehnisko apdari (zīmogošanu, kabatiņas, etiķetes pielīmēšanu u. tml.), bibliotēkas fonda kārtošanu, glabāšanu, pārbaudi, grāmatu izsniegšanu lasītājiem

библиотечное дело bibliotēkarais darbs

библиотечное оборудование bibliotēkas iekārta — bibliotēkas plaukti, galdi un pārējais inventārs (izņemot grāmatas)

библиотечное образование bibliotēkarā izglītība — izglītība, kuras pamatā ir zināšanas bibliotēku zinātnē, bibliografijā, bibliotēku vēsturē

un citās specialās disciplinās. Padomju Savienībā ir divi bibliotekarie instituti (Maskavā un Ļeņingradā) un virkne bibliotekaro tehnikumu

библиотечное обслуживание bibliotekarā apkalpošana — iespieddarbu izsniegšana, *uzziņu* sniegšana, kā arī masu darbs ar lasītājiem (grāmatu izstādes, bibliografiskie apskati u. tml.); šaurākā nozīmē — iespieddarbu izsniegšana un to pieņemšana atpakaļ

библиотечное практикάνтство bibliotekarā praktizēšanās

библиотечные курсы bibliotekaru kursi

библиотечные (служебные) помётки на каталожной карточке bibliotekarās (darba) atzīmes kataloga kartītē — *grāmatas šifra*, inventāra numurs, *uzziņa* (sk. справка 1.) par palīgaprakstiem, sistematiskā kataloga *indekss*; visas atzīmes, izņemot šifru un indeksus, atrodas kartītes otrā pusē

библиотечный институт bibliotekarais institūts — mācības iestāde, kas gatavo bibliotekarus ar augstāko speciaļo izglītību

библиотечный коллэктор biblioteku kolektors — padomju varas gados radītā grāmatu tirdzniecības organizācija, kas plānveidīgi un sistematiski apgādā bibliotekas ar grāmatām un bibliotekas tehnikas priekšmetiem (kataloga kartītēm, formulāriem, veidlapām u. c.). Daži biblioteku kolektori arī iesien un daļēji apstrādā grāmatas

библиотēcnyj pereplēt bibliotekas iesējums — ar papīru aplīmēti kartona vāki, auduma (parasti moleskina) mugura un stūri (sk. arī издательский pereplēt)

библиотēcnyj plakāt bibliotekas plakats — *plakats*, kas veltīts vienas vai vairāku grāmatu propagandai, grāmatām par noteiktu tematu (tematisks plakats), kāda rakstnieka vai zinātnieka darbībai, arī uzziņu un metodiska rakstura plakats par bibliotekas katalogu uzbūvi un izmantošanu, grāmatu izvēles metodiku u. tml.

библиотēcnyj počerk bibliotekarais raksts, bibliotekarais rokraksts — raksts, kurā burti nav saistīti savā starpā, stāv savrup un atgādina iespiestos burtus; izlīdzinot individualā rokraksta īpatnības, bibliotekarais raksts ienes vienādību vairāku personu rakstītajās kataloga kartītēs un ir viegli lasāms

библиотēcnyj priláвок bibliotekas lete — grāmatu izsniegšanas un saņemšanas galds

библиотēcnyj sovēt bibliotekas padome — orgāns ar padomdevēja tiesībām, kurā sastāvs un uzdevumi atkarīgi no attiecīgās bibliotekas tipa, piem., masu bibliotekas padomē parasti ietilpst lasītāju aktīva un dažu sabiedrisko organizāciju pārstāvji un bibliotekas vadītājs. Padomes galvenais uzdevums ir veicināt bibliotekas darbu. Atsevišķi padomes locekļi uzņemas noteiktus pienākumus, piem., grāmatu propagandēšanu, izstāžu, plakatu u. c. māksliniecisko noformēšanu, lasī-

tāju neatdoto grāmatu savākšanu, darbu ar pārvietojamām bibliotekām utt.

библиотéчный тéчник bibliotekas techniķis — darbinieks, kas veic bibliotekā dažādus mazāk kvalificētus darbus

библиотéчный тéхникум bibliotekarais technicians — mācības iestāde, kas gatavo bibliotekarus ar vidējo specialo izglītību

библиотéчный том bibliotekarais sējums — katrs atsevišķs grāmatas eksemplars vai periodiska izdevuma (pilns vai nepilns) komplekts; atbilst *iesējuma vienības* jēdzienam, kā arī *apgrozības (izsnieguma) vienības* jēdzienam (sk. arī печатная единица)

библиотéчный фонд sk. фонд

библиофíл, книголюб bibliofils, grāmatu draugs, grāmatu mīļotājs, grāmatnieks — parasti retu un vērtīgu grāmatu krājējs

библиофíльство, библиофíлия bibliofilija, grāmatu cienīšana

библиофóб bibliofobs, grāmatu nīdējs

библиофóбия bibliofobija, naids pret grāmatām

биобиблиограф́ия biobibliografija — *personālās bibliografijas* paveids; biografisku un bibliografisku ziņu sakopojums; parasti aptver kādas personas biografiju un bibliografiju par tās dzīvi un darbiem (piem., atsevišķiem zinātniekiem vēltie PSRS Zinātņu akadēmijas izdevumi «Материалы к биобиблиографии учёных СССР»)

биограф biografs — kādas personas dzīves aprakstītājs

биографический словарь biografiskā vārdnīca — literaturas, mākslas, zinātnes izcilāko pārstāvju biografiju sakopojums alfabētiskā secībā

биография, жизнеописание biografija, dzīves apraksts

блоккарточный каталог lapu katalogs, blokkaršu katalogs — katalogs uz atsevišķām lapām, kuru kreisā mala iestiprināta vākos. Šim kataloga veidam piemīt kartīšu kataloga labākā īpašība — kustīgums, jo lapas (tās ir nedaudz lielākas par kataloga kartītēm) var izņemt pa vienai ārā un aizstāt ar jaunām. Sastopams galvenokārt bērnu bibliotekās

боковой разделитель *sk.* разделитель с боковым выступом

боковуши, боковики (печатные заметки на полях книги) malu virsraksti — iespiestas piezīmes, parasti sīkāku nodaļu nosaukumi grāmatas malās, ārpus pamatteksta (*sk.* arī окошечки)

брайлевская печать *sk.* рельефная печать

«бронеполка» rezervēto grāmatu plaukts — lasītājiem tālākai lietošanai atlikto grāmatu plaukts

брошировать brošēt

брошировка brošēšana — darba procesu virkne grāmatas veidošanas gaitā: iespiestu lokšņu

locīšana, to komplektēšana numerācijas secībā, saūšana, ilustrāciju un karšu iestiprināšana un tādējādi iegūtā *grāmatas bloka* apgriešana, kuru pēc tam ievāko

брошюра brošura — neliela neiesieta grāmata

брюссельский вариант десятичной системы классификации decimalās klasifikācijas sistēmas Briseles variants — Melvila Djuī *decimalās klasifikācijas sistēma*, kas pārstrādāta un papildināta Starptautiskajā Bibliografijas institūtā Briselē; publicēta 1895. gadā

буквенная индексация burtu indeksācija — burtu *indeksu* sistēma (sk. arī цифровая индексация)

буквенный разделитель burtu starpkarte — kataloga *starpkarte*, kuras izcilnī uzrakstīts kāds alfabeta burts (sk. arī авторский разделитель, слоговой р.)

букинист bukinists, antikvars — lietotu un senu, retu grāmatu tirgotājs

букинистический магазин, книжный антиквариат grāmatu antikvariāts

бюллетень biļetens — 1. zināmu jautājumu lokam veltīts periodisks vai neperiodisks izdevums, kādas iestādes, organizācijas, konferences darba rezultātu kopsavilkums, piem., Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Latviešu valodas terminoloģijas komisijas biļetens; 2. oficiālo rīkojumu, instrukciju u. tml. materiālu krājums; 3. periodisks paziņojums par izciliem sabiedriski politis-

ka rakstura notikumiem, piem., par kara darbības vai kādas saimnieciskas kampaņas norisi, izcilas personas slimības gaitu utt.

бюллетень новых поступлений jaunienākušo grāmatu biļetens — bibliografiskās informācijas izdevums

В

валовая нумерация *sk.* **сплошная нумерация вариант** variants — sacerējums vai tā daļa, kas teksta ziņā atšķiras no pamatizdevuma

введение ievads — kāda sacerējuma sākuma daļa, kas organiski saistīta ar turpmāko tekstu, atšķirībā no *priekšvārda*, kurš pamattekstā neietilpst. Ievada autors vienmēr ir attiecīgā pamatteksta autors, bet priekšvārdu grāmatai var uzrakstīt arī cita persona

вводная статья *sk.* **вступительная статья**

ведомственная библиотека resora biblioteka, iestādes biblioteka — kādas iestādes vai iestāžu sistēmas slēgta tipa biblioteka pašu darbiniekiem

ведомственный обязательный экземпляр resora obligatais eksemplars — kādas vadošas iestādes izdotā iespieddarba eksemplars, ko noteiktā kārtībā un bez maksas piesūta pakļautām iestādēm un bibliotekām. Padomju Savienībā ir ap 20 šādu obligatā eksemplara sistēmu atsevišķās ministrijās un lielākās iestādēs

вертящаяся этажерка (для книг) *sk.* вращающаяся этажерка

вѣтхая кнѣга, старая кнѣга *polietota grāmata, veca grāmata*

виньѣтка *vinjete* — *rotājums neliela zīmējuma vai ornamenta veidā grāmatas vai manuskripta podaļas sākumā vai beigās* (*sk.* arī заставка, концовка, титульная виньетка)

висячая строкá *pārkaru rinda* (*sk.* arī описание по способу висячей строки)

витрина (для книжных выставок) *vitrina* — *novietne grāmatu izstādēm* (*sk.* arī выставочный щит)

вкладной лист *ielikta lapa, atsevišķa lapa* — *grāmatā iestiprināta vai neiestiprināta biežāka papīra lapa, kas neietilpst kopējā lappušu numerācijā; parasti ilustrācija, tabula, karte vai cits papildmaterials*

включить, вставить (карточки в каталог) *ielikt, ievietot* (*sk.* arī расставить)

внѣшняя характеристика картографического произведѣния *kartografiskā izdevuma ārējais raksturojums* — *kartes, kartogramas, atlanta vai plāna apraksts, atzīmējot tā materialu (papīrs, pergaments, krāsa, tuša); izgatavošanas tehniku (gravira, litogrāfija), ārējo noformējumu (atsevišķas lapas, iesējumā, futralī) un tml.*

внутрижурнальная библиография *sk.* при-статейная библиография

внутрикни́жная библиогра́фия, прикни́жная библиогра́фия grāmata ievietotā bibliografija (skaidrojumu sk. pie прикнижная библиография)

водяно́й знак ūdenszīme — īpaši izstrādātas vietas papīra lapā ar kādu zīmējumu, burtu utt., kas kļūst redzami, turot papīru pret gaismu. Ūdenszīmes vajadzīgas papīra pazišanai (nauda, vērtspapīri), reklamai (fabrikas marka)

воённая библиотéка karaspēka biblioteka

возврат книг grāmatu atdošana

возобновлénие срóка (возврата книги) *sk.*
продлénие срóка, отсрóчка

во́льный перевóд brīvs tulkojums — tulkojums, kurā tulkotājs nav stingri turējies pie oriģināla teksta, bet vairāk vai mazāk atkāpies no tā

воспоми́нания atmiņas, memuari — literārs darbs par sabiedriskas vai personiskas dzīves notikumiem, kuru laikabiedrs vai dalībnieks bijis autors

восстано́вительная сто́имость кни́ги grāmatas iegādāšanas vērtība

вредители книг (насекомые, черви и т. п.) grāmatu kaitēkļi (kukaiņi, tārpi u. tml.)

вре́менная ка́рточка pagaidu kartīte — kartīte, kas ielikta katalogā pagaidām izņemtās pastāvīgās kartītes vietā; arī kartīte ar vienkāršotu pagaidu aprakstu

временный переплёт pagaidu iesējums — dažāda veida kartona vāki, kuros glabā un izsniedz lasītājiem neiesietus žurnālus, brošūras, sīkus iespieddarbus un citus materialus

Всесоюзная Книжная палата Vissavienības Grāmatu palata (sk. arī книжные палаты)

вспомогательная карточка palīgkartīte — kartīte, kas ielikta alfabētiskajā katalogā, lai atvieglotu vajadzīgā iespieddarba sameklēšanu. Palīgkartītei nav grāmatas apraksta. Ir divi palīgkartīšu veidi: *norādes kartīte* un *uzziņas kartīte*

вспомогательное описание palīgapraksts — apraksts, kas sastādīts papildus *pamataprakstam*, lai vispusīgi atspoguļotu izdevumu un atvieglotu tā sameklēšanu alfabētiskajā katalogā. Pastāv trīs palīgapraksta veidi: *analitiskais apraksts*, *papildapraksts* un *serijas apraksts*

вспомогательный определитель sk. определитель

вспомогательный указатель palīgrādītājs — visbiežāk alfabētiskā secībā sakārtoto, grāmatas tekstā minēto personu vai priekšmetu (arī ģeogrāfisko nosaukumu, organizāciju u. tml.) saraksts, kas norāda, kādās grāmatas lappusēs vai paragrafos šīs personas vai priekšmeti minēti (sk. arī географический указатель, именной у., общий у., предметный у., систематический у., словарный у., указатель авторов, указатель заглавий, указатель коллективов)

вступительная статья, вѳодная статья (в книге) ievadraksts — grāmatas sākumā iespīests patstāvīgais raksts, kas raksturo publicējamo materialu vai tā autoru; parasti sastopams ievērojamu rakstnieku un zinātnieku kopoto rakstu izdevumos, biobibliografijās, ieteicamās literatūras rādītājos (sk. arī введение, предисловие)

вѳборочная библиография izlases bibliografija — bibliografija, kas aptver konkrētam mērķim noderīgāko, vajadzīgāko literatūru, kas atlasīta saskaņā ar noteiktām pazīmēm: izdošanas gadiem, adresējumu zināmai lasītāju grupai u. tml. Šai ziņā *ieteicošā bibliografija*, kur uzrādītas labākās grāmatas, ir izlases bibliografijas paveids (sk. arī исчерпывающая библиография)

вѳборочная спрāvка izlases uzziņa — *uzziņa*, ko pretstatā *pilnīgai uzziņai* izsniedz par noteiktiem gadiem, pēc noteiktiem avotiem un ar tml. ierobežojumiem

вѳборочное чтѳние fragmentarā lasīšana — grāmatas iepazīšanas metode (sk. arī сплошное чтение)

вѳбывшая кнїга izslēgta grāmata

вѳдача книг grāmatu izsniegšana

вѳдачный пункт sk. пункт вѳдачи

выдвижная полка izvelkams plaukts — plaukts katalogu skapjos izņemto kataloga kastīšu novietošanai

вѳдержка (выписка) sk. извлечѳние

ВЫЕМКИ (для пальцев в словарях и т. п. справочных изданиях) *ierobi* (*pirkstiem*) — *izgriezumi lapu malās, ar burtiem pēc alfabeta (vārdnīcās u. c. uzzīņu rakstura izdevumos)*

ВЫНОСКА *sk.* **подстрочное примечание**

ВЫПУСК *laidiens, burtnīca, numurs* — izdevuma daļa, kas veido vairāk vai mazāk patstāvīgu iespiedvienību ar nobeigtu vai nenobeigtu tekstu; visbiežāk *turpinājumu izdevuma numurs, serijas atsevišķa grāmata, arī grāmatas daļa* (*sk. arī специальный выпуск*)

ВЫПУСКНЫЕ ДАННЫЕ iespiedziņas, tipografijas ziņas — titullapas otrā pusē vai grāmatas pēdējā lappusē ievietotās ziņas, kas norāda: kādā datumā grāmata nodota salikšanai un parakstīta iespiešanai, cik eksemplāros tā izdota (*metiens*), kādā tipografijā iespiesta, cik liels tās iespiedlokšņu un autorlokšņu skaits, kādas personas piedalījušās grāmatas izgatavošanā (*atbildīgais redaktors, tehniskais redaktors, tulkotājs, korektors u. c.*) (*sk. arī выходные данные*)

ВЫРЕЗКА izgriezums — no kāda izdevuma atdalītas, izgrieztas lapas vai to daļas, kas satur atsevišķu sacerējumu. Pretēji *atsevišķiem novilkumiem* izgriezumiem nav savas titullapas, vāka, paginācijas

ВЫСОКАЯ ПЕЧАТЬ augstspiedums — viens no iespiešanas tehnikas pamatveidiem, kura raksturīgākā pazīme ir tā, ka iespiežamās vietas *iespiedformā* ir augstākas par pārējo iespiedfor-

mas virsmu; lieto galvenokārt avīžu, grāmatu un neilustrēto žurnalu iespiešanai (sk. arī глубокая печать, плоская п.)

ВЫСТАВКА КНИГ *sk.* **КНИЖНАЯ ВЫСТАВКА**

ВЫСТАВКА НОВИНОК jauniznākušo grāmatu izstāde, jaunumu izstāde

ВЫСТАВОЧНЫЙ ШИТ izstādes plāksne — ar dekoratīvu audumu pārvilkta finiera vai cita materiāla plāksne koka rāmī (parasti 130 × 96 cm) ar vairākām listēm grāmatu, žurnalu, ilustrāciju novietošanai

ВЫСТУП (на разделителе) izcilnis — *starpkartes* daļa, kas paceļas virs kataloga kartītēm

ВЫХОДНАЯ ДАТА *sk.* **ГОД ИЗДАНИЯ**

ВЫХОДНЫЕ ДАННЫЕ izdevniecības ziņas — iespieddarba izdošanas vieta un gads, izdevniecības nosaukums, kas parasti uzrādīti *titullapas* apakšdaļā vai uz vāka (sk. arī выпускные данные)

Г

газета avīze, laikraksts — periodisks, parasti ikdienas izdevums ar materiāliem par aktūliem, galvenokārt sabiedriski politiskiem notikumiem

газета-объявление sludinājumu avīze — ārzemēs izplatīts avīzes paveids, kuras vienīgais saturs ir dažādi sludinājumi

газетная вырезка avīzes izgriezums

газётная регистрационна́я карточка avīzes reģistrācijas kartīte

газётная статья avīzes raksts

газётный заголо́вок *sk.* заголо́вок¹

газётный фонд avīžu fonds — bibliotekā esošo avīžu sakārtots krājums

газетодержатель avīžu tureklis — koka vai metala stienis avīžu piestiprināšanai

генерáльный каталóг *sk.* о́бщий каталóг

географическая расстано́вка ģeografiskais kārtojums — grāmatu kārtojums plauktos alfabētiskajā kārtībā pēc valstīm, novadiem, apgabaliem vai pilsētām, kur grāmatas izdotas vai ko tās apskata

географический каталóг ģeografiskais katalogs — katalogs, kurā apraksti sagrupēti pēc ģeografisko vai administratīvi politisko vienību un zonu nosaukumiem, uz kurām attiecas iespieddarbu saturs, retāk — pēc iespieddarbu izdošanas vietām

географический каталóг газёт ģeografiskais avīžu katalogs — lielākajās bibliotekās sastopamais katalogs, kurā apraksti sakārtoti pēc avīžu izdošanas vietām

географический указáтель ģeografiskais rādītājs — 1. *paligrādītāja* veids; grāmatas tekstā sastopamo ģeografisko nosaukumu (valstu, pilsētu, kalnu, upju utt.) saraksts, kas norāda, kādās grāmatas lappusēs vai paragrafos šie nosau-

kumi minēti; 2. kataloga palīgaparats, kur apraksti sakopoti pēc iespieddarbu izdošanas vietām vai pēc to ģeografisko vai administratīvi politisko vienību nosaukumiem, uz kurām attiecas iespieddarbu saturs

географическо-алфавитная расстановка ģeografiski alfabētiskais kārtojums — grāmatu kārtojums plauktos pēc valstīm, apgabaliem, pilsētām utt., bet katras teritorialās vienības robežās — autoru un nosaukumu alfabētiskajā secībā

географическо-порядковая расстановка ģeografiskais kārtas kārtojums — grāmatu kārtojums plauktos pēc teritorialām vienībām — valstīm, apgabaliem utt., bet katras teritorialās vienības robežās — kārtas numuru secībā, sākot ar Nr. 1. Kārtas numurus grāmatām piešķir saņemšanas un apstrādāšanas gaitā

географическо-хронологическая расстановка ģeografiski chronoloģiskais kārtojums — grāmatu kārtojums plauktos pēc teritorialām vienībām, bet katras valsts, apgabala, pilsētas utt. robežās — izdošanas gadu secībā. Ja viena gada ietvaros sakrājas daudz izdevumu, tos kārtā alfabēta vai numuru secībā, kā rezultatā rodas ģeografiski chronoloģiski alfabētiskais kārtojums vai ģeografiski chronoloģiskais kārtas kārtojums

гибкий переплёт elastīgs iesējums (sk. arī твёрдый переплёт)

гигиена книги grāmatu higiēna — bibliotēku zinātnes nozare, kas pēti grāmatu ilgstošas fizis-

kas saglabāšanas metodes un faktoros, kuri ietekmē grāmatu saglabāšanos: gaisu, gaismu, pelējumu, grāmatu kaitēkļus u. tml.

глосса glosa — piezīme senlaiku grāmatās lappušu malās, kas paskaidro kādu vārdu vai teksta daļu (sk. arī комментарии, примечания)

глубокая печать dobspiedums — viens no iespēšanas tehnikas pamatveidiem, kura raksturīgākā pazīme ir tā, ka iespējamās vietas iespiedformā ir ķīmiski vai mehāniski padziļinātas; lieto galvenokārt ilustrēto žurnālu, albumu, atklātņu iespēšanai (sk. arī высокая печать, плоская п.)

год изд́ания¹ (дата выхода в свет) izdošanas gads — iespēddarba iznākšanas gads, t. i., gads, kas atzīmēts titullapā, uz vāka vai konstatēts pēc paša sacerējuma (visbiežāk pēc priekšvārda, ievada) vai citiem avotiem

год изд́ания², **порядковый год изд́ания** izdošanas gads — kārtas skaitlis, kas rāda, kuru gadu iznāk kāds periodisks izdevums vai turpinājumu izdevums

годов́ая нумер́ация, погодная нумер́ация gada numerācija — periodiska izdevuma atsevišķu numuru numerācija viena gada robežās (sk. arī сплошная нумерация)

годов́ой компл́ект gada komplekts — visu viena gada laikā iznākušo periodiska izdevuma numuru sakopojums

городсќая библиот́ека pilsētas biblioteka

государственная библиография valsts bibliografija — *bibliografija*, kas reģistrē vienas valsts teritorijā iznākušo literatūru neatkarīgi no tās satura un valodas; piem., «Книжная летопись» ir valsts reģistrējošās bibliografijas orgāns

государственная библиотéка valsts biblioteka — biblioteka, kas ietilpst valsts biblioteku tīkla sistēmā, piem., republikaniskā, apgabala, pilsētas, rajona, ciema biblioteka (sk. arī библиотечная сеть)

Государственная ордена Лéнина библиотéка СССР и́мени В. И. Лéнина V. I. Ļeņina vārdā nosauktā ar Ļeņina ordeni apbalvotā PSRS Valsts biblioteka

Государственная ордена Трудового Крáсного з́намени Публiчная библиотéка и́мени М. Е. Салты́кова-Щедрина́ M. J. Saltikova-Ščedrīna vārdā nosauktā ar Darba Sarkanā karoga ordeni apbalvotā Valsts publiskā biblioteka

гравирóванный тiтульный лист gravēta titullapa — *titullapa*, kas iespiesta no metāla vai citām plāksnēm, kur teksts iegravēts ar roku

гравióра gravira, grebums — 1. metāla, koka vai linoleja plate ar iegravētu zīmējumu, kas domāts poligrafiskai reproducēšanai; 2. šādā platē iegravētā zīmējuma novilkums (sk. arī авторгравюра)

гравióра на дéреве kokgrebums, kokgriezums

гравióра на линóлеуме linoleja grebums, linoleja griezumš

гравюра на мѣди vara grebums

гравюра на стáли tērauda grebums

гранитоль, дерматин granitols, dermatins
(skaidrojumu sk. pie дерматин)

график grafiks — schematisks attēls laužas līnijas veidā

графика grafika — tēlotājas mākslas veids; zīmēšanas un zīmējumu reproducēšanas un pavairošanas māksla

громкое чтение priekšā lasīšana

групповая библиографическая информация
sk. коллективная библиографическая информация

групповая обработка произведений печати
iespieddarbu grupveida apstrāde — iespieddarbu apstrādes veids; to sumarā uzskaitē, sistematizācija, grupveida apstrāde un atspoguļošana katalogos, kā arī izvietošana plauktos sistematiskā secībā. «Grupu» veido pēc satura un tipa vienveidīgu iespieddarbu kopums, kas apvienots grupveida apstrādāšanai pieņemtās klasifikācijas shēmas vienā iedaļā (rubrikā)

групповая путёвка (на обработку книг) grupveida pavadzīme — *pavadzīme* grāmatu kopai (sk. arī индивидуальная путёвка)

групповой абонемент grupveida abonements — *abonements*, kur lasītāji iedalīti grupās pēc izglītības, profesijām, vecuma utt. un ar katru grupu strādā atsevišķs bibliotekars (sk. arī общий абонемент)

Д

дар (библиотеке) dāvinājums, velte
дárственная нáдпись dāvinājuma ieraksts
дáта возврáта кн́иги grāmatas atdošanas da-
tums

дáта в́ыдачи кн́иги grāmatas izsniegšanas
datums

двойнáя нумерáция (периодических изданий)
divkārša numeracija — periodiska izdevuma at-
sevišķu burtnīcu, numuru, laidīnu numeracija
tekošā gada robežās (t. s. gada numeracija) un
nepārtraukta numeracija no izdevuma dibināša-
nas laika (t. s. vienlaidu numeracija, kas parasti
ietverta apaļās iekavās blakus tekošā gada
numuram) (sk. arī годовая нумерация, сплош-
ная н.)

двойнáя ссы́лка *sk.* перекрестная ссы́лка

двойнáя фами́лия divvārdu uzvārds, divkāršs
uzvārds — uzvārds, kas sastāv no diviem patstā-
vīgiem vārdiem, ko rakstot savieno ar defisi, piem.,
Birznieks-Upītis (sk. arī составная фамилия)

двустóрчатый шкаф divviru skapis, divdur-
vju skapis

двусторóнный стеллáж divpusplauktenis, div-
pusējs plauktenis (sk. arī односторонний стел-
лаж)

двухкáрточная абонементная систéма divkar-
tīšu abonementa sistema — *abonementa sistema*,
kur lasītājam uz māju izsniegtās grāmatas

atzīmē ne vien *lasītāja formularā*, bet arī *grāmatas formularā* (sk. arī *однокарточная абонементная система*)

двухто́мное издáние, **двухто́мник** divsējumu izdevums, divsējumu darbs

де в́изу (de visu) sk. **описáние непосре́дственно по са́мой кн́иге**

дезидера́т sk. **пробéл**

дезинфе́кция кн́иг grāmatu dezinfekcija — kaitīgo mikroorganismu iznīcināšana grāmatās

дезинсе́кция кн́иг grāmatu dezinsekcija — kukaiņu iznīcināšana grāmatās

деле́ние (в схеме классификации) iedalījums

дерева́нный перепле́т koka iesējums, koka vāki

дермат́ин, **гранито́ль** dermatins, granitols — mākslīga āda, ko gatavo no auduma, pārklājot to ar nitrocelulozes virskārtu; lieto grāmatu iesiešanai

десяти́чная систе́ма класси́фика́ции decimalā klasifikācijas sistema — viena no bibliotekarās grāmatu klasifikācijas sistemām, kuras pamatā ir visu grāmatu iedalījums 10 pamatklasēs (zinātņu nozarēs) ar sekojošu katras klases iedalījumu 10 apakšklasēs jeb nodaļās, katras nodaļas iedalījumu 10 apakšnodaļās utt. Katra klase apzīmēta ar vienu ciparu, sākot ar 0 līdz 9; nodaļas apzīmē, pievienojot klases ciparam resp. indeksam otru ciparu, apakšnodaļas apzīmē ar trīszīmju skaitļiem utt. Decimālo klasifikācijas sistemu publi-

cējis 1876. gadā amerikāņu bibliotekars Melvils Djuī. Starptautiskā Bibliografijas instituta pārstrādājumā šī sistēma izplatījusies daudzās valstīs

детективная литерату́ра detektivliteratūra — viens no mūslaiku buržuaziskās dēku literatūras veidiem, kas ar 19. gadsimta otro pusi izplatījies vispirms Anglijā, tad citās zemēs. Nosaukums cēlies no vārda detektīvs — slepenpolicists, kas ir šās literatūras galvenais varonis

дéтская и юношеская библиотéка bērnu un jaunatnes bibliotēka — bibliotēka bērnu un jauniešu apkalpošanai

дéтская литерату́ра bērnu literatūra

дéтский читáльный зал bērnu lasītava

дефéктный экзeмпляр bojāts eksemplars — iespieddarba eksemplars, kas savu trūkumu dēļ (izplēstas vai saplēstas lapas, nepareizs brošējums utt.) nav pilnā mērā izmantojams (sk. arī исправный экзeмпляр)

диагра́мма diagrama — schematisks grafisks attēls, kas uzskatāmi rāda dažādu parādību attīstības gaitu, savstarpējo sakarību un īpatnības; ir diagramas dažādu figuru, stabiņu, sektoru, grafiku (lauzto līniju) utt. veidā

дидакти́ческая литерату́ра didaktiskā literatūra — pamācoša satura daiļliteratūra, kas popularizē morāles un filozofijas pamatprincipus

диссерта́ция disertācija — zinātnisks darbs, pētījums, ko publiski aizstāv tā sarakstītājs —

disertants, lai iegūtu zinātņu kandidata vai doktora gradu

дифференцированное обслуживание читателей diferencēta lasītāju apkalpošana — lasītāju apkalpošana atbilstoši viņu izglītības līmenim, profesijai, vecumam; arī apkalpošana pēc zinātņu nozarēm (piem., tehniskās literatūras lasītāvā, sabiedriski politiskās literatūras lasītāvā); arī apkalpošana pēc izdevumu veidiem (piem., periodisko izdevumu lasītāvā, kartografisko izdevumu lasītāvā)

длительность срóка выдачи книг grāmatu lasīšanas ilgums — maksimālais dienu skaits, cik ilgi lasītājs var paturēt saņemtās grāmatas

дневник библиотéкаря bibliotekara dienasgrāmata — bibliotekara piezīmes par darbu ar lasītājiem, lielākoties grāmatu izsniegšanas un saņemšanas procesā; šīs piezīmes ļauj vispārināt pieredzi lasītāja interešu izpētē un lasīšanas vadīšanā, kā arī spriest par attiecīgās bibliotēkas darba metodiku

добáвочная кáрточка papildkartīte — alfabētiskā kataloga kartīte ar *papildaprakstu*

добáвочное описáние papildapraksts — *pamatapraksta* papildināšanai sastādīts palīgapraksts, lai iespieddarbu varētu vieglāk sameklēt alfabētiskajā katalogā; papildaprakstam ir cits *sākuma vārds*, un tas nav tik pilnīgs kā pamatapraksts. Ir *nosaukuma papildapraksts* un *uzvārda papildapraksts*

добáвочное описáние на заглáвие nosaukuma papildapraksts, papildapraksts pēc nosaukuma — *papildapraksts* grāmatai, kurai autors uz titullapas vai vāka nav uzrādīts vai arī uzrādīts grāmatas beigās, priekšvārdā vai iespaidziņās; papildaprakstu pēc nosaukuma raksta arī oficiāliem izdevumiem, ja grāmatas nosaukumā neietilpst iestādes vai organizācijas nosaukums, kā arī rakstu krājumiem, kuru titullapas tituls atšķiras no vāka titula (sk. arī **именное добавочное описание**)

добáвочный тítульный лист *sk. дополнительный тítульный лист*

докомплектовáние piekomplektēšana — bibliotēkas fonda papildināšana ar iztrūkstošo vai nepietiekamā eksemplāru skaitā esošo literatūru (sk. arī **комплектование**)

домáшняя библиотéка mājas bibliotēka

дополнэние papildinājums — materiāli, kas sakopoti vai sarakstīti pēc pamatteksta publicēšanas un izdoti atsevišķa iespaiddarba veidā un kam nav savas patstāvīgas nozīmes (sk. arī **приложение, продолжение**)

допóлненное издáние papildināts izdevums

дополнítельная кáрточка papildkartīte — sistematiskā kataloga *pamatkartītes* dublets, kas ielikts sistematiskā kataloga citā iedaļā, ja grāmatas saturam atbilst vairāki indeksi resp. grāmatas saturs attiecas uz vairākām zinātņu nozarēm

дополнительный титульный лист papildtitullapa — *titullapa*, kas dota papildus *galvenai titullapai*. Tulkotos darbos papildtitullapa ir oriģināla titullapas kopija, atkārtotos izdevumos tā ir agrākā, visbiežāk pirmā izdevuma titullapas kopija

дополнительный том papildsējums

доработка читательского требования lasītāja pieprasījuma precizēšana

дословный перевод burtisks tulkojums — tulkojums, kurā tulkotājs stingri turējies pie oriģināla teksta

дрóбная классификация detalizēta klasifikācija — grāmatu klasifikācijas sistēma ar ļoti sīkām iedaļām

дублét dublets — kāda iespieddarba viena un tā paša izdevuma vai tā paša salikuma otrs (trešais utt.) eksemplars bez iespieduma atšķirībām

дублétный фонд dubletu fonds — fonds, kas sastāv no *dubletiem*, kurus bibliotēka pēc vajadzības izmanto nolietotu vai nozaudētu eksemplaru vietā. Dubletu fonds domāts arī bieži pieprasāmo izdevumu skaita pavairošanai un izsniegšanai uz māju tajās bibliotēkās, kur vienīgos eksemplarus uz māju neizsniedz. Dubletu fonda jēdziens tagadējā bibliotēku praksē saplūst ar *rezerves fonda* un *apmaiņas fonda* jēdzieniem

дублирование карточек kartīšu dublēšana — bibliotēkās, kurās ir vairāki katalogi, grāmatu aprakstus dublē (pēc pirmās kartītes apraksta

parauga) pārējiem bibliotekas katalogiem un kartotekām atkarībā no bibliotekas katalogu skaita un veida

Е

единица записи (в книге суммарного учёта библиотечного фонда) ieraksta vienība — bibliotekas fonda *sumarās uzskaites* grāmatā ierakstītā grāmatu kopa, kas pieņemta bibliotēkā vai izslēgta no tās pēc viena dokumenta

единица обращения, единица выдачи apgrozības vienība, izsnieguma vienība — viens vai vairāki iespieddarbi, ko bibliotēka pie izsniegšanas lasītājam uzskaita kā vienu sējumu, piem., atsevišķi izdota grāmata, daudzsējumu kopoto rakstu viens sējums, plakats, karte, viens neiesiets žurnāla numurs vai vairāki žurnāla numuri vienā iesējumā. Atbilst *iesējuma vienībai* un *bibliotekarajam sējumam* (sk. arī печатная единица)

единица учёта (библиотечных фондов) uzskaites vienība — saskaņā ar «Библиотекas minimuma» pēdējo (7.) izdevumu, bibliotekas fondu uzskaites vienības ir šādas: grāmatām — sējums, t. i., katrs atsevišķs iespieddarba eksemplars neatkarīgi no tā apjoma un vērtības, daudzsējumu izdevumiem — katra atsevišķi izdotā daļa vai laidniens, žurnāliem — atsevišķs numurs vai iesiets vairāku numuru komplekts, laikrakstiem — savērumš, t. i., mēneša, gada ceturksņa, pusgada, gada komplekts

единое описание vienotais apraksts — vienveidīgs iespieddarba apraksts (atšķirīgs katalogiem un bibliografiskiem rādītājiem, lielu un nelielu biblioteku katalogiem), ko nosaka «Vienotie iespieddarbu aprakstīšanas noteikumi» («Единые правила описания произведений печати»)

единые правила описания произведений печати vienotie iespieddarbu aprakstīšanas noteikumi

ежегодник gadagrāmata — izdevums, kas iznāk numurētiem vai nenumurētiem laidieniem vienreiz gadā

ежедневная газёта dienas avīze

ежемёсячник mēnešraksts — izdevums, kas iznāk reizi mēnesī

еженедёльник nedēļas avīze; nedēļas žurnāls

ёмкость (книгохранилища, полок) ietilpība, tilpums (sk. arī полезная площадь шкафа)

естественно-научная литература dabaszinātniskā literatura

естественный износ книг grāmatu dabiskā nolietojšanās; grāmatu dabiskais nolietojums (nodilums)

Ж

журнал žurnāls — periodisks izdevums, kas iznāk regulāri pēc noteiktiem laika posmiem (reizi nedēļā, dekadē, divās nedēļās, mēnesī) un satur: daiļdarbus, literāri kritiskus un sabiedriski

politiskus rakstus (literars žurnals), rakstus kādā zinātnes vai sabiedriskās dzīves nozarē (zinātnisks žurnals), jaukta satura rakstus un ilustrācijas (ilustrēts «plānais» žurnals)

журнальная регистрационная карточка žurnala reģistrācijas kartīte

журнальная статья žurnala raksts

журнальный фонд žurnalu fonds — bibliotēkā esošo žurnalu sakārtots krājums

3

заведующий библиотекой bibliotēkas vadītājs
завод (единовременно выпущенная часть тиража) metiena daļa — lielus metienus izdevniecības laiž klajā parasti pa daļām, atzīmējot iespiedziņās vai titullapā visu paredzēto metienu un izlaistos tūkstošus vai arī tikai pēdējos

загиб страницы («ухо») ieliekts lapas stūris
заглавие nosaukums; virsraksts; tituls (sk. arī название)

заглавие главы nodaļas virsraksts

заглавная страница sk. титульная страница

заглавный лист sk. титульный лист

заголовок¹ (газеты) virsraksts, galva — avīzes nosaukums, dažkārt izdevniecības ziņas un satura rādītājs pirmās lappuses augšā, virs teksta

заголовок² (главы, книги) virsraksts —
1. nodaļas nosaukums vai radniecīga satura rak-

stu virknes kopīgais nosaukums grāmatā, avīzē;
 2. grāmatas virsraksts: parasti titullapas dati, kas sakopotī pirmās lappuses augšdaļā, virs teksta; mēdz būt iestāžu izdevumiem, instrukcijām, pielikumiem u. tml. sīkiem iespieddarbiem bez titullapas un vāka

заголо́вок описáния apraksta galva — bibliografiskā apraksta sākuma vārds vai vairāki vārdi, kas uzrakstīti kataloga kartītes pirmajā rindā un nosaka kartītes vietu katalogā (sk. arī авторский заголовок описания)

задо́лженность чита́телей *sk.* чита́тельская задо́лженность

закла́дка *sk.* кнѝжная закла́дка

закла́дка дня (на абонементе) termiņkarte, datuma karte — starpkarte abonementa *termiņkastē* ar numuriem no 1 līdz 31 (atbilstoši mēneša datumiem). Izsniegtās grāmatas formulu liek aiz termiņkartes ar šās grāmatas atdošanas datumu

закрѝтое описáние noslēgtais apraksts — daudzskējumu izdevuma, turpinājumu izdevuma vai sērijas pilna komplekta apraksts (sk. arī общее описание, открытое описание)

залог (за книги) drošības nauda

замена (выбывшей книги) aizvietošana, aizstāšana

заместитель кнѝги (на полке) grāmatas aizvietotājs, grāmatas aizstājējs — izņemtas grāmatas vietā plauktā ielikta papes, finiera vai cita

materiala plāksne vai makets ar grāmatas šifru, autoru, nosaukumu un atzīmi par grāmatas atrašanās vietu

заместительное заглавие *sk.* альтернативное заглавие

замётки на полях piezīmes lappušu malās (*sk.* arī боковуши, окошечки)

забчный абонемент neklātienas abonements — lasītāja tiesība saņemt pieprasītās bibliotēkas grāmatas pa pastu; neklātienas abonementu piešķir atsevišķiem lasītājiem, kas dzīvo tālu no bibliotēkas (*sk.* arī междубиблиотечный абонемент, международный а.)

записки¹ (заглавие трудов учёных обществ и учреждений) raksti

записки² (особая форма литературного произведения) piezīmes (*sk.* arī воспоминания)

запрещённое издание aizliegts izdevums

запрос (на книгу) pieprasījums

зарубежная литература, иностранная литература aizrobežu (ārzemju, cittautu) literatura

заставить (книгу, карточку) nevietā ielikt (grāmatu plauktā vai kartīti katalogā)

заставка sākuma vinjete — līnija, ornaments vai kāds cits rotājums lappuses augšdaļā virs teksta; atšķirībā no *beigu vinjetes* atrodas sacērējuma vai tā daļas sākumā (*sk.* arī виньетка, титульная виньетка)

застанówka (книг, карточек) ielikšana nevietā

зачитанная книга neatdota grāmata — grāmata, kuru lasītājs saņēmis lasīšanai un nav atdevis

звёздочка, астериск zvaigznīte, asterisks — tipografiska zīme (*), ko lieto burta vai skaitļa vietā, lai norādītu uz zemteksta piezīmi, vai arī autora apzīmējuma vietā anonimos sacerējumos

звуковое письмо skaņu raksts — viens no raksta pamatveidiem, kur grafiskas zīmes (burti) apzīmē atsevišķas skaņas. Skaņu raksts ir vienkāršākais un pilnīgākais raksta veids, ko lieto mūsu dienās. Tas radies laikā, kad sabiedrība atradās jau samērā augstā attīstības pakāpē (sk. arī идеографическое письмо, пиктографическое п., слоговое п.)

знаток книги, библиогност grāmatu pazinējs

золотой обрѣз zelta griezum — iesietas grāmatas zeltītais griezum

И

идеограмма ideograma — rakstu zīme, kas apzīmē noteiktu jēdzienu (nevis skaņu vai zilbi)

идеографическое письмо ideografiskais raksts — viens no raksta pamatveidiem, kur ideografiskās zīmes (t. i., *ideogramas*) apzīmē veselus vārdus un jēdzienus, piem., senākais eģiptiešu raksts, Mezopotamijas (asīriešu, babiloniešu) ķīļu raksts un ķīniešu hieroglifi (sk. arī звуковое письмо, пиктографическое п., слоговое п.)

иероглифы hieroglifi — rakstu zīmes dažos *ideografiskā raksta* veidos, piem., eģiptiešu, ķīniešu hieroglifi

изб́ач lasāmmājas pārzinis

изб́а-чита́льня lasāmmāja — ciema bibliotēkas sākotnējā forma Padomju Savienībā, kas līdz ar lauku kultūras dzīves attīstību arvien vairāk tiek aizstāta ar ciema bibliotēkām vai ciema tautas nama (kluba) bibliotēkām

избра́нное izlase

избра́нные произведе́ния darbu izlase

избра́нные сочи́нения rakstu izlase

извле́чение excerpts, izvilkums — grāmatas teksta daļas burtisks atkārtojums (sk. arī отрывок, цитата)

изда́ние izdevums — 1. kāda iespieddarba eksemplaru kopums, kas nācis klajā vienā laikā un iespiests no viena salikuma; 2. viens iespieddarba eksemplars

изда́ние с односторо́нной печа́тью, анописто́граф vienpusiespiedums, anopistografs — izdevums ar tekstu lapu vienā pusē

изда́ние с паралле́льным те́кстом (на разных языках) izdevums ar paraleltekstu — izdevums, kurā teksts atkārtots vairākās valodās; tekstus izvietojumu sleju veidā vienā lappusē, divās lappusēs — vienu tekstu pret otru, vai arī viss teksts vienā valodā seko visam tekstam citā valodā

изда́ние с приме́чаниями, комментиро́ванное

изд́ание izdevums ar komentariem, komentēts izdevums

изд́атель izdevējs — iestāde vai persona, kas dod līdzekļus iespieddarba izdošanai un atbild par tā saturu un tehnisko izpildījumu

изд́ательская аннот́ация izdevniecības anotācija, izdevēja anotācija — *anotācija*, kas nodrukāta grāmatas titullapas otrā pusē, uz apvāka vai citā grāmatas vietā (sk. arī описательная аннотация, рекомендательная а., реферативная а.)

изд́ательская корректу́ра izdevniecības korektūra — 1. kļūdu labošana, ko veic izdevniecības darbinieks (korektors, redaktors) tipografiskā salikuma *novilkumā*; 2. tipografiskā salikuma novilkums (sleju vai aplauzuma veidā), kas domāts kļūdu labošanai izdevniecībā (sk. arī авторская корректура, типографская к.)

изд́ательская ма́рка izdevniecības zīme — grafisks attēls vai monograma, kuru izdevniecība lieto kā savu firmas zīmi (sk. arī типографская марка)

изд́ательская рекла́ма (издания) izdevniecības reklāma — grāmatu saraksts vai kādas atsevišķas grāmatas plašāks iztirzājums uz grāmatas vāka, apvāka, atsevišķos izdevumos (brošuru, lapīņu veidā), arī sludinājumi žurnalos, avīzēs, pa radio utt.

изд́ательская се́рия izdevniecības serija — vienas izdevniecības izdotu grāmatu *serija*, t. i., patstāvīgu iespieddarbu virkne, kas apvienoti ar

vienu nosaukumu, piem., «Zinātnes klasiķi», «Skolēna bibliotēka» u. tml. (sk. arī авторская серия, тематическая с.)

издательский знак *sk.* издательская мάρка

издательский каталог izdevniecības katalogs — kādas izdevniecības klajā laisto izdevumu saraksts, parasti grāmatas veidā

издательский переплёт izdevniecības iesējums — iesējums, kurā izdevniecība laiž grāmatu klajā (sk. arī библиотечный переплёт)

издательство izdevniecība, apgāds — iespieddarbu izdošanai organizēta, juridiski noformēta iestāde (sk. arī книгоиздательство)

издать izdot (grāmatas, periodiskus izdevumus un citus iespieddarbus)

изнашиваемость книг, износ книг grāmatu nolietojšanās; grāmatu nolietojums, grāmatu nodilums (sk. arī естественный износ книг)

изношенный экземпляр, истрёпанный экземпляр nolietots eksemplars, nodriskāts eksemplars

изогра́фика *sk.* печатная гра́фика

изучение книги (библиотечно-библиографическое) grāmatas pētīšana

изучение читателя, изучение читательских интересов lasītāja interešu pētīšana

изъятие книг из обращения grāmatu izņemšana no apgrozības — nolietotu un pēc satura novecojušu grāmatu izslēgšana no aktivā, t. i., lasītājiem izsniedzamā fonda

иллюминатор iluminators — gleznotājs, kas ilustrēja senlaiku grāmatas un rokrakstus, gleznojot attēlus un krāsainus iniciaļus nodaļu sākumā

иллюминирование (художественная раскраска в старинных рукописях) iluminēšana — senlaiku grāmatu un rokrakstu ilustrēšana (sk. arī иллюминатор, миниатюра)

иллюстратор ilustrētājs, ilustrators — ilustrāciju autors

иллюстрация ilustrācija — grafisks attēls (zīmējums, diagrama, ģimēne utt.), kas ievietots iespieddarbā, lai paskaidrotu tekstu

иллюстрация «в разворот» izvērsta ilustrācija — *ilustrācija* uz divām blakus esošām lappusēm

иллюстрация в тексте ilustrācija tekstā — *ilustrācija* teksta vidū vai uz atsevišķas lappuses, kas ietilpst korējā lappušu numerācijā (sk. arī иллюстрация на вкладном листе)

иллюстрация на вкладном листе ilustrācija uz ieliktas lapas — *ilustrācija* uz atsevišķas biežāka papīra lapas, kas neietilpst korējā lappušu numerācijā (sk. arī иллюстрация в тексте)

иллюстрированная обложка ilustrēts vāks

именное добавочное описание uzvārda papildapraksts, papildapraksts pēc uzvārda — *papildapraksts* pēc grāmatas līdzautora, redaktora, tulkotāja, ilustrētāja, personas, par kuru sarakstīta

grāmata; papildaprakstus raksta arī pēc organizāciju un iestāžu nosaukumiem, t. i., pēc līdzautoriem — kolektīviem (sk. arī добавочное описание на заглавие)

именной (персональный, авторский) разделитель (каталожный) — autora starpkarte (skaidrojumu sk. pie авторский разделитель)

именной указатель¹, указатель имён¹ (к библиографии) personu rādītājs — *paligrādītājs*, kas palīdz sameklēt bibliografiskajā izdevumā ziņāma autora sacerējumus un literatūru par kādu noteiktu personu; rādītājā dažkārt minēti arī redaktori, tulkotāji, ilustrētāji u. c. aprakstā uzrādītās personas, kas piedalījušās grāmatas tapšanā (sk. arī вспомогательный указатель)

именной указатель², указатель имён² (к производству) personu rādītājs — *paligrādītāja* veids; attiecīgajā sacerējumā minēto personu saraksts ar norādījumu uz lappusēm vai paragrafiem, kur par šīm personām ir runa

именной экземпляр personaleksemplars — grāmata vai cits iespieddarbs ar autora vai izdevēja atzīmētu tās personas uzvārdu, kam šis eksemplars domāts; parasti grezns izdevums ar nelielu metienu

имя, личное имя (personas) vārds (sk. arī начальное слово)

инвентаризация (регистрация поступлений) inventarizācija, inventarizēšana — bibliotēkas

jauniegvumu ierakstīšana *inventara grāmata*, *inventara numura* atzīmēšana grāmatās u. tml.

ИНВЕНТА́РНАЯ КНИ́ГА inventara grāmata — *individualās uzskaites* pamatforma, kur ienākšanas secībā ieraksta bibliotēkā saņemtos iespieddarbus un to vērtību. Inventara grāmata ir katras bibliotēkas pamatdokuments

ИНВЕНТА́РНАЯ РАССАНО́ВКА inventarais kārtojums — grāmatu kārtojums plauktos inventara numuru secībā, kas vienlaikus ir arī grāmatu šifras; kārtas kārtojuma paveids

ИНВЕНТА́РНЫЙ НО́МЕР inventara numurs — kārtas numurs, ko piešķir iespieddarbam, to ierakstot *inventara grāmata*

ИНВЕ́РСИЯ inversija — vārdu pārstatīšana; bibliotēku darbā izmanto visvairāk aprakstos pēc *kolektīvā autora*, pārstatot iestāžu un organizāciju nosaukuma vārdus, kā arī individuālo autoru uzvārdus un inīcīaļus

И́НДЕКС indekss — pieņemtais iedaļas apzīmējums bibliotekarās klasifikācijas tabulās; var būt ciparu, burtu vai reizē ciparu un burtu indeksi (sk. arī индекс шифра, каталожный индекс, номерной и., полный и., ступенчатый и.)

И́НДЕКС ШИ́ФРА, ПО́ЛОЧНЫЙ И́НДЕКС šifras indekss, plaukta indekss — *grāmatas šifras* sastāvdaļa (sistematiskajā grāmatu kārtojumā), kas norāda grāmatas atrašanās vietu plauktā

И́НДЕКСА́ЦИЈА indeksācija — **1.** *indeksu* atzīmēšana iespieddarbā un kataloga kartītē saskaņā ar

bibliotēkā pieņemto klasifikācijas shemu; 2. visu kādas klasifikācijas shemas vai kataloga indeksu kopums. Var būt ciparu vai burtu indeksācija (vienveidīgā indeksācija), kā arī ciparu un burtu indeksācija (jauktā indeksācija) (sk. arī буквенная индексация, цифровая и., однородная и., смешанная и.)

индивидуальная библиографическая информация individualā bibliografiskā informācija — sistematiska rakstisku paziņojumu piesūtīšana atsevišķiem lasītājiem par bibliotēkā saņemto jauniznākušo literatūru kādā zinātnu nozarē (sk. arī коллективная информация, массовая и.)

индивидуальная библиография sk. персональная библиография

индивидуальная путёвка (на обработку книг) individualā pavadzīme — *pavadzīme* atsevišķai grāmatai (sk. arī групповая путёвка)

индивидуальное описание, раздельное описание individualais apraksts — daudzsējumu vai turpinājumu izdevuma atsevišķa sējuma apraksts, arī seriālā ietilpstoša atsevišķa darba apraksts, kam pamatā ir attiecīgā sējuma vai seriāla laidiena nosaukums (sk. arī общее описание, серийное о.)

индивидуальный автор individualais autors — persona, kas sarakstījusi kādu darbu vai piedalījies tā sarakstīšanā (līdzautors), pretstatā *kollektīvajam autoram*

индивидуальный план чтения individualais

lasīšanas plāns — atsevišķam bibliotekas lasītājam ieteicamās literatūras saraksts profesionālās kvalifikācijas un vispārējās izglītības līmeņa celšanai

индивидуальный учёт (библиотечных фондов) individualā uzskaitē — bibliotekas fondu uzskaites veids, ko realizē ar inventāra grāmatas, aktu sistēmas vai t. s. inventāra pavadzīmju sistēmas palīdzību; izplatītākais individualās uzskaites veids ir katras atsevišķas *uzskaites vienības* ierakstīšana inventāra grāmatā, piešķirot katrai vienībai savu reģistrācijas (inventāra) numuru

индикатор¹ (в книгохранилище) indikators — grāmatu krātuves uzziņas aparāts — parasti kartotēka ar to grāmatu vienkāršotiem aprakstiem, kas izsniegtas nodaļām no bibliotekas pamatkrātuves

индикатор² (на абонементе) indikators — 1. īpatnējs abonementa nodaļas palīgaparāts, kas ļauj bibliotekāram bez skatīšanās plauktos uzziņāt, vai pieprasītā grāmata ir izsniegta vai atrodas bibliotēkā. Indikators sastāv no tik daudz sīkām kārbīņām, cik fondā eksemplāru. Abos kārbīņas galos grāmatas apraksts, katrā galā savā krāsā. Kārbīņā iekšā ir grāmatas formulārs. Izsniedzot grāmatu, bibliotekārs izvel kārbīņu, izņem formulāru un ar otru galu iebāž kārbīņu atpakaļ. Kamēr grāmata bija plauktā, uz āru bija vērsts, piem., zilais kārbīņas gals, pēc izsniegša-

nas — sarkanais. Tā lasītājs un bibliotekars var uzzināt, vai grāmata ir bibliotekā. Indikatorā parasti ietilpst visvairāk pieprasāmā fonda daļa. Padomju bibliotekās indikators nav ieviesies; 2. par indikatoru mēdz saukt arī sistemu, kad grāmatu formulari nestāv vis grāmatas kabatiņās, bet kartotekā uz abonementa letes. Padomju bibliotekās šo sistemu maz izmanto

иници́ал inicialis — 1. grāmatas nodaļas pirmais burts, kas ir lielāks par pārējo tekstu un izgreznots ar ornamentu, ilustratīvu zīmējumu u. c.; 2. vārda vai tēva vārda pirmais burts

инкуна́бул inkunabula — grāmata, kas iespiesta no salikuma formām (ar atsevišķiem izņemamiem un ieliekamiem burtiem) laikā no grāmatu iespiešanas sākuma (Eiropā ar 15. gadsimta vidu) līdz 1500. gadam. Pavisam pasaulē saglabāties ap 30—40 tūkstoš inkunabulu (sk. arī палеотип, первопечатные книги)

инострáнная литерáтура, зарубéжная литерáтура ārzemju (aizrobežu, cittautu) literatura

интерпо́ляция interpolācija — vārdu vai teikumu iespraušana tekstā bez autora ziņas (visbiežāk rokrakstu pārrakstot) papildināšanas, pārveidošanas vai viltošanas nolūkā

информацио́нная доска́ informācijas plāksne — finiera vai kartona plāksne ar piestiprinātām kataloga kartītēm, bibliografiskiem sarakstiem, avīžu izgriezumiem u. c. materialiem par

jauniznākušo vai bibliotekā saņemto literatūru; viens no bibliografiskās informācijas līdzekļiem

информационно-библиографическая работа bibliografiskās informācijas darbs — atsevišķu personu, specialistu grupu vai plašu tautas masu regulāra informēšana (mutvārdiem vai rakstveidā) par jauniznākušo literatūru, kas lasītājiem varētu noderēt viņu zinātniskajā, ražošanas, mācību u. c. darbā (sk. arī индивидуальная библиографическая информация, коллективная и, массовая и.)

информационный библиографический обзор informatīvais bibliografiskais apskats — *bibliografisks apskats* par bibliotekā saņemtām vai vispār jauniznākušām grāmatām vienā vai vairākās zinātņu nozarēs (sk. arī обзор библиографических изданий, тематический библиографический обзор)

исключить (книгу, карточку) izslēgt, izņemt (grāmatu, kartīti)

искусственное заглавие (данное каталогизатором) patvaļīgs nosaukums, pieņemts nosaukums — katalogizētāja vai bibliografa grāmatai dotais nosaukums, ja tādu nav devuši ne autors, ne izdevējs; piem., ja kāda mākslinieka gleznu reprodukciju albumam titullapā ir tikai šī mākslinieka uzvārds, piem., «Rozentāls», aprakstā atzīmē: «Rozentāls Janis. [Gleznu reprodukcijas]»

искусственный сборник sk. конволют

исправленное издание izlabots izdevums

исправный экземпляр *nebojāts eksemplars* (sk. arī дефектный экземпляр)

истрёпанный экземпляр *sk. изношенный экземпляр*

исчерывающая библиография *pilnīga bibliografija — bibliografija, kas iespējami pilnīgi aptver attiecīgo literatūru, piem., reģistrējošā bibliografija* (sk. arī выборочная библиография)

исчерывающая справка *pilnīga uzziņa* (sk. arī выборочная справка)

исчерывающее комплектование *pilnīga komplektēšana — bibliotēkas fondu papildināšana ar visu attiecīgai bibliotēkai vajadzīgo literatūru*

К

капитэль (строчные буквы рисунка прописных) *kapitels — iespiedburti, kam ir lielo burtu izskats, bet mazo burtu izmēri*

каптал (тесма, окаймляющая корешок переплёта) *kaptallenta — ap 1 cm plata auduma lenta ar biezāku apmali, kas pielīmēta grāmatas bloka augš- un apakšmalā, lai stiprinātu grāmatas lapu savienojumu un aizklātu tukšumu starp grāmatas muguru un bloku*

карманное издание *kabatas formata izdevums*

кармашек книги *grāmatas kabatiņa — papīra kabatiņa grāmatas formulara glabāšanai, kas pielīmēta virsējā vāka iekšpusē*

картогра́мма kartograma — statistisku datu vai kādas parādības intensitātes (piem., apdzīvotības) grafisks attēlojums (ar svītrām vai krāsām) ģeografiskā kartē

картографическая характеристика kartografiskais raksturojums — *anotācija*, kas raksturo *kartografiskā izdevuma* saturu un izgatavošanas tehniku (sk. arī *внешняя характеристика картографического произведения*)

картографические произведения kartografiskie izdevumi — visāda veida ģeografiskās, topografiskās, ģeoloģiskās, vēsturiskās u. c. kartes, *plāni, atlanti, kartogramas* u. tml. izdevumi

картодиагра́мма kartodiagrama — *diagrama* uz ģeografiskās kartes

карто́н kartons — no šķiedru masas pagatavots ciets, biezs papīrs ar gludinātu virsmu (1 m² kartona sver pāri par 250 g)

картоте́ка kartoteka — noteiktā secībā sakārtotu kartīšu kopums; paņēmiens reģistrēt dažādas parādības (bibliotēkā — lasītājus, grāmatas, rakstus) uz atsevišķām kartītēm ir ļoti izplatīts, jo kartītes ir ērti kārojamas, grūtības nerada arī jaunu materialu iekļaušana un vajadzīgās secības ieturēšana. Bibliotēkā kartoteku lieto abonementā, katalogizācijā, komplektēšanā u. c. (sk. arī *библиографическая картотека*)

карточка *sk.* каталожная карточка

карточка-продолжение turpinājuma kartīte

карточный каталог kartīšu katalogs — *katalogs*, kur grāmatu un citu iespieddarbu veidu (karšu, pošu) apraksti uzrakstīti uz *kataloga kartītēm*, kas sakārtotas zināmā secībā; salīdzinot ar *grāmatveida katalogu*, kartīšu kataloga galvenā priekšrocība ir tā, ka tas parāda bibliotēkas fondu pašreizējo stāvokli, jo, ieliekot kartīšu katalogā jauniegūto grāmatu kartītes un izņemot izslēgto grāmatu kartītes, vajadzīgā kartīšu secība no tā necieš. Padomju Savienībā visvairāk izplatītais kataloga veids.

картүш ietvars, logats — mākslinieciski izveidots kāda attēla vai teksta apmalojums. Senlaiku kartēm parasti ir vairāki ietvari — visai kartei, atsevišķam titulam, paskaidrojošam tekstam utt.

каталог katalogs — bibliotēkā esošo iespieddarbu rādītājs, kas atklāj bibliotēkas fondu sastāvu, palīdz lasītājiem sameklēt vajadzīgo literatūru, kā arī propagandē grāmatas un dod iespēju vadīt lasīšanu (sk. arī алфавитный каталог, предметный к., систематический к.)

каталог-альбóm, альбómный каталог albumveida katalogs — ar auklu sauršūtas vai brošētas kartona vai biežāka papīra lapas ar grāmatu aprakstiem; sastopams lielākoties bērnu bibliotēkās kā tematisks katalogs

каталог в фóрме кн́иги, каталог-кн́ига grāmatveida katalogs — bibliotēkā esošo iespieddarbu saraksts iespēstas grāmatas veidā; grā-

matveida katalogs ir labāk pārskatāms, viegli pārvietojams un ērti izmantojams, tomēr tam nav kartīšu kataloga kustīguma, tas nespēj operatīvi atspoguļot nepārtrauktās pārmaiņas bibliotēkas fondu stāvoklī — grāmatu ienākšanu un izslēgšanu; *tipveida katalogus* rajonu un ciemu bibliotēkām izdod grāmatu veidā

каталог заглавий, каталог названий posaukumu katalogs — katalogs, kurā alfabētiski sakārtoti grāmatu nosaukumi ar norādi uz autoru

каталог — иллюстрированная картотека ilustrēts kartīšu katalogs — galvenokārt bērnu bibliotēkās sastopamais kataloga veids, kura uzdevums ir pieradināt bērnus izmantot katalogus

каталог краеведческой литературы, краеведческий каталог novadpētniecības literatūras katalogs, novadpētniecības katalogs (skaidrojumu sk. pie краеведческий каталог)

каталог местных изданий, краевой каталог vietējo izdevumu katalogs, novada katalogs (skaidrojumu sk. pie краевой каталог)

каталог новых поступлений, каталог новинок jaunienākušo grāmatu katalogs, jaunumu katalogs

каталог периодических изданий periodisko izdevumu katalogs

каталог-плакат, плакатный каталог plakātveida katalogs, plakātkatalogs — jauniznākušo grāmatu saraksts vai tematisks literatūras sa-

raksts plakata veidā; sastopams galvenokārt pārvietojamās un bērnu bibliotekās

каталог-турникет («вертушка») grozāmais katalogs — *katalogs*, kas sastāv no vertikāla stienīša, kuram piestiprinātas finiera, metala vai cita materiāla plāksnes-rāmīši ar grāmatu aprakstiem; stienītis griežas ap savu asi. Lieto galvenokārt bērnu bibliotekās tematiskiem grāmatu sarakstiem. Katalogs novietojams uz galda

каталог-ширма saliekamais katalogs, atviro katalogs — *katalogs* saliekamas bilžu grāmatas (harmoniku) veidā; sastāv no 5—6 daļām; katras daļas abās pusēs novieto anotētus un ilustrētus grāmatu aprakstus; lieto galvenokārt bērnu bibliotekās

каталогизатор katalogizētājs, katalogizators — bibliotēkas darbinieks, kas nodarbojas ar grāmatu *katalogizāciju*

каталогизационные сокращения katalogizācijas saīsinājumi — *katalogizācijā* pieņemtie apraksta atsevišķu vārdu saīsinājumi, piem., «b. g.» — bez (izdošanas) gada, «b. v.» — bez (izdošanas) vietas utt.

каталогизация katalogizācija, katalogizēšana — iespieddarbu aprakstīšana katalogiem, katalogu sastādīšana un noformēšana (starpkaršu, kastiņu uzrakstu izgatavošana) u. tml. Padomju Savienībā katalogizācija ir unificēta saskaņā ar «Vienotajiem iespieddarbu aprakstīšanas noteikumiem» (divos variantos — lielām un

nelielām bibliotekām) (sk. arī централизованная каталогизация)

каталогизировать katalogizēt

каталожная карточка kataloga kartīte — biežāka papīra kartīte 7,5 × 12,5 cm formatā (t. s. starptautiskais standarta formāts), uz kuras raksta *bibliografisko aprakstu*; līnijotām kartītēm 2 vertikālas sarkanas vai treknas melnas līnijas kartītes kreisajā pusē (1 cm atstatumā viena no otras jaunu rindu pareizai uzsākšanai) un 11 horizontālas līnijas 6 mm atstatumā viena no otras. Pirmā horizontālā līnija — sarkana vai trekna melna — sākuma vārdam; 7,5 mm atstatumā no apakšmalas ir caurums 7,5 mm diametrā kartītes uzvēršanai uz kataloga kastītes stienīša

каталожный индекс kataloga indekss — *indekss* kataloga kartītes kreisajā apakšējā stūrī, kas norāda, kurā sistematiskā kataloga nodaļā (vai tās sīkākā iedaļā) ievietojama attiecīgā kartīte (sk. arī индекс шифра, полный индекс)

каталожный шкаф kataloga skapis — skapis ar 3, 6, 9, 12, 24 un vairāk ligzdām *kataloga kastīšu* novietošanai

каталожный ярлык, надпись на каталожном ящике kataloga etiķete, kataloga kastītes uzraksts — kastītes priekšpusē metala ietvarā uzrakstītie indeksi un nodaļu nosaukumi sistematiskajam katalogam, burti, zilbes, vārdi — alfabētiskajam katalogam, priekšmetu nosaukumi —

priekšmetu katalogam, kas norāda uz attiecīgās kastītes saturu

каталожный ящик kataloga kastīte — noteiktas formas un izmēru kastīte (parasti 40 cm garumā, 13 cm platumā, priekšdaļas augstums 10,5 cm, sānu augstums 6 cm) kataloga kartīšu ievietošanai, ar metala stieni un uz tā uzvērto koka balstu (prizmu) kartīšu atbalstīšanai; atkarībā no papīra biezuma un starpkaršu skaita kastītē var ielikt ap 750—1000 kartītes

квадратные скóбки *sk.* **прямые скóбки**

кварт (формат 4°) *sk.* **формát в четвёрку**

кегль burta biezums, biezne — tipografiskā burta izmērs, ieskaitot paša burta augstumu un t. s. «plecus» — brīvo telpu virs un zem burta, kas veido teksta rindu starpas. Biezni mēri ar tipografiskiem punktiem (1 punkts = 0,376 mm) un ar kvadrātiem (1 kvadrats = 48 punktiem) (*sk.* arī корпус, нонпарель, петит, терция, цитеро)

кёттерский знак *sk.* **áвторский знак**

классификáтор klasificētājs, klasifikators — bibliotēkas darbinieks, kas nodarbojas ar grāmatu *klasifikáciju*

классификациóнная рúбрика klasifikācijas iedaļa, klasifikācijas rubrika — *indekss* un no-
daļas (arī apakšnodaļas vai sīkāka iedalījuma) nosaukums klasifikācijas *schemā*

классификационный знак *sk.* индекс

классифика́ция (библиотечно-библиографическая) klasifikacija, klasificēšana — bibliotekari bibliografiskā klasifikacija ir grāmatu un citu iespieddarbu iedalīšana pēc zinātņu nozarēm atbilstoši to saturam un saskaņā ar pieņemto klasifikācijas shemu; klasifikacija nepieciešama sistematiskā kataloga un bibliografisko rādītāju sastādīšanai, grāmatu kārtošanai plauktos, fondu uzskaitēi un atskaitēm par darbu ar fondiem (biblioteku statistikā)

классифици́ровать klasificēt

класси́ческая литерату́ра klasiskā literatūra — labākā, visvērtīgākā pagātnes un tagadnes literatūra; šaurākā nozīmē — antikās pasaules literatūra, t. i., seno grieķu un romiešu rakstnieku darbi

кли́нопись ķīļu raksts, vadžu raksts — raksta veids, ko lietoja senajā Babilonijā, Asirijā; rakstīšana notika, ievelkot mālā ar smailu irbuli ķīļveidīgu svītriņu kombinācijas

клише́ klišeja — metala vai koka *iespiedforma* ar reljefu zīmējumu, kas izkodināts, iegravēts vai citādā veidā pagatavots ilustrāciju reproducēšanai

«ключ» *sk.* алфавитно-предметный указатель к систематическому каталогу

кни́га на цепи́ (прикованная к пюпитру или шкафу в средневековых библиотеках) ķēdes grāmata, pieķēdēta grāmata — lasāmpultij vai grā-

matu skapim ar ķēdi piestiprināta grāmata viduslaiku bibliotēkās

«КНИГА ПОЧТОЙ» «grāmata pa pastu» — viens no padomju grāmattirdzniecības veidiem; pasūtītās grāmatas pircējiem piesūta pa pastu ar pēcmaksu. Dažkārt tā nepareizi sauc bibliotēkas neklātienas abonementu

КНИГОВЕД, библиолог grāmatu zinātnes specialists, bibliologs

КНИГОВЕДЕНИЕ, библиология (наука о книге) grāmatu zinātne, biblioloģija

КНИГОВЫДАЧА grāmatu izsniegums — noteiktā laika posmā izsniegto grāmatu skaits

КНИГОДЕРЖАТЕЛЬ (приспособление) grāmatbalsts — metala, koka vai cita materiāla balsts, ko novieto plauktā aiz pēdējās grāmatas, lai neļautu grāmatām sagāzties

КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО, КНИЖНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО grāmatu izdevniecība, grāmatu apgāds (sk. arī издательство)

КНИГОЛЮБ, библиофил grāmatu draugs, grāmatu mīļotājs, grāmatnieks, bibliofils

КНИГОНОША grāmatnesis, grāmatu iznēsātājs — 1. stacionārās vai pārvietojamās bibliotēkas darbinieks, kas pienes lasītājiem bibliotēkas grāmatas dzīves vai darba vietā; 2. grāmatu pārdevējs, kolportieris, kas tirgojas ar grāmatām, tās iznēsājot

КНИГОНОШЕСТВО grāmatu iznēsāšana, grāmatu pienešana

книгообмѣн *sk.* междубиблиотѣчный книгообмѣн

книгопечатание grāmatu iespiešana, grāmatu drukāšana

книгоподъѣмник grāmatu lifts (*sk.* arī конвейер для книг)

книготорговая библиография grāmattirdzniecības bibliografija — pārdodamo iespieddarbu saraksti grāmatu tirdzniecības uzņēmumos

книготорговый каталог grāmattirdzniecības katalogs

книгохранилище, хранилище grāmatu krātuve, krātuve — specialas telpas grāmatu u. c. iespieddarbu glabāšanai, sakārtojot tos noteiktā sistēmā (*sk.* arī основное книгохранилище, подсобное к.)

книжка-гармóшка *sk.* книжка-расклáдка

книжка-игрушка rotaļu grāmata

книжка-картiнка bilžu grāmata

книжка-расклáдка saliekamā grāmata

книжка-раскрáска izkrāsojamā grāmata

книжка-самодѣлка pašdarināta grāmata — galvenokārt no avīžu izgriezumiem (garāku stāstu, romāna turpinājumiem) sastādīta, sabrošēta vai iesiēta grāmata

книжная вѣставка, вѣставка книг grāmatu izstāde — literatūras propagandas veids bibliotēkā. Var būt tematiskas izstādes, jauniznākušās

literaturas izstādes, ievērojamām personām veiktas izstādes u. c.

книжная задолженность *sk.* читательская задолженность

книжная закладка ieliktnē, ieliekamā zīme

книжная новинка, новинка jauniznākusi grāmata, jaunums

книжная палата *sk.* книжные палаты

книжные вредители *sk.* вредители книг

книжные застёжки (пряжки на старинных переплётках) grāmatu sprādzes — sprādzes, kas savieno abus vākus senlaiku grāmatām

книжные палаты grāmatu palatas — PSRS valsts iestādes, kas sastāda PSRS izdodamās literaturas *reģistrējošo bibliogrāfiju* un informē par jauniznākušo literatūru, periodiski (ik nedēļas, ik ceturksni un ik gadus) izdodot bibliografiskus žurnālus («Летописи», «Ежегодники»), kuri sniedz ziņas par jaunām grāmatām, žurnāliem, avīzēm, notīm, grafiskiem materiāliem, ģeogrāfiskām kartēm. Grāmatu palatas veic jauniznākušās literaturas *centralizēto katalogizāciju*, izdodot *iespiestās kartītes* bibliotēku katalogiem, sniedz bibliografiskas uzziņas valdības, partijas u. c. organizācijām un iestādēm, saglabā visu attiecīgajā teritorijā izdoto iespieddarbu *obligatos eksemplārus*, kārtoti valsts preses statistiku, pēti bibliografijas teorijas jautājumus utt. Līdzīgus uzdevumus veic Latvijas PSR Grāmatu palata pie Latvijas PSR Valsts bibliotēkas

книжные поступления saņemtas (ienākušās) grāmatas

книжные украшения grāmatu rotājumi — vinjetes, ornamenti grāmatas titullapā, nodaļu sākumā un beigās, nodaļu pirmo burtu izgleznojumi

книжный базár grāmatu tirdziņš — padomju grāmatu tirdzniecībā izplatīts grāmatu pārdošanas pasākums ārpus veikaliem pārvietojamos pagaidu kioskos parkos, skveros, klubos; reizē ar grāmatu tirdziņiem parasti notiek arī literāri vakari, lekcijas par literāriem tematiem, lasītāju tikšanās ar rakstniekiem, grāmatu izstādes u. tml.

книжный блок grāmatas bloks — visu grāmatas lokšņu sašūtais komplekts, gatavs ielikšanai vākos (sk. arī брошировка)

книжный знак, экслибрис grāmatzīme, ex libris — grāmatas iesējuma vai vāka iekšpusē uzlīmēta, parasti mākslinieciski darināta etiķete ar grāmatas īpašnieka vārdu

книжный знак на крышке переплёта, супер-экслибрис vāka grāmatzīme, iesējuma grāmatzīme

книжный магазин grāmatu veikals, grāmatnīca

книжный формуляр, формуляр книги grāmatas formulārs, grāmatas pasīte (skaidrojumu sk. pie формуляр книги)

книжный шкаф (закрытый) grāmatu skapis

книжный шкаф (открытый) sk. стеллаж

кни́жный яры́к grāmatas etiķete — grāmatas mugurai vai vākam pielīmēta maza lapiņa ar *šifras* apzīmējumu (sk. arī каталожный ярлык, полочный я.)

ко́декс kodekss — 1. senlaiku nosaukums parastajam grāmatu veidam, kur visas lapas piestiprinātas pie vienas muguras, pretstatā vīstoklim — saritinātai papirusa vai pergamenta sloksnei; 2. likumu krājums

коленко́р kalikons — pabiezs kokvilnas audums, piesātināts ar stērķeles un krāsu maisījumu; kalikonu izgatavo dažādās krāsās, gludu un ar reljefu zīmējumu; lietojams grāmatu iesējumiem

ко́личественная характери́стика skaitliskais raksturojums — iespieddarba bibliografiskā apraksta daļa, kur sniegtas ziņas par iespieddarba lappušu (arī lokšņu, sleju) un ilustrāciju skaitu, arī par daudzsējumu izdevuma sējumu skaitu, dažkārt arī par grāmatas izmēriem (formatu) un metiena lielumu

колла́ция sk. **ко́личественная характери́стика**

колле́ктив а́второв autoru kolektīvs — vairākas personas, kas kopīgi sarakstījušas vai raksta kādu darbu (sk. arī соавтор)

колле́ктивная (группова́я) библиографи́ческая информа́ция kolektīvā (grupveida) bibliografiskā informācija — sistematiska rakstisku paziņojumu piesūtīšana uzņēmumiem, iestādēm, organizācijām (arī atsevišķu uzņēmumu cečiem,

nodaļām, laboratorijām) par bibliotekā saņemto jauniznākušo literatūru attiecīgā zinātnu nozarē; informācijas sarakstus vai kartītes dažkārt piestiprina pie īpašām informācijas plāksnēm attiecīgā uzņēmumā vai iestādē, sarīko tanī *bibliografiskus apskatus* u. tml. (sk. arī индивидуальная библиографическая информация, массовая б. и.)

коллективное произведение (написанное коллективом авторов) kolektīvs darbs — *autoru kolektīva* sarakstīts darbs

коллективное чтение *sk.* грóмкое чтение

коллективный автор kolektīvais autors — iestāde vai organizācija (arī pagaidu rakstura organizācija, piem., konference, kongress), kuru pie iespieddarba aprakstīšanas uzskata par tā autoru (sk. arī индивидуальный автор, коллектив авторов)

коллективный псевдоним kolektīvs pseidonims — *pseudonims*, ko pieņēmuši vairāki viena darba autori, piem., Kuzma Prutkovs, Kukriniksi

коллектор библиотечный *sk.* библиотечный коллектор

коллекционер книг *sk.* соби́ратель книг

коллекция книг *sk.* собра́ние книг

колонти́тул lappuses tituls, kolumnas tituls — grāmatas vai atsevišķas nodaļas nosaukums, kas iespiests virs lappuses teksta, retāk — zem tā

колонци́фра lappuses cipars, kolumnas cipars — lappuses kārtas numurs

колофон kolofons — grāmatas nosaukums un izdevniecības ziņas, kas iespiestas nevis grāmatas sākumā, bet gan beigās; sastopams galvenokārt *inkunabulās*

колхозная библиотека kolchoza biblioteka — biblioteka, kas dibināta saskaņā ar kolchoznieku pilnsapulces lēmumu par kolchoza līdzekļiem. Kolchoza bibliotēkas galvenais uzdevums ir arteļa biedru iesaistīšana bibliotēkā par aktīviem lasītājiem, lai celtu viņu vispārējo kultūras līmeni un palīdzētu apgūt praktiskajā darbā nepieciešamās zināšanas agronomijā, zootehnikā u. c. Kolchoza bibliotēka veic arī zināmu masu darbu: rīko grāmatu izstādes, literārus vakarus, pārrunas par grāmatām u. c.

комментáрии komentāri — kāda sacerējuma teksta paskaidrojumi, kas var būt gan grāmatas tekstā (parindēs), gan teksta beigās, vai arī izdoti atsevišķi

комментáтор komentētājs, komentators — komentāru autors

комментíрованное издáние, издáние с примечáниями komentēts izdevums, izdevums ar komentāriem

компиля́тор kompilators — persona, kas izdara *kompilāciju*

компиля́ция kompilācija — 1. zinātnisks vai kāds cits darbs bez patstāvīgiem pētījumiem un secinājumiem, kura pamatā ir no citiem autoriem aizgūti materiāli. Rūpīgi un lietpratīgi veiktai

kompilacijai var būt pozitīva nozīme zinātnes popularizēšanā; 2. šāda darba sastādīšanas process

КОМПЛЕ́КТ komplekts — daudzsējumu izdevuma, sērijas vai periodiska izdevuma visu iespiesto sējumu vai numuru sakopojums (sk. arī годовой комплект)

КОМПЛЕКТОВА́НИЕ komplektēšana — bibliotekai vajadzīgās literatūras sagāde pirkšanas, apmaiņas, dāvinājumu u. c. ceļā, lai izveidotu pilnvērtīgu, bibliotēkas profilam atbilstošu fondu; izšķir *kārtējo komplektēšanu* ar jauniznākušo literatūru un *piekomplektēšanu* ar agrākos gados izdoto literatūru (sk. arī исчерпывающее комплектование, местное к., начальное к., текущее к., централизованное к.)

КОНВЕ́ЙЕР для книг grāmatu konveijers (sk. arī книгоподъёмник)

КОНВОЛЮ́Т konvoluts — vairāki viens no otra neatkarīgi izdoti iespieddarbi vienā iesējumā (sk. arī аллигат)

КОНСПЕ́КТ konspekts — kāda sacerējuma, lekcijas, runas utt. īss pieraksts, izklāsts

КОНТЕ́КСТ konteksts — satura ziņā noslēgts runas vai teksta fragments, kas nosaka atsevišķa vārda vai teikuma jēgu

КОНТРАФА́КЦИЯ sk. незаконная перепечатка

КОНТРО́ЛЬНАЯ АЛФАВИ́ТНАЯ КАРТОТЕ́КА АНАЛИТИ́ЧЕСКИХ ОПИСА́НИЙ analītisko aprakstu alfabētiskā kontrolkartoteka — kartoteka, kas sastāv no kar-

tītēm, kuru priekšpusē doti žurnalu, avīžu vai rakstu krājumu *analitiskie apraksti*, bet kartītes otrā pusē atzīmēti *sistematiskā kataloga* indeksi un *priekšmetu kataloga* iedaļas, kur arī šie raksti atrodami; šī kartoteka atvieglo novecojušo analitisko aprakstu izslēgšanu no grāmatu katalogiem

kontrolно-методическая картотека, карто́тека методических решéний metodiskā kontrolkartoteka — kartoteka, kas rāda bibliotekā pieņemtos klasificēšanas paņēmienus, to grozījumus un papildinājumus, t. i., sistematiskā kataloga veidošanas metodiku; arī attiecīgā kartoteka alfabētiskā kataloga vajadzībām

контрольный листок, про́пуск (na право входа в читальный зал) caurlaide — veidlapa, ko lasītājs saņem apmaiņā pret savu lasītāja karti, ieejot bibliotekā, un nodod, aizejot no bibliotekas; lieto lasītāja saņemto un nodoto grāmatu atzīmēm u. c. (sk. arī разовый пропуск)

контрольный листок сро́ков termiņlapa, termiņu kontrollapa — neliela, parasti 75 × 105 mm papīra lapa, kas ielīmēta grāmatas vāka iekšpusē, ar atzīmi, kad grāmata jāatdod

контрольный тало́н kontroltalons — neliela papīra lapiņa vai, kā tas ir parasti, uz pusēm pārgriezta kataloga kartīte ar ļoti īsu grāmatas aprakstu, šifru, inventara numuru un dažām citām atzīmēm, ko izraksta katram grāmatas eksemplaram bibliotekas fondu pārbaudei

конфискованное издāние konfiscēts izdevums
концōвка (заключительная виньетка) beigu vinjete — tipografisks vai mākslinieka zīmēts rotājums nepilnas lappuses beigās (sk. arī заставка, виньетка, титульная виньетка)

корешкōвое заглāвие grāmatas muguras tītuls — grāmatas nosaukums, autora uzvārds un vārds, kas iespiesti uz grāmatas vāka (vai iesējuma) muguras

корешок (книги, переплѐта) grāmatas mugura, iesējuma mugura

кōрпус (шрифт) korpuss — tipografiski burti 10 *punktu* lielumā; visvairāk lieto grāmatu un žurnālu teksta iespēšanai

кōррѐктор korektors — izdevniecības vai tipografijas darbinieks, kas izlabo salikuma u. c. kļūdas salikuma novilkumos

кōррѐктūra korektura — 1. tipografiskā salikuma novilkumā pamanīto kļūdu labošana; 2. tipografiskā salikuma novilkums, kas domāts kļūdu labošanai (sk. arī авторская корректура, издательская к., типографская к.)

кōррѐктūra каталōжных кārточек kataloga kartīšu korektura — dublēto kartīšu salīdzināšana ar pirmo kartīti iespējamo kļūdu izlabošanai

---

* Terminu «краевая библиография» dažī autori (N. Zdobnovs, E. Rīskins, M. Gastfers un bibliotekāro institutu 1954. g. vispārējās bibliografijas programmas sastādītāji) saprot plašāk, ietverot tanī vietējo izdevumu bibliografiju, novadpētniecības bibliografiju un vietējo darbi-

краевая библиография*, **библиография местной печати** novada bibliografija, vietējo izdevumu bibliografija — *bibliografija*, kas aptver kādā novadā, apgabalā u. tml. teritorijā izdotos darbus (sk. arī краеведческая библиография)

краевая библиотэка novada biblioteka — kāda novada centralā valsts biblioteka

краевédческая библиографía novadpētniecības bibliografija — novadpētniecības literatūras bibliografija, kas aptver izdevumus par kādas teritorijas (novada, apgabala, rajona) vēsturi, ģeografiskiem un dabas apstākļiem, ekonomisko stāvokli, kultūras dzīvi u. tml. neatkarīgi no izdošanas vietas. Plašākā nozīmē — arī darbus par personām, kas tādā vai citādā veidā ar šo teritoriju saistīti (sk. arī краевая библиография)

краевédческий каталог, **каталог краевédческой литератúры** novadpētniecības katalogs, novadpētniecības literatūras katalogs — *katalogs*, kas rāda bibliotēkā esošo literatūru par zināmu novadu, apgabalu, rajonu, arī par atsevišķu savienoto vai autonomo republiku

краевóй каталог, **каталог мéстных изданий** novada katalogs, vietējo izdevumu katalogs — *katalogs*, kas rāda zināmā novadā, apgabalā u. tml. teritorijā izdoto literatūru

nieku bibliografiju. Turpretim M. Briskmans visu šo veidu apzīmēšanai lieto terminu «краеведческая библиография». Bibliotekāro institutu 1956. g. vispārējās bibliografijas programā figurē «краеведческая библиография» un «библиография местной печати».

крепостная расстановка saistītais kārtojums — grāmatu kārtojums, kur katrai grāmatai ierādīta nemainīga vieta noteiktā skapī un plauktā. *Šifra* šai gadījumā norāda skapja, plaukta un vietas numuru

криптограмма kriptograma — uzraksts, kas rakstīts slepenrakstā

криптография kriptografija, slepenraksts — raksta veids, kas saprotams tikai tiem, kas zina tā atslēgu; visbiežāk lieto ziņojumos un pavēlēs slepenajā dienestā un diplomatijā

криптоним kriptonims — uzvārda saīsinājums, atsevišķi burti, iniciali vai citas zīmes, piem., zvaigznīte, cipars u. c., ko daži autori lieto sava īstā uzvārda vietā (sk. arī псевдоним)

критическая библиография kritiskā bibliografija — *bibliografijas* veids, kuras uzdevums ir analizēt un novērtēt jauniznākušos izdevumus, izcelt labākos darbus, noskaidrot iespieddarbu kļūdas un trūkumus idejiski politiskā un literarā ziņā

круг чтения lasīšanas cikls — *ieteicošās bibliografijas* paveids; bibliografisks izdevums, kas ieteicamo grāmatu saraksta vai apskata veidā aptver vairāk vai mazāk noslēgtu zināšanu kompleksu dažādās zinātņu nozarēs, piem., V. I. Ļeņina v. nos. PSRS Valsts bibliotēkas izdotā «Библиотека самообразования»; šaurākā nozīmē domāts kā palīgs lasītājiem ražošanas vai sabiedriskajā darbā, piem., izdevums «Как жальса колхоза priekšsēdētājam»

круглёный корешок apaļotā mugura — grāmatas mugura, kas ar īpašiem paņēmieniem nopapaļota atbilstoši *grāmatas blokam* (sk. arī прямой корешок)

крúглые скóбки apaļās iekavas — ( )

крýшка переплётá sk. переплётная крýшка

ксилографическая кнйга (напечатанная с резных деревянных печатных форм) ksilografiska grāmata, «bluķa» grāmata — grāmata, kas iespiesta no koka platēm, kur teksts izgriezts ar roku; ksilografiskās grāmatas bija pirmais posms pārejā no rakstītām grāmatām uz iespiestām, tās ir *inkunabulu* priekšteces. Grāmatu iespiešana no izgrieztām koka formām attīstījies 9. gadsimtā Ķīnā, bet 15. gadsimta sākumā — Eiropā

ксилогрáфия sk. гравюра на дéреве

культúрно-просветительная рабóта kulturas un izglītības darbs, kulturas darbs

кумулятивный библиографический указáтель kumulatīvais bibliografiskais rādītājs — ārzemēs izplatīts bibliografisks rādītājs periodiska izdevuma veidā, kur jauniznākušo izdevumu apraksti pēc noteiktiem laika posmiem (parasti pēc gada) tiek pievienoti agrāk iznākušo izdevumu aprakstiem, kas uzņemti agrāk iznākušajos kumulatīvā rādītāja izdevumos

курсйв kursivs, kursivi burti — slīpi tipografiski burti, no kuriem daži atgādina rokraksta burtus; parasti izmanto teksta daļas izdalīšanai no pārējā teksta, kas salikts ar citiem burtiem

кустод kustods — senās grāmatās katras lap-
puses labajā apakšējā stūrī zem teksta iespiests
nākošās lappuses pirmais vārds vai vārda zilbe

Л

лакуна *sk.* пробел

лауреат laureats — rakstnieks, zinātnieks,
mākslinieks u. c., kas saņēmis augstāko apbalvo-
jumu vai augstāko oficiālo atzinību, piem.,
Leņina premijas laureats

левосторонний разделитель starpkarte ar
sānu izcilni kreisajā pusē (*sk.* arī правосторон-
ний разделитель)

легенда leģenda — pieņemto apzīmējumu iz-
skaidrojums kartē, plānā

lederин lederins — ādas imitācija dažādās
krāsās un zīmējumos; ar nitrolaku pārklāts kok-
vilnas audums (vai papīrs); papīra lederins ir
mazāk izturīgs par auduma lederinu

летопись chronika — 1. valsts reģistrējošās
bibliografijas izdevumu nosaukums, piem., «Pre-
ses chronika», «Книжная летопись»; 2. vēstu-
risko notikumu pieraksts chronoloģiskā secībā

летучка skrejlapa

лингвистическая расстановка *sk.* языkováя
расстановка

лист¹ (бумаги, книги, тетради) lapa

лист² (единица исчисления печатного текста,

печатной бумаги) loksne (sk. arī печатный лист, авторский л.)

листовка lapa — 1. politiskās aģitācijas literatūras veids, pirmā strādnieku preses forma Krievijā; 2. iespieddarbs uz vienas lapas

листовой каталог sk. блоккарточный каталог

листок контроля сроков, листок сроков возврата sk. контрольный листок сроков

литература literatura — 1. plašā nozīmē — kādas tautas, laikmeta vai visas cilvēces rakstītu un iespiestu (literaru, zinātnisku) sacerējumu kopums; 2. šaurākā nozīmē — vārdos izteikta mākslinieciska daiļrade, t. i., daiļliteratura; 3. noteiktam priekšmetam, jautājumam veltītu sacerējumu kopums

литература для детей дошкольного возраста literatura priekšskolas (pirmsskolas) vecuma bērniem

литература для детей младшего (школьного) возраста literatura jaunākā skolas vecuma bērniem, literatura jaunāko klašu skolēniem

литература для детей среднего (школьного) возраста literatura vidējā skolas vecuma bērniem, literatura vidējo klašu skolēniem

литература для детей старшего (школьного) возраста literatura vecāko klašu skolēniem

литература для малограмотных literatura mazizglītotiem

литература для начинающих читать literatura lasītsācējiem

литература для слепых literatura neredzīgajiem

литературная библиография literaturas bibliografija — daiļliteraturas, kritikas un literaturas zinātnes bibliografija

литературное произведение literars sacerējums, literars darbs

литературный вечер literars vakars — bibliotēkas masu pasākumu veids; parasti priekšlasījums par kādu literaru tematu ar sekojošiem mākslinieciskiem priekšnesumiem

литографированное издание litografēts izdevums — ar *litografijas* paņēmieni pagatavots izdevums

литография litografija — 1. *gludspieduma* paņēmieni, ar kuru tipografisko novilkumu iegūst no gludas, ķīmiski apstrādātas akmens plates; 2. ar šo paņēmieni pagatavots zīmējuma novilkums (sk. arī автолитография)

лицевая рукопись ilustrēts rokraksts — ar roku rakstīta grāmata, sākumā vīstokļa, vēlāk iesieta *kodeksa* veidā, kas ilustrēta ar vienkāršainām vai daudzkrāsainām *miniaturām*

лицевая сторона карточки (kataloga) kartītes priekšpuse (sk. arī оборотная сторона карточки)

личная библиография sk. персональная библиография

личная библиотéка personīgā biblioteka — kādai personai piederošo grāmatu krājums; arī mājas biblioteka

личное ймя, ймя (personas) vārds

лóманые скóбки *sk.* угóльные скóбки

лубкй, лубóчные картйнки lubu bildītes — masu tiražā izdotas, parasti spilgti krāsainas lētas bildītes, bieži vien ar paskaidrojošu tekstu; parādījušās Krievijā 17. gadsimtā. Nosaukums cēlies, domājams, no liepkoka plāksnes (липовый луб), kurā iegrebts zīmējums un no kuras bildītes tika iespiestas

лубóчная литератýра lubu literatura —

1. pirmsrevolucijas Krievijā masu tiražā izdotas lētas dažāda satura grāmatas zemā tipografiskā un mākslinieciskā līmenī; domātas plašām lasītāju masām. Lubu literatura radusies 18. gadsimta beigās no paskaidrojošiem tekstiem uz lubu bildītēm; 2. sēnalu literatura

М

макёт (в полиграфии) makets — grāmatas vai žurnala pirmparaugs, negatavs iespieddarbs, kas parasti nav domāts pārdošanai, bet specialis-
tiem apspriešanai

макулатýра makulatura — 1. iespiešanas procesā bojāts iespieddarbs, nederīgs papīrs, nevērtīgi iespieddarbi, kas domāti pārstrādāšanai papīra fabrikās; 2. pārnestā nozīmē — mazvērtīga literatura

малотира́жное изд́ание masa metiena izdevums

манускри́пт *sk.* рúкопись

маргина́лии *sk.* замéтки на поля́х

ма́ссовая библиографическая информация masu bibliografiskā informācija — bibliotēkas lasītāju informēšana par jauniznākušo literatūru vispār vai atsevišķās nozarēs, sastādot literatūras sarakstus, biļetenus, albumus, plakatus, rīkojot bibliografiskus apskatus un izstādes, arī ieviejojot tematiskus un jauniznākušās literatūras sarakstus (anotētus un neanotētus) žurnālos un avīzēs (*sk.* arī индивидуальная библиографическая информация, коллективная б. и.)

ма́ссовая библиотéка masu bibliotēka

ма́ссовая рабóта библиотéки bibliotēkas masu darbs — bibliotēkas pasākumi: lasītāju konferences, bibliografiski apskati, literāri vakari, grāmatu izstādes u. tml., kuru galvenais nolūks ir labākās literatūras propaganda bibliotēkas lasītāju vidū

ма́ссовое изд́ание masu izdevums — 1. lielā metienā izdots iespeiddarbs; 2. plašām tautas masām domāts iespeiddarbs

ма́ссовое мероприя́тие masu darba pasākums

масшта́б mērogs — rasējuma, plāna vai kartes līniju garuma attiecība pret attiecīgās līnijas garumu dabā; svarīgs faktors ģeogrāfisko karšu un plānu aprakstīšanā un klasificēšanā

мáтрица (оттиск набора на папье-маше)
matrica — salikuma nospiedums papīra masā,
kas domāts *stereotipa* pagatavošanai

машинописные материалы mašīnraksta mate-
riāli — ar rakstāmmašīnu nodrukātas augstāko
mācības iestāžu lekcijas, rakstnieku darbu ori-
ģināli u. tml. materiāli, kas dažkārt glabājas
bibliotekās

медицинская библиотéка medicīniskā biblio-
teka

междубиблиотéчный абонемéнт starpbiblio-
teku abonements — biblioteku savstarpējās palī-
dzības veids, kas domāts lasītāju vajadzību pil-
nīgākai apmierināšanai un lielo biblioteku fondu
labākai izmantošanai: uz īpaša līguma pamata
viena biblioteka uz zināmu laiku nodod grāmatas
otras bibliotekas rīcībā

междубиблиотéчный книгообмэн starpbiblio-
teku grāmatu apmaiņa, grāmatu apmaiņa starp
bibliotekām — īpašs biblioteku komplektēšanas
veids, bibliotekām savā starpā apmainoties ar
liekiem iespieddarbiem un dubletiem. Atšķirībā no
starpbiblioteku abonentā, kad divas bibliotekas
uz savstarpēja līguma pamata saņem grāmatas
pagaidu lietošanā, starpbiblioteku grāmatu ap-
maiņā iegūtā literatūra pāriet biblioteku-kontra-
hentu īpašumā

междувéдомственный библиотéчный совéт
starpresoru biblioteku padome

междунаро́дная библиограф́ия starptautiskā

bibliografija — *bibliografija*, kas aptver dažādās valstīs izdotos iespieddarbus kādā noteiktā zinātnes nozarē vai dažādās nozarēs

международный абонемент starptautiskais abonements — grāmatu apgrozība lasīšanai *starpbiblioteku abonementa* kārtībā starp dažādu valstu bibliotekām

международный книгообмен starptautiskā grāmatu apmaiņa — grāmatu apmaiņa starp atsevišķu valstu bibliotekām u. c. kulturas un zinātnes iestādēm; svarīgs avots padomju biblioteku komplektēšanai ar ārzemju literatūru, PSRS kulturas sakaru nostiprināšanai ar ārvalstīm un padomju lasītāju informācijai par zinātnes un tehnikas attīstību ārzemēs

международный формат каталожной карточки kataloga kartītes starptautiskais formāts (7,5 × 12,5 cm)

мелкопечатные издания, мелкие издания sīkdarbi, sīkiespieddarbi — izdevumi ar nelielu lapu skaitu: instrukcijas, sludinājumi, programmas, metodiski norādījumi, atgādnēs u. tml. materiāli

мемориальный экземпляр memorialeksemplars — izdevums, kas piederējis kādai pazīstamai vai izcilai personai

мемуарная литература memuaru literatūra — atmiņu formā sarakstīti darbi, kuru autori ir aprakstāmo pagātnes notikumu līdzdalībnieki vai laikabiedri

мемуáры *sk.* **воспоми́нания**

мéстное комплектовáние *vietējā* komplektēšana — bibliotekām nepieciešamo grāmatu iegāde grāmatnīcās, parakstāmo izdevumu abonēšana, grāmatu armaiņa ar citām bibliotekām utt. (*sk. arī* централизованное комплектование)

мéсто издáния izdošanas vieta — iespieddarba izdevniecības atrašanās vieta, parasti pilsētas nosaukums

мéсто печáтания iespiešanas vieta — tipografijas vai cita poligrafiska uzņēmuma atrašanās vieta, kur attiecīgais darbs iespiests

методическая рабóта библиотéки bibliotekas metodiskais darbs — lielāku biblioteku (piem., republikaniskās, apgabala, rajona bibliotekas) sniegtā palīdzība mazākām bibliotekām dažādos bibliotekarā darba veidos: komplektēšanā, katalogu un fondu organizēšanā, lasītāju apkalpošanā, masu pasākumu rīkošanā utt. Metodiskā darba galvenais uzdevums ir pētīt, apkopot un izplatīt labāko biblioteku darba pieredzi. Metodiskā darba formas: apspriedes, seminari, konsultācijas, metodisko vēstulu un pieredzes armaiņas biļetenu izdošana u. c.

механи́ческие расстано́вки *sk.* **формáльные расстано́вки**

микрoкáрточка mikrokartīte — iespieddarba atsevišķu lappušu *mikrofotokopija* uz fotopapīra vai tipografiski iespiesta uz parastā papīra. Šo kartīšu lasīšanai lieto specialus aparātus

микрофильм mikrofilma — iespieddarba atsevišķu lappušu *mikrofotokopija* uz filmu lentas. Lasīšanai lieto specialus aparatus. Mikrofilmas ātrāk nolietojas un ir dārgākas nekā *mikrokarītes*

микрофотокópия mikrofotokopija — 10 līdz 30 reizes samazināts iespieddarba, rokraksta vai grafiska материала attēls uz parastā fotopapīra vai specialā kinofilmā; katrā attēlā uzņemta parasti viena, retāk divas oriģināla lappuses. Mikrofotokopijas lasa ar īpaša aparata palīdzību (sk. arī микрокарточка, микрофильм)

миниатюра miniatura — 1. mazs apraksts, stāsts vai luga; 2. parasti daudzkrāsains gleznījums, zīmējums senlaiku rokrakstos (sk. arī иллюминирование); 3. maza ģīmetne, kas veidota ar īpaši smalkiem gleznošanas paņēmieniem

миниатюрное издáние miniaturizdevums, lili-putizdevums — grāmata ar augstumu līdz 10 cm

мнѝмый áвтор šķietamais autors, neīstais autors

многокрáсочная печáть daudzkrāsains iespiedums, vairākrāsu iespiedums

многolíстная кáрта daudzlapu karte — 1. karte uz vairākām salīmēšanai domātām lapām; 2. planšete jeb nomenklaturas karte uz daudzām lapām, kas nav domātas salīmēšanai

многотирáжная газéта, многотирáжка rūpnīcas avīze, iestādes avīze — rūpnīcas, fabrikas, MTS, augstskolas vai kādas citas iestādes vai

organizācijas izdota un tipografijā nelielā metienā (darbinieku vajadzībām) iespiesta avīze

многотира́жное изд́ание liela metiena izdevums — lielā eksemplaru skaitā izdots iespieddarbs

многото́мное изд́ание daudzsējumu izdevums — iespieddarbs divos vai vairākos sējumos, grāmatās, laidienos u. tml., kas pretēji *serijai* un *turpinājumi izdevumam* satura ziņā ir viena vesela vienība un ierobežota ar noteiktu sējumu skaitu

молески́н moleskins — blīvs, gluds atlasveidīgs kokvilnas audums, ko lieto grāmatu iesiešanai

моногра́фия monografija — zinātnisks darbs, kur vispusīgi iztirzāts kāds atsevišķs temats

мо́то moto — īss *epigrafs*

музе́й кнй́ги grāmatu muzejs — iestāde, kas savāc grāmatas un pēc noteiktas sistēmas izstāda tās apskatīšanai; grāmatu muzeju uzdevums ir saglabāt un propagandēt grāmatas un pētīt grāmatas un grāmatu vēsturi

музыка́льная литерату́ра muzikas literatūra — skaņdarbu izdevumi (notis), arī grāmatas par atsevišķiem skaņdarbiem, komponistu dzīvi un daiļradi

музыка́льное произведе́ние skaņdarbs

Н

навести справку dabūt uzziņu, uzzināt

наглядное пособие uzskates līdzeklis — mācību palīgmateriāls, kāds grafisks, ilustratīvs u. tml. attēls vai attēlu kopums ar paskaidrojošu tekstu, piem., albumi u. c.

надзаголовочные данные, надзаголовок augštituls, virstituls — serijas, kolektīva (iestādes, organizācijas) u. tml. nosaukums, kas parasti atrodas titullapā vai uz vāka (vai arī abās vietās) pirms autora un grāmatas nosaukuma

надпись на каталожном ящике, каталожный ярлык kataloga kastītes uzraksts, kataloga etiķete (skaidrojumu sk. pie каталожный ярлык)

название nosaukums — 1. grāmatas, žurnāla virsraksts; 2. uzskaites vienība — katrs iespaiddarbs, kas iznāk ar vienu virsrakstu neatkarīgi no sējumu skaita

наклейка (на книге) sk. **книжный ярлык**

наклонная полка sk. **покатая полка**

наличные книги, книжное наличие uz vietas esošās grāmatas — bibliotēkā esošās grāmatas, atskaitot lasītājiem izsniegtās, iesiešanā nodotās u. c.

наполнение каталога¹ kataloga piepildīšana — sistematiskā kataloga atsevišķu iedaļu regulāra papildināšana ar kartītēm par visām vajadzīgām grāmatām attiecīgā jautājumā

наполнение каталога² kataloga saturs — literaturas aptvērums katalogā

напоминание (о просрочке) atgādinājums (ka grāmata nav atdota laikā)

народная библиотéка tautas biblioteka — bezmaksas biblioteka pirmsrevolūcijas Krievijā plašiem iedzīvotāju slāņiem

настенный список *sk.* каталог-плакат

настольная книга rokasgrāmata

настольный пюпитр *sk.* пюпитр для чтения

наугольник *sk.* уголок переплёта

научная библиотéка zinātniskā biblioteka

научно-популярная литература popularzinātniskā literatura — literatura, kas domāta plašu tautas masu iepazīstināšanai ar zinātnes un tehnikas sasniegumiem, izcilu kultūras u. c. darbinieku biogrāfijām u. tml.

научно-фантастическая литература zinātniski fantastiskā literatura — daiļliteratura, kas dzīvā un saistošā valodā attēlo zinātnes un tehnikas progresa iespējas un perspektīvas, cilvēka iedziļināšanos dabas noslēpumos utt.

национальная библиографія nacionalā bibliografija — bibliografija, kas aptver literatūru kādā vienā valodā neatkarīgi no izdošanas vietas

начальное комплектование sākotnējā komplektēšana — jaunorganizējamo bibliotēku komplektēšana (*sk.* arī докомплектование, текущее к.)

начáльное слóво sākuma vārds — *individualā autora* uzvārds, *kolektīvā autora* vai grāmatas nosaukuma pirmais vārds aprakstā, kas nosaka kartītes vietu katalogā; atsevišķos gadījumos par sākuma vārdu var būt arī personas vārds vai kāds cits vārds (piem., Pēteris I, Napoleons); terminu «порядковое слово» («iekārtas vārds») krievu bibliotekarajā terminoloģijā vairs nelieto

недоста́ющая кнѝга iztrūkstoša grāmata

незако́нная перепеча́тка, контрафа́кция nelikumīgs pārdrūkājums (jauniespiedums), kontrafakcija — autora tiesību pārkāpums, izdodot viņa darbus no jauna bez viņa paša vai viņa mantinieku atļaujas

некроло́г nekrologs — sakarā ar kāda cilvēka nāvi publicēts raksts ar ziņām par tā dzīvi un darbību

«нема́я» облѝжка (без текста и украшений) «mēmais» vāks — vāks bez teksta un rotājumiem

неномеро́ванная страница nenumurēta lappuse, lappuse bez numura

необрабо́танный фонд neapstrādātais fonds — grāmatu un citu iespieddarbu krājums, kas bibliotekari vēl nav apstrādāts, t. i., nav atspoguļots bibliotēkas katalogos; pretstatā *neapgūtajam fondam* neapstrādātais fonds jau aptuveni sašķiroti pēc satura, izdevumu veidiem, valodām (sk. arī библиотечная обработка книг, обработанный фонд)

неосво́енный фонд, неразо́бранный фонд

neapgūtais fonds, nesašķirotais fonds — grāmatu un citu iespieddarbu krājums ar bibliotekai pagaidām nezināmu sastāvu, jo tas nav pat aptuveni sašķirots pēc satura, izdevumu veidiem, valodām. Šādai nesašķirotu iespieddarbu masai, ko citādi sauc vēl par «iesaldēto», «iekonservēto» fondu, fonda nosaukums ne visai atbilst, jo ar fonda jēdzienu parasti saprot sakārtotu, izsniegšanai sagatavotu grāmatu u. c. iespieddarbu krājumu (sk. arī необработанный фонд)

несистематические расстановки sk. **формальные расстановки**

новинка, книжная новинка jaunums, jauniznākusi grāmata

новое издание jauns izdevums

новые поступления (книжные) jaunieguvumi, jauniegūtās grāmatas, jaunienākušās grāmatas

номенклатурная карта sk. **многолистная карта**

номерной индекс numurindekss — *indekss*, kas pretstatā *kāpņveida indeksam* nav saistīts ar klasifikācijas schemas loģisko strukturu; visas klasifikācijas iedaļas apzīmētas ar kārtas skaitļiem, kas neizsaka iedaļu kopsakarību; mūslaiku klasifikācijas schemās gandrīz netiek lietots

номинальная цена nominalcena — grāmatas pārdošanas cena

номинальный каталог nominalkatalogs — katalogs, kurā grāmatu vai citu materialu apraksti

sakārtoti nevis pēc satura, bet gan autoru vai nosaukumu alfabētiskā secībā, piem., alfabētiskais katalogs; nosaukums cēlies no latīņu vārda «nomen» — vārds, nosaukums (sk. arī реальный каталог)

нонпарель (шрифт) nonparelis — tipogrāfiski burti 6 punktu lielumā; lieto galvenokārt uzziņu rakstura izdevumiem, kas nav domāti vienlaidu lasīšanai (vārdnīcām, enciklopedijām), un avīžu sludinājumiem

норма¹ (подстрочное заглавие в начале каждого печатного листа) norma — grāmatā katras iespiedloksnes pirmajā lappusē kreisajā apakšējā stūrī zem teksta ar sīkiem burtiem nodrukātais autora uzvārds un grāmatas nosaukums; norma ir nepieciešama, lai izvairītos no iespiesto lokšņu sajaukšanas tipografijā, kur reizē iespiež vairākas grāmatas (sk. arī сигнатура)

норма² (количество работы в единицу времени) norma — darba daudzums, kas jāveic noteiktā laika vienībā

нормаль (специальный вид технической литературы) normalija — *standarts* ar ierobežotu nozīmi, kas obligāts tikai tās ministrijas uzņēmumiem, kura to apstiprinājusi

нормальный каталог sk. типовый каталог

нормирование библиотечного труда biblioteкарā darba normēšana

нотная библиотэка pošu biblioteka

нóтная иллюстра́ция muzikala ilustracija — grāmatas tekstā ievietotais skaņdarba fragments

нóты notis — 1. skaņdarba izdevums grāmatas, brošuras, vienlapes veidā; 2. grafiskas zīmes muzikalu toņu apzīmēšanai

ну́мерация страниц, пагина́ция lappušu numerācija, paginācija

ну́мерованная страница numurēta lappuse

ну́мерованный экземпляр книги numurēts grāmatas eksemplars — numurē parasti mazā metienā izdotas greznas vai arī dienesta vajadzībām domātas grāmatas; arī liela metiena izdevumos zināms eksemplaru skaits var būt numurēts (eksemplari īpašā apdarē vai ar citām īpatnībām)

О

обзор библиографических изданий bibliografisko izdevumu apskats — *bibliografiskā apskata* paveids, kura uzdevums celt bibliotekas lasītāju bibliografisko prasmi (sk. arī **информационный библиографический обзор, тематический б. о.**)

обзор литературы literatūras apskats — *ieteicošās bibliografijas* paveids; bibliografisks izdevums, kas sakarīgā stāstījumā raksturo nedaudzus iespieddarbus un paskaidro arī temata būtību (atšķirībā no *ieteicamās literatūras rādītāja*, kuram ir saraksta forma)

обзор печати preses apskats — īpašs publicistikas, kritikas un bibliografijas žanrs, ar kuru

Partija realizē avīžu un žurnalu vadību, lai celtu padomju preses organizējošo un mobilizējošo lomu

областная библиотéка apgabala biblioteka — apgabala centralā zinātniskā valsts biblioteka

облóжечное заглавие vāka tituls — uz vāka nodrukāts grāmatas nosaukums; dažkārt nesa-
skan ar titullapā esošo nosaukumu

облóжка (grāmatas) vāks (sk. arī иллюстри-
рованная обложка, «немая» о.)

обмён кн́гами sk. междубиблиотéчный
книгообмён

обмённый фонд apmaiņas fonds — bibliote-
kai nevajadzīgie iespieddarbu eksemplari, kas do-
māti apmaiņai pret vajadzīgiem, citu biblioteku
apmaiņas fondos esošiem izdevumiem; biblioteku
praksē apmaiņas fonda jēdziens saplūst ar *rezer-
ves fonda* un *dubletu fonda* jēdzieniem

оборóтная сторoнá кáрточки (kataloga) kar-
tītes mugurpuse (otra puse) — tā domāta biblio-
tekarām (darba) atzīmēm: inventara numuriem,
«uzziņai» par palīgaprakstiem u. tml.

обработанный фонд apstrādātais fonds —
grāmatu un citu iespieddarbu krājums, kas bib-
liotekari apstrādāts, atspoguļots bibliotekas kata-
logos un sagatavots izsniegšanai lasītājiem (sk.
arī необработанный фонд)

обработ́ка книг sk. библиотéчная обработ́ка
книг

обратно-хронологическая расстановка apgriezti chronoloģiskais kārtojums — kataloga kartišu, grāmatu vai kādu citu materialu kārtojums apgriezti iespieddarbu izdošanas laikam, t. i., sākot ar pēdējiem izdevumiem

обращаемость книг grāmatu apgrozība, grāmatu apgrozības ātrums — bibliotēkas fonda vidējo apgrozību (apgrozības ātrumu) aprēķina, dalot, piem., viena gada grāmatu izsniegumu ar bibliotēkas grāmatu (iespiedvienību) kopskaitu; iegūtais skaitlis (apgrozības koeficients) aptuveni rāda, cik reizes gadā katra grāmata izsniegta (sk. arī единица обращения)

обрез книги grāmatas griezumš — *grāmatas bloka* malas, kas gludi nogrieztas ar mašīnu vai ar roku; dažkārt tās ir krāsotas, zeltītas, ornamentētas

обрезной переплёт, обреза́я па́пка kartonēts iesējums, kartonējums — vienkāršots iesējums, kuram kartona vāku malas nogrieztas līdz ar grāmatas malām, mugura no kalikona, stūri ar audumu nav nostiprināti

обсле́дование библиоте́ки sk. провэ́рка библиоте́ки

обслуживание чита́телей lasītāju apkalpošana — šaurākā nozīmē — grāmatu izsniegšana lasīšanai uz vietas un *abonementa* (arī neklātnes un starpbibliotēku abonementa) kārtībā, grāmatu pienešana mājās; plašākā nozīmē — arī bibliografisko uzziņu sniegšana, bibliotēkas masu

darba pasākumu (grāmatu izstāžu, lasītāju konferenču, bibliografisku apskatu) organizēšana u. c.

общая библиография, универсальная библиография vispārīgā bibliografija, universalā bibliografija — *bibliografija*, kas aptver literatūru visās zinātņu nozarēs (sk. arī отраслевая библиография)

общая картотека журнально-газетных статей vispārīgā žurnālu un avīžu rakstu kartoteka

общая пагинация (сумма страниц) kopējā paginācija — kāda izdevuma lappušu skaits (sk. arī раздельная пагинация, сплошная п.)

общая ссылка, отсылка vispārīga norāde, noraide — īsa piezīme — «sk.» (skaties), kas norāda, ka grāmatās lietotās autoru uzvārdu un iestāžu nosaukumu formas katalogā par *apraksta galvu* nav izmantotas, bet gan izmantotas citas, uz kurām norādīts ar minēto piezīmi (sk. arī частная ссылка)

общее заглавие kopitituls, kopējais nosaukums — visa daudzsējumu izdevuma, turpinājumu izdevuma vai visas serijas kopējais nosaukums atšķirībā no katra atsevišķa sējuma, laidiena, daļas nosaukuma (sk. arī частное заглавие)

общее описание kopapraksts — visu bibliotēkā esošo daudzsējumu, turpinājumu vai periodiska izdevuma sējumu, numuru u. tml. apraksts, kam pamatā ir izdevuma kopējais nosaukums.

Var būt *atklāts apraksts* un *noslēgts apraksts*. Aprakstā ietilpst: a) kopējā daļa ar ziņām, kas attiecas uz visu izdevumu un b) *specifikacija*, kas raksturo atsevišķu sējumu, numuru u. tml. (sk. arī индивидуальное описание, сводное о.)

общественно-политическая литература sabiedriski politiskā literatura

общий абонемент kopējais abonements, vispārējais abonements — *abonements*, kur visus lasītājus apkalpo viens darbinieks vai katrs no vairākiem darbiniekiem, pretstatā specializētai apkalpošanai *grupveida abonementā*

общий каталог, генеральный каталог vispārīgais katalogs, ģeneralais katalogs — bibliotēkas pamatkatalogs, parasti alfabētiskais darba katalogs, kas vispilnīgāk aptver tās fondus. Vispārīgais katalogs bibliotēkā var būt viens vai arī sastāvēt no vairākiem specializētiem (ne speciāliem!) katalogiem (sk. arī специальный каталог)

общий определитель vispārīgais noteicējs, kopīgais noteicējs — *noteicējs*, kas domāts bibliotēkarās klasifikācijas iedaļu detalizēšanai atbilstoši tādām satura un formas pazīmēm, kas piemīt visu zinātņu nozaru grāmatām, piem., formas noteicējs, valodas noteicējs (sk. arī специальный определитель)

общий отдел (в схеме классификации) vispārīgā nodaļa (klasifikācijas schemā)

общий тираж kopmetiens, kopтираža — vienas

un tās pašas grāmatas vairāku izdevumu metienu kopsuma

общий титульный лист kopējā titullapa, vispārīgā titullapa — daudzsējumu un seriju izdevumos *titullapa* (blakus *sējuma titullapai* — parasti pa kreisi no tās), kas satur datus, kuri attiecas uz visu izdevumu, piem., visu sējumu kopējo nosaukumu, autora vai redaktora uzvārdu, augštitulu u. tml. (sk. arī частный титульный лист)

общий указатель, сводный указатель koprādītājs — daudzsējumu izdevuma rādītājs, kas aptver visu sējumu saturu; arī rādītājs, kas aptver periodiska izdevuma saturu par vairākiem gadiem

общий читальный зал kopējā lasītava — lasītava, kas domāta vairākām lasītāju kategorijām vai vairākiem iespieddarbu veidiem pretstatā *specializētai lasītavai*

объединяющее заглавие («шапка») *sk. заголовок*²

объем книги (число страниц) grāmatas apjoms — lappušu skaits

обязательный экземпляр obligatais eksemplars — iespieddarba eksemplars, kas obligatā likuma noteiktā kārtībā bez atlīdzības vai par maksu ienāk bibliotekā vai citā iestādē. Padomju Savienībā visām tipografijām bez maksas jānodod noteikts katra iespieddarba eksemplaru skaits Vissavienības Grāmatu palatai, kas tos no-

sūta lielākām bibliotekām. Bez tam tipografijām jānodod katra iespieddarba 50—150 eksemplari (atkarībā no metiena) par maksu Centralajam Zinātnisko biblioteku kolektoram, kas tos nosūta augstskolu, apgabalu, specialajām u. c. bibliotekām (sk. arī бесплатный обязательный экземпляр, ведомственный о. э., платный о. э., целевой о. э.)

овальные скобки *sk. круглые скобки*

оглавление *satura rādītājs*

однодневная газета, однодневка *viendienas avīze, viendiene* — izdevums ar avīzes ārējām pazīmēm (izņemot periodiskumu), kas iznācis vienu reizi sakarā ar kādu notikumu, atceres dienu, kampaņu utt.; dažkārt aizliegta periodiska izdevuma maskēts turpinājums ar citu nosaukumu (piem., cariskajā Krievijā)

однокарточная абонементная система *vienkartītes abonementa sistema* — *abonementa sistema*, kur lasītājam uz māju izsniedzamās grāmatas reģistrē tikai *lasītāja formularā* (sk. arī двухкарточная абонементная система)

однородная индексация *vienveidīgā indeksācija* — *indeksācija*, kur izmantoti vai nu tikai cipari, vai arī tikai burti (sk. arī смешанная индексация)

односторонний стеллаж *vienpusplauktenis, vienpusīgs plauktenis* (sk. arī двусторонний стеллаж)

односторонняя печать, анопистóграф *sk.*
издáние с односторонней печáтью

однотипная обложка (для многотомных и продолжающихся изданий) *vienveidīgs vāks* (daudzsējumu un turpinājumu izdevumiem)

однотомное издáние, однотомник (избранных произведений) *viensējuma izdevums, viensējuma darbs* — kāda rakstnieka, zinātnieka darbu izlase vienā sējumā

одóбренное издáние, апрóбированное издáние *par derīgu atzīts izdevums, aprobēts izdevums*

озагáвить *dot virsrakstu, nosaukt*

окошечки (печатные заметки на полях, вдвинутые в текст) *lodziņi* — lappuses malās tekstā ielauzti sīkāku nodaļu virsraksti vai citas iespiestas piezīmes (*sk. arī боковуши, боковики*)

окта́в (формат 8°) *sk. формáт в восьмýшку*
опечáтка *iespieduma kļūda, drukas kļūda*

описáние¹ *sk. библиографическое описáние*

описáние² *aparakstīšana — bibliografiskā apraksta sastādīšana*

описáние изобретения *sk. патéнтное описáние*

описáние непосредственно по самóй кн́иге, описáние «de visu» *aparakstīšana pēc grāmatas, aprakstīšana «de visu»* (*izrunā: de vizu*)

описáние по спóсобу висячей стрóкí *aparaksts ar pārkaru rindu* — *aparaksta izkārtojuma veids, kur otrā un nākošās teksta rindas kataloga kar-*

tītē sākas ar otro vertikālo līniju, t. i., 1 cm pa labi no pirmās rindas sākuma; lieto *aprakstā pēc nosaukuma*

описание под автором, авторское описание apraksts pēc autora, autoraparaksts — apraksts, kur par *apraksta galvu* ir individualā autora uzvārds vai kolektīvā autora nosaukums (sk. arī описание под заглавием)

описание под заглавием apraksts pēc nosaukuma, nosaukuma apraksts — apraksts, kas sākas ar iespieddarba nosaukumu; aprakstu iekārto ar *pārkaru rindu* (sk. arī описание под автором)

описание под коллективным автором, описание под коллективом apraksts pēc kolektīvā autora, apraksts pēc kolektīva — apraksts, kur par *apraksta galvu* ir *kolektīvā autora* nosaukums

описательная аннотация aprakstošā anotācija — *anotācija*, kas atklāj grāmatas tematiku un raksturo tās galvenās īpatnības (sk. arī рекомендательная аннотация, реферативная а.)

описать издание aprakstīt izdevumu — sastādīt izdevuma *bibliografisko aprakstu*

определитель (типичное деление в схеме классификации) noteicējs — apzīmējums, ar kura palīdzību klasifikācijas tabulu iedaļas (un reizē ar to arī sistematiskā kataloga iedaļas un vajadzības gadījumā arī iedalījumus plauktos) detalizē sīkākās vienībās saskaņā ar dažādām atsevišķiem darbiem piemītošām pazīmēm, pievienojot attiecīgo apzīmējumu-noteicēju jebkuras iedaļas

indeksam (sk. arī общий определитель, специальный о.)

определитель времени, хронологический определитель laika noteicējs, chronoloģiskais noteicējs — pēdīnās ieliktais gada vai gadsimta skaitlis, uz kuru attiecas klasificējamais darbs; sistematiskā kataloga nodaļās tas ļauj veidot apakšnodaļas pēc attiecīgā perioda atsevišķu zemju, zinātnes, tehnikas utt. vēsturē

определитель места, географический определитель vietas noteicējs, ģeografiskais noteicējs — apaļās iekavās ieliktais ģeografiskā nosaukuma apzīmējums skaitļu vai burtu veidā, kas nosaka klasificējamā darba ģeografiskās robežas; sistematiskā kataloga nodaļās ļauj veidot apakšnodaļas pēc atsevišķiem kontinentiem, valstīm un citām teritorialām vienībām

определитель отношения attiecīsmes noteicējs — *noteicējs*, kas detalizē sistematiskā kataloga nodaļas, izejot no divu zinātņu nozaru kop-sakara un savstarpējām attiecībām; noteicēja apzīmējums ir kols, kas liekams starp diviem indeksiem

определитель формы formas noteicējs — *noteicējs*, kas detalizē sistematiskā kataloga nodaļas atbilstoši izdevumu veidiem, izklāsta formām, kas sastopamas jebkurā zinātnes nozarē, piem., vārdnīcas, mācības grāmatas; noteicēju apzīmē ar cipariem, rakstot to priekšā nulli un liekot visu apzīmējumu iekavās

определитель языка valodas noteicējs — *noteicējs*, kas sistematiskā kataloga nodaļas materiālu detalizē pēc valodām; noteicēju apzīmē ar cipariem, liekot priekšā vienlīdzības zīmi

опубликовать publicēt

организация библиотечных каталогов bibliotekas katalogu organizācija — katalogu sistēmas noteikšana, klasifikācijas shēmas precizēšana, katalogu struktūras, noformējuma (starpkaršu, kastīšu uzrakstu), palīgīdzekļu (priekšmetu «atslēgas», pamatnodaļu plakata) noteikšana u. tml. pasākumi

организация библиотечных фондов bibliotēkas fondu organizācija — bibliotēkas fondu sistēmas noteikšana, fondu sakārtošana, t. i., visa bibliotēkai piederošā grāmatu un citu iespieddarbu krājuma sadalīšana atsevišķos fondos, organizējot katru pēc piemērotākā kārtojuma veida, lai varētu ātri un bez atteikumiem apmierināt lasītāju pieprasījumus un nodrošināt pēc iespējas ilgāku katra iespieddarba saglabāšanu

оригинал, подлинник oriģināls, pirmteksts — 1. tulkojuma pirmavots; 2. iespīšanai paredzētais teksts, ilustrācijas; 3. noraksta resp. kopijas pirmteksts

оригинальное произведение oriģināldarbs (sk. arī переводное произведение)

основная карточка pamatkartīte — kataloga kartīte ar *pamataprakstu* (sk. arī добавочная карточка)

основное книгохранилище galvenā grāmatu krātuve — telpa bibliotēkas *pamatfonda* glabāšanai (sk. arī подсобное книгохранилище)

основное описание pamatapraksts — apraksts, kurā uzņemti visi svarīgākie iespaiddarba bibliografiskie elementi saskaņā ar attiecīgās bibliotēkas katalogam pieņemto pilnīgumu. Ir divi pamatapraksta veidi: *apraksts pēc autora* un *apraksts pēc nosaukuma* (sk. arī вспомогательное описание)

основной титульный лист galvenā titullapa — *titullapa*, kas satur vispilnīgākās bibliografiskās ziņas par grāmatu un izmantojama par pamatu aprakstam (sk. arī дополнительный титульный лист, параллельный т. л.)

основной фонд *pamatfonds* — lasītāju lietošanai organizētais grāmatu krājums, kas aptver bibliotēkā savāktās literatūras lielāko daļu. No tā izdala *palīgfondus* un *specialos fondus*

особый обменный фонд īpašais apmaiņas fonds — *fonds*, kas aptver bibliotēkas pašas izdevumus vai tās iestādes vai organizācijas izdevumus, pie kuras bibliotēka pastāv; domāts apmaiņai pret citu bibliotēku vai iestāžu izdevumiem

остроугольные скóбки sk. угóльные скóбки

отбор книг grāmatu atlase (sk. arī подбор книг)

отдél¹, раздél (в схеме классификации, в каталоге, на полках) *подаļa* (klasifikācijas *schemā*, katalogā, *plauktos*)

отдѣл² (библиотеки) nodaļa
отдѣл библиографіи bibliografijas nodaļa
отдѣл каталогизации katalogizācijas nodaļa
отдѣл классификации klasifikācijas nodaļa
отдѣл комплектования komplektēšanas nodaļa

отдѣл обработки (книг) и каталогов grāmatu apstrādāšanas un katalogu nodaļa

отдѣл обслуживания читателей lasītāju apkalpošanas nodaļa

отдѣл редких книг и рукописей retu grāmatu un rokrakstu nodaļa

отдѣл хранения grāmatu krātuve, krātuve

отдѣльное приложение atsevišķs pielikums — īpašs pielikums kādam iespieddarbam, kas nav iesiets kopā ar pēdējo, piem., kartes kā pielikums ģeografijas vai vēstures mācības grāmatai (sk. arī приложение)

отдѣльный оттиск atsevišķs novilkums — atsevišķi izdota iespieddarba daļa, parasti turpinājumu izdevumā vai periodiskā izdevumā iespiestā raksta novilkums, t. i., atsevišķs iespiedums no pamatizdevuma salikuma bez jebkādām pārmaiņām vai ar nelieliem grozījumiem (mainīta paginācija, pievienota titullapa, vāks) ar norādījumu, no kāda izdevuma novilkums izdarīts (sk. arī вырезка)

отзыв читателя о книгѣ lasītāja atsauksme par grāmatu

откáz (на книгу) atteikums — neapmierināts grāmatas pieprasījums, ja bibliotēkā attiecīgās grāmatas nav vai arī tā ir izsniegta, nodota iesiešanā vai labošanā, ja pieprasījums uzrakstīts kļūdaini un tāpēc (vai arī kādu citu iemeslu dēļ) tā krātuvē nav atrasta

откидная полка nolaižams plaukts

открытое описание atklātais apraksts — daudzsējumu vai turpinājumu izdevuma, serijas nepilna komplekta apraksts (sk. arī закрытое описание, общее о.)

открытый доступ к полкам, свободный доступ к полкам brīva pieeja plauktiem (dažās bibliotēkās lasītājiem ir tiesība pašiem izvēlēties grāmatas speciāli šim nolūkam ierīkotajos plauktos)

отметка о возвращении книги atzīme par grāmatas atdošanu

отраслевая библиография, специальная библиография nozares bibliografija, specialā bibliografija — *bibliografija*, kas aptver literatūru kādā atsevišķā zinātnes nozarē, dažās radniecīgās nozarēs, arī literatūru par vienas nozares atsevišķu jautājumu (sk. arī общая библиография)

отраслевая библиотека, специальная библиотека nozares bibliotēka, specialā bibliotēka — bibliotēka, kur sakopotas grāmatas u. c. iespieddarbi galvenokārt kādā atsevišķā zinātnes nozarē, vai vairākās radniecīgās nozarēs, bet citas nozares pārstāvētas minimālos apmēros, piem., tehniskā bibliotēka, medicīniskā bibliotēka

отраслевāя систēма организāции библиотēки bibliotekas organizācija pēc nozarēm — bibliotekas organizācija, pamatā liekot literatūras iedalījumu pēc satura, t. i., pēc zinātņu nozarēm, piem., dabaszinātniskās literatūras nodaļa, sabiedriski politiskās literatūras nodaļa utt., pie kam katra nodaļa veic apstrādāšanas, glabāšanas u. c. funkcijas (sk. arī функциональная система организации библиотеки)

отраслевое периодическое издание periodisks nozares izdevums, specials periodisks izdevums — žurnāls, avīze vai cits periodisks izdevums, kas raksta par zinātnes, kultūras vai tautas saimniecības atsevišķas nozares jautājumiem, piem., avīze «Sports», «Строительная газета»

отраслевой абонемент nozaru abonements — *abonements*, kur grāmatu fonds sadalīts pēc satura vairākās nodaļās, ko pārziņa atsevišķs bibliotekas darbinieks

отрывок, фрагмент fragments (sk. arī извлечение, цитата)

отсрочка sk. продление срѳка

отсылка sk. обшая ссылка

оттиск novilkums — tipografiskā salikuma vai klišejas nospiedums uz papīra, kartona vai cita materiāla (sk. arī отдельный оттиск)

офицѳоз oficiozs — preses orgāns (laikraksts, žurnāls u. c.), kas, oficiāli nebūdamas valdības vai vadošās partijas orgāns, faktiski pauž to uzskatus un ir no tiem atkarīgs

оформлѣние каталóга kataloga apdare, kataloga noformējums; kataloga noformēšana (starpkaršu un kastīšu uzrakstu izgatavošana)

офóрт oforts, asējums — 1. *graviras* veids; vara, cinka, misiņa u. c. metala plāksni pārklāj ar skābes necaurīdīgu vielu, ar adatu vai asu irbuli izveido vajadzīgo zīmējumu un pēc tam plāksni kodina ar slāpekļskābi, tā iegūstot iespiedformu; 2. novilkums no šādas plāksnes

офсѣтная печáть ofsetiespiedums — netieša *gludspieduma* ražēmiens; tipografisko novilkumu iegūst, piespiežot papīru nevis tieši pie iespiedformas, bet pie kādas elastīgas virsmas (parasti gumijas veltņa), kas savukārt saskaras ar iespiedformu

охрана книг grāmatu aizsardzība (pret kaitēkļiem u. c. bojātājiem, pret pazušanu)

очередной нóмер kārtējais numurs

ошйбочная пагинáция kļūdaina paginācija — nepareiza lappušu numerācija, kuras rezultātā pēdējās lappuses numurs neatbilst faktiskajam lappušu skaitam iespieddarbā

П

пагинáция paginācija — 1. lappušu numerācija; 2. lappušu skaita apzīmējums grāmatas apraksta skaitliskajā raksturojumā (sk. arī *общая пагинация, ошибочная п., раздельная п., сплошная п.*)

палеотип paleotips — grāmata, kas iespiesta 16. gadsimta pirmajā pusē (t. i., no 1501. gada līdz 1550. gadam) (sk. arī инкунабул)

палимпсест palimpsests — seno laiku vai agro viduslaiku rokraksts, kas rakstīts uz pergamenta, no kura nokasīts vai nomazgāts agrākais teksts

пáмятка sk. библиографическая пáмятка

папíрус papirus — 1. rakstāmmaterials senos laikos, ko pagatavoja no papirusniedres sloksnēm, tās salīmējot krusteniski; 2. uz šā materiāla rakstīts rokraksts (vīstokļa veidā)

пáпка mapē, vāki (dokumentu, reprodukciju, sīku iespieddarbu u. c. glabāšanai)

пáпочная обрабóтка sk. групповáя обрабóтка

пáпочный переплёт sk. переплёт-пáпка

параллельный текст sk. издáние с параллельным тэкстом

параллельный титульный лист paralela titullapa — *galvenās titullapas* atkārtojums kādā citā valodā; grāmatas aprakstam par pamatu ņem titullapu tai valodā, kurā sarakstīta grāmata (sk. arī основной титульный лист)

пáртия книг grāmatu kopa, grāmatu partija — ar vienu pavaddokumentu bibliotekā ienākušās vai apstrādātās grāmatas

патéнт patents — izgudrojuma aizsargapliecība, ko attiecīgā valsts iestāde izsniedz izgudrotājam par viņam vienīgam piederošām tiesībām

izmantot savu izgudrojumu un saņemt attiecīgos ienākumus. Padomju izgudrotāji saņem lielākoties autorapliecības. Patentam tiek pievienots *patenta apraksts* (sk. arī авторское свидетельство)

патентное описание, описание изобретения patenta apraksts, izgudrojuma apraksts — vienlape vai brošūra ar īsu izgudrojuma aprakstu un dažām citām ziņām (autora vārdu, patenta vai autorapliecības numuru, izsniegšanas datumu, rāsējumiem), kas tiek pievienota autorapliecībām un patentiem (sk. arī авторское свидетельство, патент)

пéня (za задержку книг свыше установленного срока) soda nauda, kavējuma nauda (ko uzliek lasītājiem par grāmatu neatdošanu noteiktā termiņā)

первичные докумэнты pirmdokumenti — grāmatu iegūšanas un izslēgšanas dokumenti, kas noder par pamatu grāmatvedības ierakstiem: rēķini, pavadzīmes, kvītis, grāmatu pieņemšanas un izslēgšanas akti u. tml.

первоначальное ознакомлэние с книгой pirmierapazīšanās ar grāmatu (sk. arī просмотр книги)

первопечатники pirmie grāmatu iespiedēji, pirmiespiedēji — grāmatu iespiedšanas resp. poligrafijas celmlauži: Johans Gutenbergs Vācijā († 1468), Ivans Fjodorovs Krievijā († 1583); pirms tam — 11. gadsimta ķīniešu un 14. gadsimta korejiešu grāmatu iespiedēji

первопечатные книги pirmās iespiestās grā-

matas — Rietumeiropā izdotas 15. gadsimta četrdesmitajos gados, Krievijā — 16. gadsimta piecdesmitajos gados (sākumā t. s. «безвыходные» bez titullapām, tad «Апостол» — 1564. g.). Pirmās iespiestās grāmatas latviešu valodā: Pētera Kanizija katoļu katķisms — Viļņā, 1585. g., un Mārtiņa Lutera mazais katķisms jeb «Enchiridions» — Karalaučos, 1586. g.

пергамент pergaments — 1. īpaši apstrādāta teļa, jēra, kazlēna āda, ko senos laikos lietoja papīra vietā; nosaukums cēlies no Pergamas valsts Mazazijā, kur 2. gadsimtā pirms mūsu eras šāda rakstāmmateriala izgatavošana bija plaši izplatīta; 2. uz šā materiala uzrakstīts rokraksts; 3. nepareizs pergamina (papīra šķirne) apzīmējums

перевод tulkojums (sk. arī авторизованный перевод, вольный п., дословный п., подстрочник)

переводное произведение tulkots darbs, tulkojums (sk. arī оригинальное произведение)

передвижная библиотéка, библиотéка-передвижка pārvietojamā bibliotéka — grāmatu komplekts, ko *stacionarā bibliotéka* saskaņā ar līgumu izsniedz pagaidu lietošanā iestādēm, kolchoziem, kopmītnēm u. c. Pārvietojamās bibliotékas darbinieks izsniedz grāmatas, rīko grāmatu izstādes, organizē priekšā lasīšanu, pārrunas par grāmatām u. tml. masu pasākumus; termins «pārvietojamā bibliotéka» neprecīzi izsaka šā bibliotékas veida būtību, jo grāmatu komplekts netiek pārvietots no vienas vietas uz otru, kā to dara bib-

lioteka-automobilis; katrai iestādei stacionārā biblioteka izsniedz citu, tai visvairāk atbilstošo grāmatu komplektu

передвижная полка pārvietojams plaukts (*plauktoņos*)

передвижная работа 1. pārvietojamās bibliotēkas darbs; 2. stacionārās bibliotēkas darbs ar pārvietojamām bibliotekām

передвижник (лицо, ответственное за работу передвижной библиотеки) pārvietojamās bibliotēkas darbinieks

передвижной фонд, фонд передвижных библиотек pārvietojamais fonds, pārvietojamo bibliotēku fonds — *stacionārās bibliotēkas* nodaļa vai patstāvīga bibliotēka bez abonementa un lasītavas (piem., Maskavas apgabala bibliotēka), kas specialī domāta pārvietojamo bibliotēku komplektēšanai un sakaru uzturēšanai ar iestādēm un organizācijām, kas saņem pārvietojamās bibliotēkas

передовая статья, передовая, передовица ievadraksts — pirmais raksts kādā periodiskā izdevumā (avīzē, žurnālā); izsaka redakcijas viedokli aplūkojamā jautājumā. Ievadraksta bibliografiskajā aprakstā aiz virsraksta seko apzīmējums kvadrātiņā: [Ievadr.]

переиздание atkārtots izdevums — agrāk publicētās grāmatas jauns izdevums, parasti ar grozījumiem, papildinājumiem un labojumiem

переинвентаризация (библиотечного фонда) pārinventarizēšana, pārinventarizācija — bibliotēkas fonda jauna uzskaitīšana, anulējot ierakstus vecajās inventara grāmatās un piešķirot katrai iespiedvienībai jaunu inventara numuru

перекаталогизация pārkatalogizēšana, pārkatalogizācija — visa bibliotēkas fonda vai tā daļas jauna *katalogizācija*

переклассификация pārklasificēšana, pārklasifikācija — visa bibliotēkas fonda vai tā daļas jauna klasifikācija

перекрёстная ссы́лка mijnorāde — divas saistes norādes, kas savieno kaut kādā nozīmē saistītus jēdzienus, pievienojot katram «sk. arī», piem., sistematiskajā katalogā: «ЗКР134 Комunistiskā partija cīņā par lauksaimniecības kolektivizāciju (1930.—1934.). Sk. arī: 9(S)25 PSRS vēsture. Cīņa par lauksaimniecības kolektivizāciju.», un otrādi, ar «sk. arī» no otra jēdziena uz pirmo (sk. arī *общая ссы́лка, сводная с., частная с.*)

перекрёстный каталог *sk. словáрный каталог*

перекрёстный указáтель *sk. словáрный указáтель*

перели́стывать šķirstīt, pārļapot

перепечáтка pārdrukājums, jauniespiedums — grāmatas vai cita iespieddarba jauns izdevums bez jebkādam teksta pārmaiņām, kas atšķirībā no *stereotipa izdevuma* drukāts no jauna salikuma un parasti citas izdevniecības izdots; bieži satur norādījumu, no kāda iespieddarba pārdru-

kāšana izdarīta (sk. arī незаконная перепечатка, стереотипное издание, факсимильное издание)

переплесті (книгу) iesiet

переплёт iesējums — ar papīru, audumu vai ādu pārklāti kartona vai cita cieta materiala vāki, kas ietver sabrošētās grāmatas loksnes (bloku) un piestiprināti grāmatas mugurai (sk. arī обрезной п., составной п., цельный п.)

переплётная единица iesējuma vienība — viens vai vairāki iespieddarbi vienā iesējumā vai arī vēl neiesieti iespieddarbi, kas pēc bibliotēkas noteikumiem apvienojami vienā iesējumā. Iesējuma vienība ir galvenā uzskaites vienība avīzēm un «plāniem» žurnāliem. Atbilst bibliotēkarajam sējumam un izsnieguma (jeb apgrozības) vienībai (sk. arī печатная единица)

переплётная мастерская grāmatu sietuve

переплётное заглавие iesējuma tituls — uz iesējuma vāka iespiests autora uzvārds un grāmatas nosaukums

переплётные материалы iesējuma materiāli

переплёт-пáпка kartona iesējums — vienkāršots plāna kartona iesējums

переплётчик grāmatasējējs

переработанное издание pārstrādāts izdevums

перерегистрация читателей lasītāju pārreģistrēšana, lasītāju pārreģistrācija — jauna lasītāju reģistrācija, ko bibliotēkās izdara parasti jaunā gada sākumā

перестанóвка (книг, карточек) pārvietošana, pārkārtošana; pārvietoјums, pārkārtoјums

переучёт библиотéчных фóндов *sk.* **проверка библиотéчных фóндов**

перешифрóвка (книг, карточек) pāršifrēšana

периодическое издáние periodisks izdevums — izdevums, kas iznāk periodiski (t. i., pēc noteiktiem vai arī nenoteiktiem laika posmiem) atsevišķiem laidieniem, kuriem ir viens un tas pats nosaukums un noformējums, bet dažāds saturs. Periodisks izdevums domāts neierobežotai turpināšanai. Šajā jēdzienā ietilpst arī žurnāli, *turpinājumu izdevumi*

периодичность (выхода в свет) periodiskums — *periodiskā izdevuma* numuru vai laidienu skaits zināmā laika posmā (parasti vienā gadā)

«персона́лии» («personalia») «personalijas» — 1. sacerējumi par kādu personu, tās dzīvei un darbībai veltīti materiāli: rakstu krājumi, atmiņas, biografijas, bibliografijas u. tml.; 2. *papild-apraksti*, kam apraksta galvā ir tās personas uzvārds, kurai attiecīgais iespieddarbs veltīts; parasti ar apzīmējumu «par viņu»

персона́льная библиограф́ия personalā bibliografija — kāda autora darbu vai par viņu sarakstīto darbu (vai arī abu divu kopā) *bibliografija*

персона́льный разделитель, áвторский разделитель, именно́й разделитель (каталожный)

autora starpkarte (skaidrojumu sk. pie авторский разделитель)

петит (шрифт) petits — sīki tipografiski burti 8 punktu lielumā; izmanto galvenokārt papildtekstiem grāmatās un pamattekstiem žurnalos, kā arī uzzīņu rakstura izdevumos (vārdnīcās, enciklopedijās)

печатная графика iespiedgrafika — lapas ar grafiskiem attēliem: gravīras, litografijas, plakati, atklātnes, fotouzzņēmumi, albumi, iespiestas bērnu rotaļas u. tml.

печатная единица iespiedvienība — katrs atsevišķs poligrafiski patstāvīgi noformēts iespieddarbs: katra grāmata (arī daudzsējumu izdevuma atsevišķs sējums, pārdrukājums, dublets), žurnala vai avīzes numurs, karte, plakats. Iespiedvienība ir galvenā uzskaites vienība grāmatām, «bieziem» žurnāliem, notīm, ģeografiskām kartēm (sk. arī библиотечный том, единица обращения, переплётная единица)

печатная карточка iespiesta kartīte — anotēta vai neanotēta kataloga kartīte ar tipografiski iespiestu tekstu, ko izdod Vissavienības Grāmatu palata un dažu PSRS republiku (arī LPSR) grāmatu palatas *centralizētās katalogizācijas* kārtībā (sk. arī аннотированная печатная карточка)

печатная машина iespiedmašīna — mašīna tipografisku novilkumu iegūšanai, t. i., grāmatu, žurnālu, avīžu u. c. iespieddarbu tekstu un ilustrāciju iespiešanai

печатная форма, типографская форма iespiedforma — ar dažādiem ražēšanas veidiem pagatavota virsma, kuru pārklājot ar krāsu un nospiežot uz papīra vai cita materiāla, iegūst tipografisku novilkumu, piem., salikums, klīšeja

печатные буквы, печатный шрифт iespiedburti — tipografiskie metāla burti; burtus iedala pēc to ārējās formas (latīņu, gotu u. c.), pēc biezuma (treknie, pustreknie, gaišie), pēc lieluma (petits, korpuss, tercija u. c.)

печатный знак iespiedzīme (burts, pieturas zīme, cipars u. c.)

печатный каталог iespiests katalogs — grāmatas veidā izdots katalogs

печатный лист iespiedloksne, drukas loksne — iespieddarba arjoma mērvienība, puse no papīra standartloksnes (60×92 , 60×84 , 70×92 , 70×108 cm u. c.) (sk. arī авторский лист, учётно-издательский л.)

печать¹ (для засвидетельствования чего-л.) zīmogs

печать² (пресса) prese — periodiskie izdevumi

печать³ (способ печатания) iespiedums — iespiešanas veids (sk. arī высокая печать, глубокая п., плоская п.)

пиктографическое письмо bilžu raksts, piktografiskais raksts — vissenākais raksta veids, kas pazīstams no neolīta laikiem; domas fiksēšana ar zīmējuma palīdzību, lai nodotu citiem kādu pazi-

pojumu vai atgādinātu kādus zināmus faktus. Zīmējumus iecirta akmenī, iegrieza kokā, kaulā, metalā u. tml. (sk. arī звуковое письмо, идеографическое п., слоговое п.)

письменá rakstu zīmes

письменная справка rakstveida uzziņa — uzziņa, kas iegūta sistemātisku un parasti ilgstošu meklējumu ceļā, izmantojot attiecīgus avotus par lielāku laika periodu; izsniedz lasītājam rakstiskā veidā, paturot norakstu bibliotēkā, t. s. uzziņu archīvā (sk. arī устная справка)

плагиат plāgiats — literāra zādzība, cita autora darba uzdošana par savu vai cita autortiesību piesavināšanās

плакát plakats — aģitācijas, informācijas, mācību vai reklamas rakstura lapa ar attēliem un tekstu uz vienas lapas puses; informācijas un mācību plakatā ir plašāks teksts, aģitācijas un reklamas plakatā ir īss teksts lozunga vai aicinājuma veidā; kā jebkurš cits grafisks materials, plakats bibliotēkās pakļauts īpašiem glabāšanas un apstrādāšanas noteikumiem (sk. arī библиотечный плакат)

плакáтный каталóг sk. каталóг-плакát

план (здания, местности и т. п.) plāns — celtnes vai nelielas teritorijas schematisks attēls noteiktā mērogā

план чтéния (библиографическое пособие) lasīšanas plāns — ieteicošās bibliografijas paveids; literāturas saraksts, kur lasīšanai ieteiktās

grāmatas seko viena otrai tādā secībā, kas palīdz lasītājam pakāpeniski un sistematiski uzkrāt zināšanas par attiecīgo jautājumu; domāts plašam lasītāju aprindām, galvenokārt jaunatnei; var būt anotēts un neanotēts (sk. arī индивидуальный план чтения)

плáново-библиографическая рабóта bibliografiskais plāna darbs

планшétная кáрта sk. **многolíстная кáрта**

плáтная библиотéка maksas biblioteka — bibliotekas veids kapitalistiskajās valstīs, parasti privātai personai piederoša biblioteka, kuras lasītāji maksā noteiktu mēnešmaksu

плáтный обязáтельный экзeмпляр obligatais maksas eksemplars — viens no iespieddarba eksemplariem (50—150 eks.), ko tipografijas u. c. poligrafiskie uzņēmumi par maksu nodod Zinātnisko biblioteku Centralajam kolektoram, kas līgumā noteiktā kārtībā apgādā ar grāmatām augstāko mācības iestāžu, zinātniskās un speciālās bibliotekas, kā arī daudzas republikaniskās, apgabalu un novadu bibliotekas; obligatā maksas eksemplara sistema ieviesta Padomju Savienībā 1931. gadā papildus *obligatajam bezmaksas eksemplaram*

плóская печáть gludspiedums — viens no iespēšanas tehnikas pamatveidiem, kura raksturīgākā pazīme ir tā, ka iespēžamās vietas iespiedformā ir vienā līmenī ar pārējo iespiedformas virsu, piem., *litografija, ofsetiespiedums*; lieto lie-

lākoties daudzkrāsaino plakatu, gleznu reprodukciju, ģeografisko karšu, bilžu grāmatu iespēšanai (sk. arī высокая печать, глубокая п.)

повременное издание (povecojis periodiska izdevuma apzīmējums) sk. **периодическое издание**

повторное издание sk. **переиздание**

погодная нумерация, годовая нумерация gada нумерација (skaidrojumu sk. pie годовая нумерация)

подаренная книга dāvināta grāmata

подбор книг grāmatu izlase

подборка rakstu virkne — vairāki raksti avīzēs, retāk žurnalos, kas apvienoti ar vienu kopīgu virsrakstu; atsevišķiem rakstiem bez tam var būt arī savi virsraksti. Pastāv īpaši noteikumi šādu rakstu *analitiskai izrakstei*

подвижная полка sk. **передвижная полка**

подержанная книга lietota grāmata

подзаголовок, подзаголовочные данные apakštituls — ziņas grāmatā vai grāmatas aprakstā, kas papildina nosaukumu, paskaidro grāmatas saturu, literaro formu, adresējumu kādai lasītāju kategorijai, norāda personas, kuras piedalījušās grāmatas sarakstīšanā vai sagatavošanā iespēšanai (redaktori, tulkotāji, ilustrētāji), norāda izdevuma kārtas skaitli (2. izd., 5. izd.), ilustrācijas u. tml. Apakštitula ziņas parasti ievietotas titullapā zem grāmatas nosaukuma, bet tās

var atrasties arī virs grāmatas nosaukuma, titul-lapas otrā pusē un grāmatas citās vietās. Pēc vajadzības apakštitula ziņas grāmatas aprakstā bibliotekars var formulēt arī pats

подлинная фами́лия (автора) īstais uzvārds

подлинник, оригина́л pirmteksts, oriģinals (skaidrojumu sk. pie оригинал)

подлинный текст autentisks teksts, oriģinal-teksts — literara vai zinātniska darba teksts, kas saskan ar oriģinālu

подотдёл, подраздёл (в схеме классификации, в каталоге, на полках) apakšnodaļa (klasifikācijas schemā, katalogā, plauktā)

подписные издания abonējami izdevumi, parakstāmi izdevumi — periodiski (avīzes, žurnāli) un neperiodiski izdevumi (marksisma-ļeņinisma pamatlicēju, zinātnes un daiļliteratūras klasiķu kopoti raksti, enciklopedijas, vārdnīcas u. c. uzziņu rakstura daudzsējumu izdevumi), ko izplata iepriekšējas parakstīšanās kārtībā

подраздёл sk. подотдёл

подразделение (в схеме классификации) apakšiedalījums

подрубрика apakšiedaļa, apakšrubrika

подручная библиотэка, подручный фонд rokas biblioteka, rokas fonds — palīgbiblioteka, palīgfonds (sk. arī подсобный фонд)

подсерия apakšserija — *serija*, kas ietilpst citas serijas sastāvā

подсѳбное книгохранилище palīgrātuve (sk. arī основное книгохранилище)

подсѳбный фонд palīgfonds — fonds, kas aptver visbiežāk pieprasāmo literatūru: marksisma-lenīnisma pamatlicēju darbus, mācības un uzziņu grāmatas, daiļliteratūru, jaunākos žurnālu un avīžu numurus; pastāv pie lasītavām, bibliografisko uzziņu punktiem (sk. arī основной фонд)

подстрѳчник, подстрѳчный перевод parinde-nis — 1. dzejas vai prozas darba burtisks, nemāksliniecisks tulkojums, ko izmanto tulkotājs-profesionālis, ja tas neprot oriģināla valodu; 2. pirmsrevolūcijas skolā — mācības līdzeklis, latīņu un grieķu valodas tekstu tulkojums (sk. arī вольный перевод, дословный п.)

подстрѳчное примечание zemteksta piezīme, parinde — sīkākiem burtiem iespiesta piezīme zem lappuses teksta pamatteksta paskaidrošanai vai papildināšanai

подшївка (газеты) komplekts, savērumš

покатая полка, наклѳнная полка slīps (ieslīps, nolaidens) plaukts — bibliotekas *plauktena* apakšējais plaukts ar nedaudz paceltu priekšdaļu, kas ļauj labāk redzēt plauktā esošās grāmatas

поле страницы lappuses mala — lappuses neapdrukātā vai neaprakstītā mala grāmatā vai rokrakstā

полѳзная плѳщадь шкафа skapja izmantojamā (derīgā) platība — ar grāmatām aizņemtā

telpa, neieskaitot tukšo telpu virs grāmatu augšējām malām

полиглот poliglots — 1. daudzu valodu prātējs; 2. grāmata ar tekstu vairākās valodās, piem., trijvalodu vārdnīca (sk. arī издание с параллельным текстом)

полиграфическая промышленность poligrafiskā rūpniecība, grāmatrūpniecība — iespieddarbu izgatavošanas rūpniecība

полка plaukts (sk. arī выдвигная полка, откидная п., передвижная п., покатая п.)

полки открытого (свободного) доступа sk. открытый доступ к полкам

полная библиография sk. исчерпывающая библиография

полное собрание сочинений kopoti raksti

полный индекс pilnais indekss — *indekss*, kas parāda, kādās sistematiskā kataloga nodaļās ievietots attiecīgās grāmatas apraksts (ja grāmatai, to klasificējot, ir doti vairāki indeksi). Vairākus *kataloga indeksus* savieno ar plusa (+) zīmi; pilnais indekss norādāms alfabētiskā un sistematiskā kataloga pamatkartītēs labajā apakšējā stūrī (sk. arī индекс шифра, каталожный и.)

положение о библиотеке, устав библиотеки bibliotekas nolikums, bibliotekas statuti

полоним (произведение, написанное несколькими авторами) daudzautoru darbs, polonims — vairāku autoru sarakstīts darbs

пóлочный индекс, индекс шифра plaukta indekss, šifras indekss (skaidrojumu sk. pie indeks шифра)

пóлочный разделитель dalenis — dažāda materiala (finiera, metala, kartona) plāksne (vai grāmatas makets ar attiecīgiem uzrakstiem), ko liek plauktā starp grāmatām, lai nodalītu vienu kārtojuma daļu no otras

пóлочный штифт (для передвижных полок) plaukta kniede (tariņa) — metala vai koka tariņa pārvietojamo plauktu nostiprināšanai

пóлочный ярлык plaukta etiķete — plauktam piestiprināts īss uzraksts ar plauktā novietoto grāmatu apzīmējumiem — šifrām, indeksiem, klasifikācijas iedaļu nosaukumiem, autoru uzvārdiem u. c. — atkarībā no kārtojuma veida (sk. arī каталожный ярлык, книжный я.)

полугодовбе издание pusgada izdevums

полукожаный переплёт pusādas iesējums — iesējums, kura vāki pārvilkti ar audeklu, bet mugura un stūri — ar ādu

полуколенкóровый переплёт pusaudekla iesējums — iesējums, kura vāki pārvilkti ar papīru, bet mugura un stūri — ar audeklu vai kalikonu

полускóбки pusiekavas — i j

полутóm pussējums — viena sējuma puse atsevišķas grāmatas veidā

помётки на полях sk. замётки на полях

поручительство galvojums — kādas personas

vai iestādes solījums atlīdzināt zaudējumus, kas varētu rasties bibliotekai citas personas vainas dēļ, kura vēlas iestāties bibliotekā par lasītāju. Padomju biblioteku praksē galvojumus prasa zinātniskās bibliotekas no iestādēm, kuru darbinieki saņem grāmatas uz māju, no vecākiem par viņu bērnu saņemtām grāmatām

порча книг grāmatu bojāšana

порядковая расстановка kārtas kārtojums — grāmatu kārtojums grāmatu ienākšanas secībā, piem., *inventarais kārtojums, saistītais kārtojums*

порядковое слóво sk. начальное слóво

порядковый год изд́ания izdošanas gads (skaidrojumu sk. *pie год издания*²)

порядковый нóмер вы́пуска сéрии serijas laidiena kārtas numurs — numurētas serijas atsevišķa izdevuma numurs

порядковый нóмер изд́ания izdevuma kārtas numurs

посвящ́ение veltījums — grāmatas teksta priekšā iedrukātais uzraksts, kurā autors veltī savu darbu kādai personai vai kolektīvam

посещ́аемость apmeklētība — vidējais apmeklējumu skaits, ko aprēķina, dalot kopējo apmeklējumu skaitu gada laikā (arī dienā, nedēļā utt.) ar lasītāju kopskaitu šai periodā

посещ́ение apmeklējums — bibliotekas lasītāja ikreizējā ierašanās bibliotekā

послеслóвие pēcvārds — grāmatas beigās

ievietotais rezumējoša satura raksts; daiļliteratūras vai zinātniska darba papildinājums, kas ievietots aiz pamatteksta; savdabīgs autora komentārs, kas precizē darba ideju, saturu, dod slēdzienus un vispārinājumus. Par pēcvārdu sauc arī kritiski biografisku apcerējumu par attiecīgās grāmatas autoru

посмертное издание pēcnāves izdevums — kāda sacerējuma izdevums pēc autora nāves (sk. arī прижизненное издание)

постатейное распи́сывание sk. аналитическое распи́сывание

поступившая кн́ига saņemtā grāmata, ienākusī grāmata (sk. arī выбывшая книга)

почи́нка книг sk. реставра́ция книг

пояснительная ка́рточка paskaidrojošā kartīte — kartīte ar paskaidrojumu par attiecīgās nodalīšanas saturu, kas ievietota sistematiskajā katalogā aiz starpkartes

пра́вила по́льзования библиоте́кой bibliotēkas lietošanas noteikumi

пра́вка sk. корректу́ра

правосторо́нный разде́литель starpkarte ar sānu izcilni labajā pusē (sk. arī левосторо́нный разде́литель)

предварите́льный зака́з (на книгу до её выхода) iepriekšējs pasūtījums (sk. arī подписка)

предисло́вие priekšvārds — no pamatteksta atdalīts ievadteksts, kas raksturo sacerējuma sa-

turu, uzbūvi, uzdevumu, sastādīšanas metodes, norāda tā sarakstītājus, pieņemtos apzīmējumus u. tml.; par priekšvārda autoru var būt kā sace-rējuma autors, tā arī kāda cita persona (sk. arī введение, вступительная статья)

предметизация priekšmetošana, rubricēšana — *priekšmetu kataloga* iedaļas jeb rubrikas noteikšana un tās formulēšana kataloga vajadzībām; arī tematikas jeb «priekšmeta» noteikšana grāmatai, lai ievietotu tās aprakstu priekšmetu katalogā

предметная рубрика priekšmetu iedaļa (rubrika) — priekšmetu kataloga iedalījumā sakopoto iespieddarbu temata, aplūkojamā jautājuma, jēdziena īss nosaukums (sk. arī простая предметная рубрика, сложная п. р.)

предметный заголовок *sk.* предметная рубрика

предметный каталог priekšmetu katalogs — katalogs, kur grāmatu apraksti sakārtoti *priekšmetu iedaļu* alfabētiskajā secībā, kuŗas atspoguļo iespieddarbu tematiku. Katras iedaļas ietvaros apraksti sakārtoti autoru un grāmatu nosaukumu alfabētiskajā kārtībā. Līdzīgus jēdzienus savieno dažādas *norādes*. Atšķirībā no *sistematiskā kataloga* priekšmetu katalogs sakopo vienuviet literatūru par vienu vai otru priekšmetu neatkarīgi no tā, no kādas zinātnes viedokļa šis priekšmets tiek grāmatā aplūkots. Priekšmetu katalogu lieto galvenokārt tehniskās u. c. specialās bibliotekās

предмётный указáтель (к книге) priekšmetu rādītājs — grāmatas tekstā minēto priekšmetu resp. jēdzienu alfabētiskais saraksts līdz ar attiecīgo lappušu, paragrafu vai sējumu apzīmējumiem

преёмственность издáний izdevumu pēctecība — par izdevumu pēctecību runā, ja kāds periodisks izdevums iznāk kāda cita likvidēta izdevuma vietā vai rodas vairāku agrāku izdevumu apvienošanās rezultātā

прейскурáнт, цénник cenrādis (techniskās literatūras specialveids)

премíрованное произведéние godalgots saceļējums

прéсса sk. печáть²

привлечéние читáтелей в библиотéку lasītāju iesaistīšana bibliotekā

прижízненное издáние izdevums, kas publicēts, autoram dzīvam esot (sk. arī посмертное издание) .

прíзма, упóр (для поддержки карточек в ящике) balsts, prizma — kastītes stienim uzvērts koka trijstūris kartīšu atbalstīšanai, kartīšu slīpuma un blīvuma regulēšanai kastītē

прикладнáя грáфика lietišķā grafika — grāmatu, rūpniecības un pārtikas preču utt. mākslinieciskā noformējuma elementi: grāmatzīmes, apvāki, etiķetes u. tml.

приключéнская литератúра dēku literatura,

piedzīvojumu literatūra — daiļliteratūras veids, kur saistoši aprakstīti dažādi piedzīvojumi un notikumi; tā ir līdzīga *zinātniski fantastiskai literatūrai* un *detektīvliteratūrai*. Padomju literatūrā šā žanra darbos uzskatāmi parādīti drošsirdības, pienākuma apziņas, biedriskuma paraugi

прикнижная библиография, внутрикнижная библиография grāmatā ievietotā bibliografija — darbā izmantotās, citētās vai lasītājam ieteicamās papildliteratūras saraksti grāmatas beigās, grāmatas nodaļu beigās, zemteksta piezīmēs. Izmantotās literatūras (avotu) saraksti parasti sastopami zinātniskos darbos, papildliteratūras saraksti — popularzinātniskās grāmatās, citēto literatūru mēdz norādīt zemteksta piezīmēs, nodaļu beigās vai sakopot to grāmatas beigās. Liela nozīme ir augstskolu programās, lekciju plānos, uzziņu un rokasgrāmatās ievietotajai bibliografijai. Termini «внутрикнижная библиография» un «прикнижная библиография» tagad arvien vairāk saplūst vienā «прикнижная библиография» jēdzienā, kas aptver *visu* grāmatā izmantoto vai citēto un arī lasītājam ieteicamo literatūru, kas minēta jebkurā grāmatas vietā

приложение pielikums — 1. grāmatas beigās ievietotie, dažreiz atsevišķi sabrošētie materiāli, kas papildina, paskaidro vai ilustrē pamattekstu; 2. periodiska vai neperiodiska rakstura iespaidarbs, ko izplata kopā ar pamatizdevumu bez maksas (bezmaksas pielikums) vai par īpašu papildmaksu un kam ir savs patstāvīgs vai arī

pamatizdevuma nosaukums; pielikums var iznākt atsevišķi no pamatzdevuma vai vienos vākos ar to (sk. arī дополнение, отдельное приложение)

примечáния piezīmes — sacerējuma pamatteksta paskaidrojumi, kas ievietoti sacerējuma beigās, daļu vai nodaļu beigās vai zemteksta piezīmēs (sk. arī библиографическое примечание, подстрочное п.)

припечатка piedrukājums — patstāvīga grāmatas daļa ar savu titullapu un pagināciju, kas parasti nav minēta ne pamatteksta titullapā, ne satura rādītājā, piem., «V. I. Ļeņina domas par kooperāciju» kā piedrukājums pie kooperācijas darbinieku kongresa materialiem; no *konvoluta* atšķiras ar to, ka tā saturs ir radniecīgs grāmatas pamattekstam

приписка pierakstījums — agrāk sastādīta iespieddarba apraksta papildinājums kataloga kartītē, piem., atzīme par jaunienākušo sējumu daudzsējumu izdevuma aprakstā, atzīme par saņemto grāmatas dubletu, atkārtotu izdevumu, papildinājumu, pārdrukājumu u. tml.

прирбст (числа книг, читателей) pieaugums

пристатейная библиография rakstam pievienotā bibliografija — izmantotās vai svarīgākās papildliteratūras saraksti atsevišķu rakstu zemteksta piezīmēs vai rakstu beigās. Agrāk plaši izmantotais termins «внутрижурнальная библиография», ar kuru bez minētiem bibliografiskiem materialiem saprata arī žurnālu slejās iespiestus

patstāvīgus tematiskus vai jauniznākušās literatūras rādītājus, apskatus u. c., tagad arvien vairāk tiek aizstāts ar terminu «пристатейная библиография» augšā paskaidrotajā nozīmē

пробел, дезидерат robs, deziderats — bibliotekai nepieciešamais iespieddarbs, kura bibliotekā nav, vai arī izdevums, kura eksemplaru skaits ir nepietiekams; bibliotekas fondu robus noskaidro, salīdzinot katalogus ar bibliografiskiem rādītājiem un citu biblioteku katalogiem, reģistrējot un pētot t. s. «atteikumus» — neapmierinātos lasītāju pieprasījumus; šā darba rezultāts parādās t. s. deziderātu kartotekā, kuru izmanto bibliotekas *piekomplektēšanā*

пробный нóмер, пробный экземпляр (периодического издания) paraugnumurs, paraugeksemplars — jauna periodiska izdevuma pirmais numurs, ko iespiež lielākā metienā un izplata ieskatam bieži vien par velti (dažkārt paraugnumurs iznāk nenumurēts, t. i., pirms izdevuma 1. numura)

проверка библиотéки bibliotekas pārbaude — bibliotekas darbības un tai piederošo materiālo vērtību pārbaude, ko izdara kāda augstākstāvoša organizācija

проверка библиотéчных фóндов bibliotekas fondu pārbaude — fondu uzskaitē un tās rezultātu salīdzināšana ar ierakstiem inventāra grāmatās un uzskaites dokumentos

проверка каталóгов katalogu pārbaude —

katalogus var pārbaudīt no dažādiem viedokļiem: 1) pārbaudīt katalogu saturu, t. i., literatūras aptvērumu (наполнение каталога), izslēdzot nevēlamo un papildinot ar vēlamo literatūru; 2) pārbaudīt, cik pilnīgi bibliotēkas fonds parādīts katalogos, salīdzinot tos ar grāmatām plauktos; 3) pārbaudīt aprakstu pareizību; 4) salīdzināt atsevišķus katalogus savā starpā utt.

проверка (свѣрка) на дублетность dubletu noskaidrošana (pārbaude) — bibliotēkā ienākušo grāmatu salīdzināšana ar alfabētisko darba katalogu, lai noskaidrotu, vai šīs grāmatas (vai to agrākie izdevumi) atrodamas bibliotēkas fondos. Dubletu noskaidrošana ir nepieciešama jaunienākušo grāmatu apstrādāšanas gaitas noteikšanai un grāmatu piekomplektēšanai

програ́мма programa — 1. kāda mācības priekšmeta kursa galveno daļu īss sistematisks uzskaitījums, dodot šā kursa metodoloģisko virzienu; 2. koncerta priekšnesumu, izrādāmās lūgas un tajā darbojošos personu saraksts

програ́мма чте́ния (библиографическое пособие) lasīšanas programma — ieteicošās bibliografijas paveids; bibliografisks izdevums, kas domāts dažādu mācības priekšmetu patstāvīgai apgūšanai vidusskolas kursa apmērā; aptver pašmācībai nepieciešamo mācības grāmatu un popularizātniskās literatūras izlasi, kas sakārtota lasīšanas secībā, sākot ar vieglāk saprotamām un

beidzot ar komplicētākām grāmatām un sniedzot plašus metodiskus norādījumus

продлѣние срѣка (возврата книги), **отсрѣчка** termiņa pagarināšana (atlikšana); termiņa pagarinājums

продолжа́ющаяся пагина́ция *sk.* **сплошная пагина́ция**

продолжа́ющаяся статья́ turpinājumu raksts — garāks raksts, kas pa daļām ievietots vairākos periodiskā izdevuma numuros

продолжа́ющееся изд́ание turpinājumu izdevums — kādas iestādes, biedrības vai citas organizācijas zinātniskie darbi (rakstu krājumi, monografijas) vai citu materiālu krājumi, kas domāti pastāvīgai vai ilgstošai turpināšanai un iznāk numurētos laidienos ar vienu kopējo nosaukumu («Raksti», «Труды», «Учёные записки» u. tml.) lielākoties neregulari, t. i., pēc nenoteiktiem laika posmiem; turpinājumu izdevumi bieži dalās serijs (sk. arī периодическое издание)

продолжѣние turpinājums — **1.** katrs nākošais daudzsējumu vai *turpinājumu izdevuma* laidiens; **2.** *turpinājumu raksta* daļa, kas nodrukāta katrā nākošā periodiskā izdevuma numurā; **3.** zinātnisks vai daiļliteratūras sacerējums, kas ir kāda cita sacerējuma turpinājums. Atšķirībā no *papildinājuma* turpinājums var būt arī pilnīgi patstāvīgs, noslēgts sacerējums (sk. arī приложение)

произведѣние sacerējums, darbs

произведе́ние печа́ти iespieddarbs, drukas darbs

прокла́дка (для иллюстрации в книге, альбоме) starplapa — plāna papīra lapa ilustrācijas aizsargāšanai grāmatā, albumā

проклама́ция proklamācija — politiskās aģitācijas literatūras veids, viena no pirmajām strādnieku preses formām cariskajā Krievijā (sk. arī листовка)

пропага́нда библиографических зна́ний bibliografisko zināšanu propaganda — bibliotēkas veiktie pasākumi (bibliografisko un uzzīņu izdevumu apskati, izstādes, semināri u. tml.), kuru mērķis ir palīdzēt lasītājiem *bibliografiskās prasmes* iegūšanā

про́пуск, контро́льный листо́к (на право входа в читальный зал) caurlaide (skaidrojumu sk. pie контрольный листок)

просмо́тр (книги) izskate, izskatīšana — grāmatas iepazīšanas metode (sk. arī беглый просмотр книги, углублённый п. к.)

проспéкт (издания) prospekts — iespiešanai gatavojamā izdevuma vai vairāku izdevumu raksturojums lapiņas vai brošūras veidā

просроченная кнiга laikā neatdota grāmata

просрочка (срока возврата книги) termiņa nokavēšana; termiņa nokavējums

простано́вка (авторского знака, инвентарного номера, индекса) uzrakstīšana, atzīmēšana

простáя предмётная рúбрика vienkārša priekšmetu iedaļa (rubrika) — *priekšmetu iedaļa bez apakšiedaļas, pretstatā saliktai priekšmetu iedaļai*

протóграф protografs — termins, ar kuru avotu zinātnē saprot sākotnējo rokrakstu, kas noderējis par pamatu vēlākiem norakstiem, kopijām, redakcijām

профсоюзная библиотéка arodbiedrības biblioteka

пружинный корешóк spiralatsperes mugura — spirālveida atspere, kas veido grāmatas muguru, izšujot cauri grāmatas lapas

прут¹ (в газетодержателе) (avīžu turekļa) stienītis — metala stienītis, kas piestiprināts paraleli *avīžu turekļa* kātam; avīze ieliekama starp kātu un stienīti

прут² (в каталожном ящике) *sk.* стёржень

прямой корешóк taisnā mugura — plakana grāmatas mugura bez apaļojuma (*sk.* arī круглёный корешок)

прямые скóбки, квадратные скóбки kvadratiekavas — [ ]; kvadratiekavās iespieddarba aprakstā liek datus, kuru iespieddarbā pašā nav un kurus uz grāmatas teksta pamata formulējis katalogizators, vai arī datus, kuri aizgūti no citiem avotiem, lai papildinātu iespieddarba aprakstu

псевдонím pseidonims — pieņemts vārds vai uzvārds, ar kuru kāda persona uzstājas presē,

politiskā dzīvē, uz skatuves u. tml.; šaurākā nozīmē — pieņemts vārds, ar kuru autors publicē savus darbus (literārais pseidonims) (sk. arī коллективный псевдоним)

публика́ция publicējums; publicēšana

публици́стика publicistika — sabiedriski politiska literatūra par aktuāliem tematiem. Tās žanri ir dažādi: plašāki darbi grāmatu veidā, žurnālu un avīžu raksti (ievadraksti, apskati), apraksti, pamfleti, feļetoni, recenzijas, lapiņas, uzsaukumi, proklamācijas utt.

публі́чная бібліоте́ка publiska biblioteka — liela, plašiem iedzīvotāju slāņiem pieejama valsts biblioteka; apmierina lasītāju pieprasījumus, kas rodas sakarā ar viņu zinātnisko, mācību un ražošanas darbu, piegādā literatūru un sniedz bibliografisko informāciju dažādām iestādēm, organizācijām un individuāliem lasītājiem; var būt universālas (republikāniskas, apgabalu) un specializētas publiskas bibliotekas; savienoto republiku publiskās bibliotekas veic valsts (nacionālo) biblioteku uzdevumus, piem., Latvijas PSR Valsts biblioteka

публі́чный катало́г sk. читáтельный катало́г

пункт (типографский) punkts — iespiedburtu lieluma mērvienība; 1 punkts = 0,376 mm (sk. arī керль)

пункт вь́дачи книг grāmatu izsniegšanas punkts — pretstatā *filialei* grāmatu izsniegšanas punktam nav sava grāmatu fonda; noteiktā vietā

un laikā literaturu katru reizi atnes bibliotēkas darbinieks, faktiski izpildot *grāmatneša* pienākumus (sk. arī филиал библиотеки)

путёвка на обработку книг pavadzīme grāmatu apstrādāšanai — dokuments, kura uzdevums reģistrēt un kontrolēt atsevišķas grāmatas vai grāmatu kopas apstrādāšanas termiņus un saglabāšanos apstrādāšanas gaitā; var būt *individualās* un *grupveida pavadzīmes*

путеводитель vadonis — informatīva satura grāmata

пюпитр для чтения lasāmā pulste — pārvietojams paaugstinājums ar ieslīpi paceltu virsu, kas ļauj novietot grāmatu lasīšanai ērtā stāvoklī

Р

рабо́та над (с) кни́гой darbs ar grāmatu
рабо́чий катало́г sk. **служе́бный катало́г**

разве́рнутый титу́льный лист izvērsta titullapa — *titullapa*, kas atvērtajā grāmatā aizņem divas lappuses, piem., daudzsējumu vai seriju izdevumos pa kreisi ir *vispārīgā (kopējā) titullapa*, pa labi *specialā (sējuma) titullapa*, atkārtotos izdevumos vai tulkojumos pa kreisi ir pirmā izdevuma titullapas kopija vai titullapa oriģinālvadā (*rapildtitullapa*), pa labi *galvenā titullapa*

развлекáтельная литерату́ра, занима́тельная литерату́ра literatura laika kavēklis

разворот книги grāmatas atvērums — atvērtas grāmatas divas blakus lappuses — pāra lappuse un nepāra lappuse

разговóрник sarunvārdnīca

раздéл sk. отдéл

разделитель, разделительная кáрточка starpkarte — kartona vai cita materiala kartīte ar izcilni-paaugstinājumu augšējā malā atsevišķu kataloga nodaļu norobežošanai; ir starpkartes ar izciļņiem vidū un ar sānu izciļņiem labajā vai kreisajā pusē. Uz sistematiskā kataloga starpkaršu izciļņiem raksta nodaļu indeksus un nosaukumus, uz alfabētiskā kataloga starpkaršu izciļņiem — burtus, zilbes, atsevišķus vārdus un autoru uzvārdus; starpkartes atdala vienu iespieddarbu grupu no otras, atvieglot lasītājiem vajadzīgās literatūras sameklēšanu, kā arī izceļ katalogā materialus, kam sevišķi liela idejiski politiska, zinātniska vai mākslinieciska nozīme (sk. arī авторский разделитель, буквенный p., слоговой p.)

разделитель-надвйжка virzāmais dalenis — plaukta malai piestiprināts metala *dalenis* ar plauktā esošo grāmatu kārtojuma nodaļas apzīmējumu

разделитель с боковым вйступом, боковой разделитель starpkarte ar sānu izcilni — *starpkarte* ar dažāda platuma (parasti $\frac{1}{3}$ vai $\frac{1}{4}$ no starpkartes platuma) paaugstinājumu labajā vai

kreisajā pusē, ko lieto kataloga apakšnodaļu u. c. sīkāku iedalījumu norobežošanai

разделитель с срединным выступом, разделитель с выступом посередине, срединный разделитель starpkarte ar vidus izcilni, starpkarte ar izcilni vidū — *starpkarte* ar platāku paaugstinājumu vidū, ko lieto lielāko un svarīgāko nodaļu izcelšanai kartīšu katalogā

раздельная пагинация dalītā (šķirtā) paginācija — lappušu numerācija, kas vienā vai vairākās vietās sāka no sākuma (sk. arī сплошная пагинация)

раздельное описание sk. индивидуальное описание

размер (книги) izmēri — iespieddarba augstuma vai augstuma un platuma apzīmējums, piem., «20 cm», «25×17 cm» (sk. arī формат)

размещение (фондов) izvietojums, novietojums (šo jēdzienu nedrīkst sajaukt ar fondu kārtojumu plauktos)

разночтение sk. вариант

разовый пропуск vienreizēja caurlaide — vienreizējam bibliotēkas apmeklējumam derīga caurlaide, ko parasti izsniedz personai, kas nav bibliotēkas lasītājs

разрб́зненный (о комплекте) nepilns (komplekts)

районная библиотэка rajona biblioteka — valsts centrālā biblioteka rajonā, ko organizē

katra rajona centrā iedzīvotāju, iestāžu un organizāciju bibliotekarai apkalpošanai centrā un rajonā. Bez tam šī bibliotēka sniedz metodisku palīdzību sava rajona ciemu, kolchozu, padomju saimniecību, MTS u. c. bibliotēkām, organizē filiāles, grāmatu izsniegšanas punktus, pārvietojamās bibliotēkas tajās apdzīvotās vietās, kur nav savu patstāvīgu bibliotēku, palīdz rajona kultūras nodaļai rīkot seminarus u. c. pasākumus bibliotekaru sagatavošanai un kvalifikācijas celšanai

ра́мка (для каталожного ярлыка) ietvars, ietvere — kataloga kastītes priekšpusē piestiprinātais metāla rāmītis, kur ievieto uzrakstu par kastītes saturu

раскрь́тие (инициалов, псевдонима, содержания томов и т. д.) atklāšana

распи́сывание (периодических изданий, сборников) *sk.* аналитическое распи́сывание

раска́зывание stāstīšana — bibliotēkas masu darba forma, galvenokārt bērnu bibliotēkās

расста́вить (карточки в каталоге, книги на полке) sakārtot (kartītes katalogā, grāmatas plauktā) (*sk.* arī включить, вставить)

расста́новка (карточек, книг) kārtošana; kārtojums

расши́ренное изд́ание *sk.* допóлненное изд́ание

реа́льный катало́г realkatalogs — katalogs, kurā apraksti sakārtoti pēc grāmatu un citu

materialu satura, piem., sistematiskais katalogs, priekšmetu katalogs; nosaukums cēlies no latīņu vārda «res» — lieta, būtība (sk. arī номинальный каталог)

регистрационная карточка reģistrācijas kartīte — kartīte, kurā atzīmē bibliotēkā saņemtos periodisko izdevumu numurus, piem., avīzes reģistrācijas kartīte, žurnāla reģistrācijas kartīte

регистрация периодических изданий periodisko izdevumu reģistrācija — bibliotēkā saņemto periodisko izdevumu numuru atzīmēšana reģistrācijas kartītēs uzskaites nolūkā

регистрация читателей lasītāju reģistrācija

редактор redaktors — persona, kas pārbauda un izlabo tekstu, gatavojot to publicēšanai

редакционная коллегия redakcijas koleģija — *redaktoru* kolektīvs, kas kopīgi rediģē kādu izdevumu (žurnālu, enciklopediju, kopotus rakstus u. tml.)

редакционная статья redakcijas raksts — raksts, kurš pauž attiecīgā izdevuma redakcijas viedokli, piem., ievadraksts

редакция¹ redakcija

редакция², **редактирование** rediģēšana

редакция (редактирование) каталожных карточек kataloga kartīšu rediģēšana — grāmatas apraksta salīdzināšana ar grāmatu, pārbaudot, vai apraksts izdarīts saskaņā ar bibliotēkā pieņemtajiem aprakstīšanas noteikumiem

редкая книга *reta grāmata*, retums — nelielā eksemplaru skaitā iespiesta vai saglabāta grāmata; grāmata ar ievērojamu īpašnieku vai dāvinātāju ierakstiem vai cenzuras atzīmēm; grāmata, kas iespiesta uz neparasta materiala, neparastā veidā; arī neparasta formata grāmata

резервный фонд *rezerves fonds* — bibliotēkas fonds, no kura papildina pamatfondu, gan tieši ietilpinot atlasīto vajadzīgo literatūru, gan apmainoties grāmatām ar citām bibliotēkām; rezerves fonda jēdziens bieži vien saplūst ar *dubletu fonda* un *apmaiņas fonda* jēdzieniem

резюме *kopsavilkums, rezumējums* — sacerējuma beigās pievienotais īss saturs izklāsts, bieži vien kādā citā valodā

рекаталогизация *sk. перекаталогизация*

реклассификация *sk. переклассификация*

рекомендательная аннотация *ieteicošā anotācija, rekomendējošā anotācija* — *anotācija*, kurā atklāts un novērtēts grāmatas idejiskais un tematiskais saturs; tās nolūks propagandēt grāmatu un ieinteresēt lasītājus (sk. arī *описательная аннотация, реферативная а.*)

рекомендательная библиография *ieteicošā bibliografija, rekomendējošā bibliografija* — *bibliografija*, kuras uzdevums ir labākās, t. i., lasītāju idejiski politiskai audzināšanai, pašizglītbai, aroda kvalifikācijas celšanai u. tml. mērķiem visvairāk piemērotās literatūras atlase un plānvei-

dīgas lasīšanas vadība; cieši saistīta ar *kritisko bibliografiju*

рекомендательный список литературы ieteicamās literatūras saraksts — ieteicošās bibliografijas paveids; bibliografisks izdevums, kuram atšķirībā no *ieteicamās literatūras rādītāja* ir šaurāka tematika un literatūras atlase un pilnīgi noteikta adresācija zināmai lasītāju grupai ar uzdevumu palīdzēt tai galvenokārt ražošanas darbā, piem., «Ko lasīt traktoristam par traktora remontu». Līdzīgi ieteicamās literatūras rādītājam (un pretstatā lasīšanas plānam, programai) ieteicamās literatūras sarakstā uzņemtā literatūra nav sakārtota lasīšanas secībā

рекомендательный указатель литературы ieteicamās literatūras rādītājs — ieteicošās bibliografijas paveids, kura raksturīgākās īpašības ir samērā plaša labākās (t. i., ideoloģiski, zinātniski un mākslinieciski vērtīgākās) literatūras atlasē par noteiktu tematu, literatūras sadalījums pa apakštematiem, adresējums noteiktām, bet līdz ar to plašākām lasītāju aprindām, dodot iespēju katram lasītājam pašam izvēlēties tos darbus, kas visvairāk viņu interesē un atbilst viņa izglītības līmenim

рельефная печать, брайлевская печать reljefais iespiedums, Braila iespiedums — iespiedums neredzīgajiem reljefu punktu veidā, ko tie «lasa» ar taustes palīdzību. Izgudrojis neredzīgais francūzis Luijs Brails (Louis Braille, 1809.—1852.)

репродукция (картины, гравюры и т. п.) re-produkcija — oriģināla atveidojums kādā iespieduma technikā, kas vairāk vai mazāk līdzīgs oriģinālam

республиканская библиотека republikaniskā biblioteka — republikas centralā publiskā valsts biblioteka ar universāliem fondiem, kas savāc un glabā iespieddarbus un rokrakstus, izsniedz tos lasīšanai plašiem iedzīvotāju slāņiem, apmainās grāmatām ar citām bibliotekām, apkalpo citas bibliotekas starpbiblioteku abonementa kārtībā, publicē bibliografiskus un metodiskus materiālus masu bibliotekām utt. (sk. arī публичная библиотека)

реставрация книг, починка книг grāmatu restaurācija, grāmatu labošana

реставрированная книга restaurēta grāmata

ретроспективная библиография retrospektīvā bibliografija, atskata bibliografija — *bibliografija*, kas aptver literatūru par ilgāku laika posmu vai noteiktu vēstures periodu. Šās bibliografijas objekts ir iespieddarbi, kas iznākuši laika posmā, uz kuru bibliografs skatās kā uz pagātņi, piem., bibliografija par latviešu padomju daiļliteratūru no 1940. līdz 1945. gadam (sk. arī текущая библиография)

реферат (вид библиографической характеристики произведения) referats — grāmatas vai raksta satura saīsināts izklāsts, kas, salīdzinot ar *anotāciju*, dod pilnīgāku priekšstatu par attiecīgā

jautājuma būtību, norādot pētīšanas gaitu un metodes, galvenos faktiskos datus, autora secinājumus, referējamā материала sniegumu zinātnes teorijai vai praksei; referē galvenokārt zinātniskus darbus specialistu vajadzībām

реферативная аннотация referatīvā anotācija — īss *referats* jeb plašāka *anotācija*, kur saturējuma saturs apraksts savienots ar svarīgākā материала īsu izklāstu (sk. описательная аннотация, рекомендательная а.)

реферативный журнал referatīvais žurnāls — periodisks izdevums, kura vienīgais saturs ir citos periodiskos izdevumos nodrukāto rakstu un dažkārt arī grāmatu *referāti* un *anotācijas*; referatīvais žurnāls parasti apskata vienas zinātņu nozares literatūru sistematiskā sakārtojumā, piem., «Реферативный журнал — Физика»

реферировать referēt — uzrakstīt kādas grāmatas, raksta *referātu*

рецензия (на произведение) recenzija — grāmatas vai raksta kritiska analīze un izvērsti motivēts novērtējums no idejiski politiskā, zinātniskā, mākslinieciskā u. c. viedokļiem

рисунок sk. иллюстрация

ротокópия rotokopija — teksta un zīmējumu atveidojums tieši fotopapīrā, bez negatīva (balts uz melna fona)

«рубашка» кнiги sk. суперобложка

рубрика iedaļa, rubrika (sk. arī классификационная рубрика, предметная р.)

руководство чтением lasīšanas vadība — aktīva bibliotēkas lasītāju ietekmēšana izmantojamās literatūras izvēles un lasīšanas metodikas ziņā, lai celtu viņu idejiski politisko un izglītības līmeni un aroda kvalifikāciju, kas konkrēti izpaužas lasītāju instruēšanā, norādot, kāda literatūra, kādā secībā un kā jālasa

рукописная книга rokraksta grāmata, ar roku rakstīta grāmata

рукопись manuskripts, rokraksts

С

сафьян safjans — plāna un mīksta āda dažādās krāsās, gluda vai ar reljefu zīmējumu; safjanu izgatavo no kazu (retāk no aitu, teļu, kumēļu) ādām, apstrādājot tās ar auguniecvielām; lieto arī grāmatu iesējumam

сборник krājums, rakstu krājums — izdevums, kurā uzņemti viena autora darbi (autora krājums) vai dažādu autoru sacerējumi, oficiāli vai iestāžu materiāli

сборный атлас karšu konvoluts, sastādīts atlants — *atlants*, kas sastādīts, mehāniski apvienojot vienā iesējumā vai mapē atsevišķi izdotas kartes

сборщик книг (задержанных) grāmatu savācējs — persona, kas savāc no lasītājiem laikā neatdotās grāmatas

свиток (античная рукопись) tīstoklis, vīstok-

lis — saritināta papirusa vai pergamenta lente ar slejās uzrakstītu tekstu

свободный доступ к полкам *sk. открытый доступ к полкам*

свободная спецификация kopspecifikacija, sumarā specifikacija — periodiska izdevuma *specifikacija*, ja bibliotēkā atrodas pilns šā izdevuma komplekts par vairākiem gadiem, piem.: «1917.—1925. 4 reizes gadā»

свободная ссылка kopnorāde, sumarā norāde — *saistes norādes* paveids, ko lieto, lai ar vienu kartīti aizstātu vairākas vienveida norādes un samazinātu to skaitu, piem., «Rūpniecība. Sk. arī atsevišķas rūpniecības nozares, piem., Ķīmiskā rūpniecība, Tekstilrūpniecība» (sk. arī *общая ссылка, перекрёстная с.*)

свободное описание sumarais apraksts — viena un tā paša iespieddarba vairāku izdevumu apraksts, kur bibliografiski pilnīgi aprakstīts tikai pirmais bibliotēkā esošais izdevums, bet visi turpmākie izdevumi ir pierakstīti pie pirmā izdevuma (sk. arī *общее описание*)

свободный каталог kopkatalogs — *katalogs*, kas atspoguļo kādas pilsētas, rajona, apgabala, republikas vai visas valsts bibliotēku fondus; kataloga kartītēs ir atzīmētas grāmatu un citu iespieddarbu atrašanās vietas. Ir universalie un specialie (atsevišķu zinātnes nozaru) kopkatalogi. Kopkatalogi veicina *starpbibliotēku abonementa* izmantošanu (sk. arī *центральный каталог*)

сводный номер kopnumurs, apvienotais numurs — divi vai vairāki periodiska izdevuma numuri (pēc kārtas), ko izdevniecība apvienojusi vienā vienībā, piem., Nr. 5/6

сводный указатель, общий указатель kopgrāditājs (skaidrojumu sk. pie общий указатель)

сельская библиотека ciema biblioteka — valsts biblioteka iedzīvotāju bibliotekarai apkalpošanai ciema padomes robežās. Tā ir pakļauta rajona kulturas nodaļai un strādā šīs nodaļas un ciema padomes vadībā. Lai apkalpotu pēc iespējas visus ciema padomes apdzīvotos punktus (kolchozu un padomju saimniecību fermas, brigades u. tml.), ciema biblioteka organizē pārvietojamās bibliotekas un grāmatu pieņemšanu kolchozniekiem mājās

сельскохозяйственная литература lauksaimniecības literatura

семинарий (библиографическое пособие) seminars — personalās bibliografijas tipa izdevums par atsevišķu rakstnieku dzīvi un daiļradi, kas domāts galvenokārt literatūras fakultāšu studentu un aspirantu mācību un zinātniskam darbam

срединный разделитель sk. разделитель с срединным вступом

серийное заглавие serijas nosaukums, serijas virsraksts — *serijā* ietilpstošo iespieddarbu kopīgais nosaukums, piem., «Universalā biblioteka», «Zinātnes klasiķi»

серийное описание serijas apraksts — visu

kādas *serijas* atsevišķu laidieņu *kopapraksts* ar serijas nosaukumu kā *sākuma vārdu*. Līdzīgi kopaprakstam serijas aprakstā ietilpst: a) kopējā daļa ar ziņām, kas attiecas uz visu seriju, un b) *specifikācija*, kas raksturo katru atsevišķu serijas laidieņu (sk. arī индивидуальное описание)

сери́нный но́мер *sk. порядковый но́мер вы́пуска се́рии*

се́рия *serija* — patstāvīgu iespieddarbu virkne, ko vieno kopīga tematika, adresējums vai kādas citas iekšēja vai ārēja rakstura pazīmes un ko izdod viena izdevniecība numurētos vai nenumerētos, parasti vienādi noformētos laidienos ar kopīgu t. s. serijas nosaukumu, piem., «Skolēnu bibliotēka», «Pirmrindnieku pieredze». Katram serijas laidienam ir arī savs individuals nosaukums. Atsevišķu serijas laidieņu kopskaits un pēdējā laidiena klajā nākšanas termiņš iepriekš parasti netiek noteikts, katrs laidieņš parasti ir pilnīgi nobeigts sacerējums; ar to *serija* atšķiras no daudzstājumu izdevuma (sk. arī авторская серия, издательская с., подсерия, тематическая с.)

сигна́тура (*порядковый но́мер печатного листа*) *signatura* — iespiedloksnes kārtas numurs, kas iespiests katras loksnes pirmās un trešās lappuses kreisajā apakšējā stūrī blakus *normai* (trešajā lappusē ar zvaigznīti); *signatura* domāta brošēšanas darbu atvieglošanai (sk. arī норма)

систе́ма катало́гов *catalogu sistema* — savu

uzdevumu un strukturas ziņā atšķirīgu, bet savstarpēji saskaņotu katalogu kopums, kas domāts bibliotēkas fondu pilnīgākai atklāšanai un maksimalai lasītāju prasību apmierināšanai; katalogu sistemu nosaka bibliotēkas tips, apmēri, *fondu organizācija* un saturs

система фондов fondu sistema — bibliotēkas fondu kopums

систематизация sistematizācija — iespaidarbu vai citu materiālu sadalīšana pa zinātņu nozarēm

систематические расстановки sistematiskie kārtojumi — grāmatu kārtojumi plauktos pēc satura, t. i., pēc zinātņu nozarēm. Sistematisko kārtojumu paveidi ir, piem., *sistematiski alfabētiskais kārtojums*, *sistematiski formatiskais kārtojums* (sk. arī формальные расстановки)

систематический каталог sistematiskais katalogs — *katalogs*, kur grāmatu apraksti sakārtoti pēc zinātņu nozarēm, uz kurām attiecas aprakstīto grāmatu saturs, pie kam zinātņu nozares (kataloga nodaļas) seko viena otrai iepriekš noteiktā secībā, kāda izveidota pieņemtajā bibliotēkarās klasifikācijas schemā, kas atspoguļo atsevišķu zinātņu nozaru sakarību un savstarpējo pakļautību. Pretstatā *priekšmetu katalogam* sistematiskajā katalogā literatūra par vienu objektu ievietota vairākās nodaļās atkarībā no tā, kādā griezumā, t. i., no kādas zinātņu nozares viedokļa šis objekts grāmatā aplūkots

систематический указатель sistematiskais rā-

dītājs — *paligrādītājs*, kur sistematiskā kārtībā (t. i., pēc zinātņu nozarēm) sakopota kādā izdevumā ietvertā viela, piem., sistematiskais rādītājs pie periodisko izdevumu bibliografijas

систематическо-алфавитная расстановка sistematiski alfabētiskais kārtojums — grāmatu un kartīšu kārtojums pēc satura, t. i., pēc zinātņu nozarēm, bet katras nodaļas vai sīkākas iedaļas robežās — autoru vai grāmatu nosaukumu alfabētiskā secībā; masu biblioteku fondu un lielu biblioteku palīgfondu izplatītākais kārtojums

систематическо-алфавитно-порядковая расстановка sistematiski alfabētiskais kārtas kārtojums — piem., tehnisku jeb firmu katalogu kārtojums pēc satura, t. i., pēc rūpniecības nozarēm, katras nozares robežās — firmu alfabētiskā secībā, katras firmas ietvaros — ienākšanas numuru secībā

систематическо - алфавитно - хронологическая расстановка sistematiski alfabētiski chronoloģiskais kārtojums — piem., karšu fondu kārtojums pēc karšu veidiem (ģeografiskās, topografiskās, vēsturiskās u. c.), katras grupas robežās — teritoriju alfabētiskā kārtībā, tālāk — pēc karšu sastādīšanas vai izdošanas gadiem

систематическо - алфавитно - хронологическо - порядковая расстановка sistematiski alfabētiski chronoloģiskais kārtas kārtojums — maz izplatīts žurnālu kārtojuma veids; žurnālus sadala pēc satura pa zinātņu nozarēm, katru nozari sakārto

nosaukumu alfabētiskā secībā, bet nosaukuma robežās — pēc gadiem un numuriem

систематическо - географическо - алфавитная расстановка sistemātiski ģeografiski alfabētiskais kārtojums — grāmatu kārtojums pēc zinātņu nozarēm, katras nozares (parasti ģeografijas, vēstures u. tml.) robežās — pēc valstīm, bet katras valsts ietvaros — autoru uzvārdu alfabētiskā secībā

систематическо-географическо-алфавитно-порядковая расстановка sistemātiski ģeografiski alfabētiskais kārtas kārtojums — parasti lieto tehnisku jeb firmu katalogu kārtošanai. Vispirms tos sistematizē pēc satura, tad katras nodaļas robežās sakārto pēc valstīm, katras valsts robežās — pēc firmu alfabeta, bet firmas ietvaros — ienākšanas numuru secībā

систематическо-инвентарная расстановка sistemātiski inventarais kārtojums — grāmatu kārtojums pēc zinātņu nozarēm, katras nozares robežās — pēc inventara numuriem, ierakstot katras nozares grāmatas atsevišķā inventara grāmatā

систематическо-порядковая расстановка sistemātiskais kārtas kārtojums — grāmatu kārtojums pēc zinātņu nozarēm, katras nozares robežās — inventara numuru vai citu ienākšanas numuru secībā, piem., patentu jeb izgudrojumu aprakstus kārto pēc patentu klasifikācijas klasēm, apakšklasēm un grupām, bet katra iedalījuma robežās — numuru secībā

систематическо-предметный каталог sistematisks priekšmetu katalogs — katalogs ar sistematiskā kataloga strukturu, kuram lielāko nodaļu ietvaros sīkākas iedaļas seko viena otrai nevis loģiskā secībā un pakļautībā (kā tas pieņemts sistematiskajā katalogā), bet gan priekšmetu katalogos pieņemtajā alfabētiskajā secībā

систематическо-форматная расстановка sistematiski formatiskais kārtojums — grāmatu kārtojums pēc zinātņu nozarēm, bet katras nozares robežās — pēc formatiem

систематическо-форматно-порядковая расстановка sistematiski formatiskais kārtas kārtojums — grāmatu kārtojums pēc satura, nodaļu un apakšnodaļu robežās — pēc 3—4 formatiem, piešķirot katram formatam savu numuru, sākot ar Nr. 1

систематическо - хронологическо - алфавитная расстановка sistematiski chronoloģiski alfabētiskais kārtojums — katras nodaļas (zinātņu nozares) ietvaros grāmatas sakārtotas pēc izdošanas gadiem, bet viena gada robežās — autoru uzvārdu alfabētiskajā secībā

систематическо-языково-алфавитная расстановка sistematiski valodiski alfabētiskais kārtojums — grāmatu kārtojums pēc zinātņu nozarēm, katras nozares ietvaros — pēc valodām, katras valodas robežās — autoru un grāmatu nosaukumu alfabētiskajā secībā

сквозная пагинация *sk.* сплошная пагинация

скóбки iekavas (sk. arī круглые скобки, прямые с., фигурные с., угольные с., полускобки)

скриптóрий (книгописная комната в средние века) skriptorijs — istaba grāmatu norakstīšanai viduslaikos

словáрный каталóг, перекрёстный каталóг enciklopediskais katalogs — alfabētiskā kataloga apvienojums ar priekšmetu katalogu; satur aprakstus pēc autoriem, grāmatu nosaukumiem un priekšmetiem, kas sakārtoti kopīgā alfabētiskā secībā

словáрный указáтель, перекрёстный указáтель enciklopediskais rādītājs — *rādītājs*, kur alfabētiskajā secībā norādīti grāmatu autori, nosaukumi, tekstā minētās personas, priekšmeti, iestādes u. tml.; sastopams lielākoties ārzemju izdevumos

словáрь литературного языка literarās valodas vārdnīca

слоговóе письмó zilbju raksts — fonētisks raksts, kura zīmes apzīmē atsevišķas zilbes. Zilbju raksts ir attīstījies no senākām ideografiskā raksta sistēmām, *ideogramām* (kas sākumā apzīmēja vienzilbes vārdus) pārvēršoties par zilbju zīmēm. Kopā ar ideografisko rakstu zilbju raksts bija senāko raksta veidu pamatā, piem., ķīļu rakstā, eģiptiešu hieroglifikā (sk. arī звуковое письмо, идеографическое п., пиктографическое п.)

слоговóй разделитель zilbju starpkarte — alfabētiskā kataloga *starpkarte*, uz kuras izciļņa uz-

rakstīta zilbe vai vairāku burtu savienojums; aiz šās starpkartes novietojami to iespieddarbu apraksti, kuru autoru uzvārdi vai nosaukumi sākas ar attiecīgo zilbi vai burtu savienojumu (sk. arī авторский разделитель, буквенный р.)

сложная предметная рубрика (состоящая из заголовка и подзаголовка) salikta priekšmetu iedaļa (rubrika) — priekšmetu iedaļa ar tai pakārtoto apakšiedaļu, piem., Kolchozi — Darba organizācija (sk. arī простая предметная рубрика)

служебные пометки sk. библиотечные (служебные) пометки на каталожной карточке

служебный каталог darba katalogs — katalogs, kas domāts bibliotēkas darba vajadzībām (fondu komplektēšanai, pārbaudei, uzzīnām) un lasītāju īpašu pieprasījumu apmierināšanai; parasti alfabētisks katalogs lielās bibliotēkās, kuru fondi nav atspoguļoti lasītāju katalogos visā pilnībā; nelielās masu bibliotēkās darba katalogu parasti nav (sk. arī читательский каталог)

служебный листок darba lapiņa — lapiņa, ko izpilda apstrādāšanas nodaļas darbinieks, noskaidrojot grāmatu dubletus alfabētiskajā darba katalogā; pēc šīs lapiņas atzīmēm pieraksta dubletus citos katalogos

сменная страница nomaināmā lappuse — avīzes lappuse vai sleja ar citādu tekstu kā pārējos šā paša numura eksemplāros, kas domāta kādai noteiktai lasītāju grupai, piem., kāda rajona, apgabala iedzīvotājiem

смéшанная индексáция (буквенно-цифровая) *jauktā indeksācija* — *burtu un ciparu indeksācija* (sk. arī однородная индексация)

смéшанная пагинáция *sk.* **раздéльная пагинáция**

сно́ска *sk.* **подстро́чное примечáние**

соáвтор *līdzautors* — persona vai kolektivs, kas sarakstījuši kādu darbu kopā ar citām personām vai kolektīviem, pie tam katras personas vai kolektīva līdzdalība kopējā darbā var būt vai nu nenorobežota, vai noteikta ar zināmu daļu, nodaļu sarakstīšanu (sk. arī коллектив авторов)

соáвторство *kopautorība* (sk. arī авторство)

собира́тель (коллекционер) книг *grāmatu krājējs* (*kolekcionārs*)

собра́ние (коллекция) книг *grāmatu krājums* (*kolekcija*)

собра́ние сочинéний *kopoti raksti* (sk. arī избранные произведения, полное собрание сочинений)

содержáние *saturs*

соиздáтель *līdzizdevējs*

сопроводíteльный докумéнт (счёт, накладная) *pavaddokuments* (*rēķins, pavadzīme*)

«соро́чка» **кни́ги** *sk.* **супероблóжка**

соста́в чита́телей *lasītāju sastāvs* (*pēc izglītības, nodarbošanās, tautības u. tml.*)

составитель sastādītājs — persona vai kolektīvs, kas savācis no dažādiem avotiem un apstrādājis publicēšanai iespēstus vai mutvārdu materiālus, manuskriptus u. tml., piem., parunu krājuma sastādītājs, dzejas antoloģijas sastādītājs (sk. arī автор)

составная фами́лия, сло́жная фами́лия salikts uzvārds — uzvārds, kas sastāv no vairākiem vārdiem, kuri savienoti ar saikli, prievārdu vai citiem vārdiem, piem., Migels de Servantess Sāvedra (sk. arī двойная фами́лия)

составно́й переплёт kombinēts iesējums — iesējums, kura mugura ir no kāda auduma, bet vāki aplīmēti ar papīru, retāk ar citu audumu (sk. arī цельный переплёт)

сохранение книг grāmatu saglabāšana

сохранность книг grāmatu saglabāšanās (sk. arī гигиена книги)

сочинения raksti, sacerējumi, darbi

специализированный чита́льный зал specializēta lasītava — lasītava, kas domāta noteiktas kategorijas lasītājiem vai zināma iespieddarbu veida lasīšanai, piem., zinātnisko darbinieku lasītava, periodisko izdevumu lasītava u. tml. (sk. arī общий чита́льный зал)

специальная библиография sk. отраслевая библиография

специальная библиотéка, отраслевая библиотéка specialā bibliotéka, nozares bibliotéka (skaidrojumu sk. pie отраслевая библиотéка)

специальное заглавие *sk.* частное заглавие

специальные виды технической литературы *techniskās literatūras specialveidi* — *standarti, normalijas, tehniskie noteikumi, autorapliecības, patenti, tehniskie katalogi, cenrāži* u. tml. iespieddarbi ar īpašu noformējumu, kuriem ir *techniskās dokumentācijas* nozīme

специальный выпуск *specialnumurs*, *specializdevums* — kādam noteiktam tematam veltīts periodiskā izdevuma numurs

специальный каталог *specialais katalogs* — katrs katalogs, kur (*pretstatā vispārīgajam katalogam*) atspoguļoti īpaša rakstura materiāli, visbiežāk *specialie fondi*

специальный определитель, аналитический определитель *specialais noteicējs, analitiskais noteicējs* — *noteicējs*, kas detalizē kādu bibliotēkā rās klasifikācijas nodaļu pēc tai vien piemītošām īpatnējām pazīmēm, piem., fonētikas noteicējs valodniecības nodaļā; *specialā noteicēja apzīmējums* — nulle ar punktu pirms tās vai defīse, kas atdala noteicēju no pamatindeksa (*sk. arī общий определитель*)

специальный фонд *specialais fonds* — no pamatfonda atdalīts īpašs fonds, ko veido satura ziņā viēnveidīgi iespieddarbi (piem., *techniskās literatūras fonds*), viena veida izdevumi (piem., *nošu, karšu, periodisko izdevumu fonds*), vienā valodā izdoti darbi, vienai lasītāju grupai adresēti izdevumi utt. (*sk. arī универсальный фонд*)

специфика́ция *specifikacija* — 1. bibliogra-
fiskā apraksta daļa, kas atklāj daudzsējumu izde-
vuma, periodiska izdevuma vai sērijas atsevišķu
sējumu vai laidienu saturu un citas individualas
īpatnības; 2. bibliotēkā esošo periodisko izdevumu
gadū, sējumu, numuru uzskaitījums kataloga
kartītē

спісок¹ (копия) *noraksts, kopija*

спісок² (перечень) *saraksts*

сплошная нумерация, валовая нумерация
vienlaidu numeracija — periodiska izdevuma visu
vai vairāku gadu laikā izdoto numuru nepār-
trauktā numeracija (iekavās blakus tekošā gada
numuram) (sk. arī годовая нумерация)

сплошная пагинация *vienlaidu paginacija* —
1. grāmatas lappušu numeracija no sākuma līdz
galam augošu numuru kārtībā; 2. periodiska iz-
devuma, piem., žurnāla numuru lappušu vienlaidu
numeracija visam gadam, arī turpinājumu izde-
vuma lappušu vienlaidu numeracija visiem tā lai-
dieniem (sk. arī раздельная пагинация)

сплошное чтение *vienlaidu lasīšana* — grā-
matas iepazīšanas metode (sk. arī выборочное
чтение)

справка *uzziņa* — 1. palīgaprakstu uzskaitī-
jums alfabētiskā kataloga pamatkartītē; 2. ziņas,
kas iegūtas meklējumu ceļā kā atbilde uz lasī-
tāja pierprasījumu (sk. arī библиографическая
справка, библиотечная с., выборочная с., исчер-
пывающая с., письменная с., устная с., факти-
ческая с.)

справочная карточка uzziņas kartīte — alfabētiskā kataloga palīgkartīte ar paskaidrojumu, kā katalogā aprakstīti noteikta tipa izdevumi (rezolūcijas, atskaites, protokoli u. tml.), vai arī ar paskaidrojumu par to, ar kādiem uzvārdiem vai ar kādiem nosaukumiem izdoti individualā vai kolektīvā autora darbi un kā tie aprakstīti kataloga kartītēs. Piem., palīgkartītes pirmajā rindā rakstīts «Atskaite», bet zemāk: «Iestāžu un organizāciju atskaites sk. katalogā attiecīgās iestādes vai organizācijas nosaukumu, piem., PSRS Zinātņu akadēmija. Atskaite».

справочник uzziņu grāmata, rokasgrāmata

справочно-библиографическая работа bibliografiskais uzziņu darbs

справочно-библиографический аппарат bibliografiskais uzziņu aparats — bibliotēkas katalogu, bibliografisko kartoteku, bibliografiskās un uzziņu literatūras fonda, izpildīto uzziņu archīva kopīgais apzīmējums

справочно-библиографический кабинет bibliografisko uzziņu kabinets

ссылка norāde — īsa piezīme, kura no vārda (vai vārdiem), kas ir vai nav izmantoti aprakstā kā sākuma vārds vai priekšmetu iedaļa, noraida lasītāju pie attiecīgā iespieddarba apraksta sākuma vārda vai priekšmetu iedaļas (sk. arī общая ссылка, перекрёстная с., сводная с., частная с.)

ссылочная карточка norādes kartīte — alfabētiskā kataloga palīgkartīte, kas noraida lasī-

tāju no sākuma vārda (pie kura lasītājs varētu meklēt viņam vajadzīgos materialus, bet kas bibliotēkā nav pieņemts) uz otru, katalogā pieņemtu sākuma vārdu, piem.: Upītis, E. sk. Birznieks-Upītis, E.

стандарт standarts — lapas vai brošuras bez titullapas ar kāda ražojuma, материала, технологиска procesa tipveida aprakstu

статистическая касса statistikas kase — kaste ar caurumotu vāku, ko lieto apmeklējumu un izsniegto grāmatu uzskaitē tajās lasītavās, kur pārāk liela apmeklētāju skaita dēļ izsniegtās grāmatas netiek ierakstītas lasītāju formularos; vāka caurumos, no kuriem katrs domāts vienai zinātņu nozarei, iemet žetonus atbilstoši izsniegto grāmatu skaitam

статья raksts (sk. arī вступительная статья, передовая с.)

стационарная библиотека stacionarā biblioteka — biblioteka, kas izsniedz grāmatu kompleksus *pārvietojamām bibliotekām*, organizē un vada to darbu; stacionarai bibliotekai ir pašai savs grāmatu fonds, budžets, darbinieku štats un telpas

стеллаж plauktenis — vaļējs grāmatu skapis jeb vairāku plauktu savienojums; plauktenis var būt vienpusīgs un divpusīgs (ar plauktiem abās pusēs); grāmatu plauktenim ir 6 vai 7 plaukti, žurnālu — 5 plaukti, avīžu — 12 plaukti

стереотип stereotips — īpašā veidā pagatavota iespiedformas (tipografiska salikuma, klišejas u.

tml.) kopija uz metala plāksnes, ar kuru var izdarīt daudz novilkumu

стереотипное издание stereotips izdevums — atkārtots izdevums, kas iespiests no *stereotipa*; atšķiras no iepriekšējā izdevuma parasti tikai ar izdošanas gadu, bet paliek iepriekšējais lappušu skaits, izdošanas vieta, izdevniecība utt. (sk. arī перепечатка, факсимильное издание)

стёржень (каталожного ящика) stienītis — starp kataloga kastītes priekšējo un dibensienu iestiprināts metala stienītis kartīšu uzvēršanai un saturēšanai kastītē

стол выдачи книг grāmatu izsniegšanas galds

стол приёма книг grāmatu pieņemšanas galds

столбéc sleja — vertikali norobežota lappuses daļa

страница lappuse

страница специального назначения speciala lappuse — avīzes lappuse, kas domāta noteiktai lasītāju kategorijai, piem., jaunatnei, lauksaimniecības darbiniekiem u. tml.

строкá rinda

ступенчатый индекс pakāpju indekss, kāpņveida indekss — *indekss*, kur katra atsevišķa sastāvdaļa (zīme) apzīmē vienu iedalījuma pakāpi klasifikācijas schemā, sākot ar lielākām nodaļām (sk. arī номерной индекс)

суммарный учёт (библиотечных фондов) sumarā uzskaitē — bibliotekas fondu uzskaites

veids; katra ar vienu pavaddokumentu saņemtā vai izslēgtā grāmatu kopa tiek uzskaitīta reizē īpašā sumarās uzskaites grāmatā; šī uzskaitē jebkurā laikā parāda bibliotēkas fonda lielumu, sastāvu un visas tā pārmaiņas par jebkuru periodu (mēnesi, ceturksni, gadu), kā arī bibliotēkas fonda komplektēšanas avotus un dokumentus, pēc kuriem noformēta katras grāmatu kopas saņemšana un sadale pa fondiem

суперобложка apvāks — vaļējs (bieži daudzkrāsains vai ilustrēts) papīra vāks virs izdevniecības iesējuma vai mīkstā grāmatas vāka; parasti tas satur autora uzvārdu, grāmatas nosaukumu, bet dažkārt arī izdevniecības anotāciju (sk. arī обложка)

суперэксlibрис *sk.* книжный знак на крышке переплёта

схема *schema* — grafisks attēls, kas rāda atsevišķu priekšmetu un parādību kopsakarību, savstarpējo attieksmi un pakārtotību

схема классификации klasifikācijas *schema съёмный переплёт* noņemams iesējums

Т

таблица *tabula* — vārdu, ciparu, zīmju u. tml. sakopojums, kas uzskatāmības dēļ izdalīts no teksta slejās vai īpašās grupās

таблицы классификации klasifikācijas *таблицы* — zinātņu nozaru un ar tām saistīto jautā-

jumu saraksts, kas sakārtots zināmā pieņemtā secībā (sistemā) ar indeksiem, kas šīm nozarēm un jautājumiem piešķirti

tvērdый переплёт cietais iesējums (sk. arī гибкий переплёт)

текст описания apraksta teksts — apraksta pamatdaļa, kas satur apraksta elementus, *augštitula ziņas* ieskaitot, pretēji pārējai apraksta daļai, kur ietilpst *piezīmes, anotācija, specifikācija*

текстологическая аннотация tekstoloģiska anotācija — *anotācija* tekstu bibliografijā; iztirzā un novērtē attiecīgās publikācijas kvalitāti (teksta pilnīgumu, precizitāti u. tml.), publikācijas izcelšanās vēsturi (autora darbu ar to, teksta atšķirības dažādās redakcijās un to nozīmi), bet neskar publikācijas saturu (izņemot vēstules)

текущая библиографическая информация sk. **информационно-библиографическая работа**

текущая библиография kārtējā bibliografija, tekošā bibliografija — jauniznākušās literatūras bibliografija; atspoguļo iespieddarbus, kas iznākuši neilgi (nedēļu, mēnesi, gadu) pirms to bibliografēšanas, piem., «Preses chronika», «Ежегодник книги СССР» (sk. arī ретроспективная библиография)

текущее комплектование kārtējā komplektēšana, tekošā komplektēšana — bibliotēkas fonda papildināšana ar tikko iznākušo un jauno (pēdējos 2—3 gados iznākušo) literatūru. Tekošajai komplektēšanai jābūt pilnīgai, t. i., jāaptver visa

attiecīgai bibliotekai vajadzīgā literatūra, jābūt savlaicīgai un pietiekamai eksemplaru skaita ziņā. Tekošās komplektēšanas avoti: obligatais eksemplars, biblioteku kolektors (t. s. *centralizētā komplektēšana*), sistematiska literatūras iepirkšana grāmattirdzniecības tīklā, literatūras abonēšana (periodiskie un daudzsējumu izdevumi), grāmatu apmaiņa ar citām bibliotekām u. c. (sk. arī докомплектование, начальное комплектование)

тематическая расстановка tematiskais kārtojums — sistematiskā kārtojuma paveids, ko parasti lieto, izvietojot plauktos aktuāla satura brošūras un bērnu literatūru

тематическая сѣрия tematiskā serija — *serija*, ko vieno kopīga tematika, bet katrs tās izdevums ir patstāvīgs iespieddarbs ar individuālu nosaukumu, piem., serija «Slaveno cilvēku dzīve»

тематический библиографический обзор tematiskais bibliografiskais apskats — *bibliografisks apskats*, kas aptver grāmatas par vienu tematu vai jautājumu un diezgan pilnīgi raksturo to saturu un pozīmi (sk. arī информационный библиографический обзор, обзор библиографических изданий)

тематический каталог tematiskais katalogs — *katalogs*, kurā apraksti sakārtoti pēc dažiem aktuāliem tematiem, aptverot bibliotēkas fonda daļu, t. i., labākās, ieteicamākās grāmatas attiecīgajā jautājumā; pazīstams arī ar tematiskās kartotēkas nosaukumu

тёрция (шриффт) *tercija* — tipografiski burti 16 *punktu* lielumā; izmanto ābecēm, grāmatu nosaukumu iespiešanai uz vākiem un titullapām, no daļu virsrakstiem

техническая литератūra *techniskā literatura*

технические услóвия (специальный вид технической литературы) *techniskie noteikumi* — *standarts* ar ierobežotu nozīmi viena vai vairāku uzņēmumu vai ministriju ietvaros. Pastāv *techniskie noteikumi* (ТУ — *технические условия*) un *pagaidu techniskie noteikumi* (ВТУ — *временные технические условия*)

технический каталóг, фирменный каталóг (специальный вид технической литературы) *techniskais katalogs, firmu katalogs* — kāda uzņēmuma (rūpnīcas, tresta, ārzemju firmas) izdots iespieddarbs brošūras vai žurnala veidā, kur aprakstīti un attēloti šā uzņēmuma ražojumi; galveno vietu ieņem ražojumu attēli (zīmējumi, fotouzņēmumi), bet tekstam tikai paskaidrojoša nozīme

технический реда́ктор *techniskais redaktors* — persona, kas veic manuskripta tehnisko sagatavošanu salikšanai (atzīmē burtu tipus, salikuma kārtību u. c.) un vada izdevuma izgatavošanas tehnisko procesu

типово́е делéние (рубрика) *sk. определитель*

типово́е загла́вие *tipveida virsraksts* (nosaukums) — kopīgs nosaukums iestāžu un organizāciju oficiāliem materiāliem, ko apraksta pēc ko-

lektīvā autora, piem., «Protokoli», «Rezolucijas», «Atskaite» u. c.

типовой каталог tipveida katalogs — grāmatas veidā izdots sistematizēts grāmatu rādītājs, kas ieteicams noteikta tipa biblioteku (rajona, ciema, bērnu biblioteku) komplektēšanai. Kataloga un ieteicošās bibliografijas starpforma

типография tipografija, spiestuve

типографская корректура tipografijas korektura, spiestuves korektura — 1. kļūdu labošana, ko veic tipografijas korektors salikuma novilkumā; 2. tipografiskā salikuma novilkums, kas domāts kļūdu labošanai tipografijā. (sk. arī авторская корректура, издательская к.)

типографская марка tipografijas zīme, spiestuves zīme — grafisks attēls vai monograma, kuru tipografija lieto kā savu firmas zīmi (sk. arī издательская марка)

типографская форма sk. печатная форма

тираж metiens, tiraža — kāda izdevuma eksemplaru kopskaits, kas nodrukāti no viena salikuma un iznākuši visi reizē; lielāki metieni dažreiz nāk klajā arī pa daļām (sk. arī завод, общий тираж)

тиснение (на переплётe) cilspiedums — uzrakstu un zīmējumu veidošanas paņēmieni, iepresējot tos uz iesējuma vāka; cilspiedums var būt ar krāsām, bez krāsām, aukstais, karstais, padziļinātais un reljefais

титул¹ *sk.* заглавие

титул² (звание) tituls

титульная виньетка titula vinjete — titullapas rotājums (*sk.* arī виньетка, заставка, концовка)

титульное издание titulizdevums — izdevums, kam agrākā titullapa apmainīta pret jaunu; privato izdevēju praktizēts paņēmieni, lai rastu noietu neizpārdotai grāmatai; viltojums

титульный лист titullapa — lappuse grāmatas sākumā, kur iespīestas galvenās bibliografiskās ziņas: autora uzvārds un vārds, grāmatas nosaukums, augštituls, apakštituls un izdevniecības ziņas (izdošanas gads, vieta, izdevniecības nosaukums). Titullapa ir grāmatas aprakstīšanas pamats (*sk.* arī дополнительный титульный лист, общий т. л., основной т. л., параллельный т. л., развёрнутый т. л., частный т. л.)

толковый словарь skaidrojošā vārdnīca

том sējums — **1.** katrs iespieddarbs (arī daudzsējumu izdevuma daļa), kas izdots kā patstāvīga grāmata ar savu titullapu vai virsrakstu pirms teksta un savu pagināciju; **2.** biblioteku praksē par sējumu sauc arī vienā iesējumā apvienotu materialu (*sk.* arī дополнительный том)

топографическая карточка topografiskā kartīte — katram grāmatas eksemplaram uzrakstīta *topografiskā kataloga* kartīte ar saīsinātu grāmatas aprakstu, šifru, inventara numuru un dažām citām atzīmēm

топографическая расстановка *sk.* географическая расстановка

топографический каталог *topografiskais katalogs* — darba katalogs, kur kartīšu kārtojums atbilst grāmatu kārtojumam plauktos; katram grāmatas eksemplaram ir sava kartīte; izmanto galvenokārt bibliotēkas fonda pārbaudei

топографическое обозначение *topografiskais apzīmējums* — cipars *palīgrādītājā*, kas norāda vietu (lappusi, paragrafu, ieraksta numuru), kur grāmatā var atrast ziņas par rādītājā minēto personu vai priekšmetu

транскрипция *transkripcija* — kādas valodas izrunas atveidojums ar citas valodas burtiem vai īpašām rakstu zīmēm

транслитерация *transliteracija* — kādas valodas burtu vai to savienojumu atveidojums ar citas valodas burtiem vai burtu savienojumiem (neievērojot izrunu)

требовательный листок *pieprasījuma lapiņa (zīme)* — veidlapa, ko lasītājs izpilda un iesniedz bibliotēkaram, pieprasot grāmatu; lapiņā jāieraksta grāmatas autors un nosaukums, šifra, dažkārt arī citas ziņas un jābūt lasītāja parakstam

труды (*научных учреждений, организаций, конференций и т. п.*) *raksti* — viens no *turpinājumi izdevumu* veidiem

У

увеличение (числа книг, читателей) *sk. прирост*

углублённый просмотр книги *grāmatas vispusīga izskatīšana (izskate)* (*sk. arī беглый просмотр книги*)

уголок переплёта *iesējuma stūris*

угольные скобки *leņķa iekavas* — < >

удобочитаемый *viegli lasāms*

указатель авторов, авторский указатель *autoru rādītājs* — *palīgrādītāja* veids; kādā izdevumā (visbiežāk bibliografiskajā rādītājā) ievietoto darbu autoru alfabētisks saraksts līdz ar attiecīgo lappušu, paragrafu vai kārtas numuru apzīmējumiem

указатель заглавий *nosaukumu rādītājs* — *palīgrādītāja* veids; kādā izdevumā ievietoto darbu nosaukumu alfabētisks saraksts līdz ar atbilstošo lappušu, paragrafu vai kārtas numuru apzīmējumiem

указатель коллективов *kolektīvu rādītājs* — *palīgrādītājs*, kas aptver kādā bibliografiskā izdevumā minētās pastāvīgas un pagaidu rakstura organizācijas (*kongresus, konferences*)

универсальная библиография *sk. обшая библиография*

универсальный фонд *universals fonds* —
1. *vispārīzglītojoša rakstura universals fonds* — rajona, pilsētas, ciema, kolchoza, skolas vai bērnu

bibliotekas fonds, kas domāts plašiem lasītāju slāņiem; 2. zinātniska rakstura universāls fonds — Vissavienības vai republikaniskās valsts publiskās bibliotekas, apgabala vai novada bibliotekas fonds, kas domāts lasītāju vajadzību apmierināšanai visās zinātnes un kultūras nozarēs; 3. atsevišķas bibliotekas universāls fonds — krātuves pamatfonds, abonementa un lasītavas palīgfonds (sk. arī специальный фонд)

уникальная книга, уникум unikāla grāmata, unikums — grāmata, kas izdota vai saglabājusies līdz mūsu dienām vienā eksemplārā

упор ск. призма

упрощённое описание vienkāršots apraksts — 1. grāmatas vai cita iespieddarba *pamatapraksts*, kam dažu apraksta elementu nav; 2. individualā vai kolektīvā autora vienveidīgu izdevumu apraksts ar vispārinātu nosaukumu, piem., grupveida apstrādāšanā

условные знаки (на карте) pieņemtās zīmes — grafiski vai krāsaini simboli, ar kuru palīdzību parāda kartes saturu un raksturo attēloto teritoriju

устав библиотеки, положение о библиотеке bibliotekas statuti, bibliotekas nolikums

устаревшая книга novecojusi grāmata (satura ziņā)

устная справка mutvārdu uzziņa, mutiska uzziņa — uzziņa, ko izpilda lasītāja klātbūtnē, ja tā neprasa daudz laika meklējumiem

Устный журнал (форма массовой работы библиотеки) dzīvais žurnals (bibliotekas masu darba forma)

уход за книгой grāmatu kopšana — zināmu pasākumu veikšana grāmatu ilgstošas saglabāšanas nolūkā

учёбная библиотéка mācību biblioteka — specialo un augstāko mācības iestāžu biblioteka, kuras fondu sastāvs atbilst mācību programu vielai

учёбник mācības grāmata

учёбное посóбие mācības līdzeklis

учёная стéпень zinātniskais grāds (piem., zīnātņu kandidāts, doktors)

учёное звáние zinātniskais nosaukums (piem., profesors, docents)

учётно-издáтельский лист izdevniecības loksne — iespieddarba apjoma mērvienība, kas tāpat kā autorloksne līdžinās 40 000 *iespiedzīmēm*, ieskaitot arī vārdu starpas, bet bez autorloksnēs aprēķinātā materiāla aptver arī visu pārējo tekstu un attēlu materiālu (izdevniecības vai redaktora priekšvārdu, satura rādītāju, kolumnas ciparus u. tml.), par ko autors atlīdzību nesāņem. Lieto izdevniecības darba plānošanai, uzskaitēi, pašizmaksas aprēķināšanai, kā arī tehnisko redaktoru, korektoru u. c. darba aprēķināšanai (sk. arī авторский лист, печатный л.)

учётно-регистрациóнная библиографía reģistrējošā bibliografija, reģistrācijas bibliogra-

fija — *bibliografija*, kuras uzdevums ir zināmā laika posmā izdoto iespieddarbu pilnīga uzskaitīšana un reģistrācija, sīki tos aprakstot un informējot lasītājus par to iznākšanu

Ф

факсими́ле faksimils — iespiesta teksta vai rokraksta precīzs fotomechanisks reproducējums

факсими́льное издáние faksimils izdevums — izdevums, kas fotomechaniskā ceļā precīzi atveido grāmatu, rokrakstu vai dokumentu (sk. arī перепечатка, стереотипное издание)

факти́ческая спрáвка faktu uzziņa — uzziņa par jautājuma būtību, kas noskaidro faktus, notikumus, statistiskas ziņas, kāda termina vai svešvārda nozīmi u. tml. Atšķirībā no *bibliografiskās uzziņas* lasītājs saņem tiešu atbildi uz savu jautājumu, nevis norādījumu uz literatūru

фальцо́вка locīšana — brošēšanas darba process — iespiesto lokšņu locīšana (ar rokām vai ar mašīnu)

фами́лия uzvārds (sk. arī двойная фамилия, составная ф.)

фигу́рные ско́бки figuriekavas — { }

филиáл библиотéки bibliotekas filiāle — kādas bibliotekas daļa vai nodaļa, kas teritoriāli šķirta no bibliotekas; pretstatā *grāmatu izsniegšanas punktam* filiāle izsniedz grāmatas no sava

fonda, kas bieži vien ir diezgan liels; pastāv galvenokārt uzņēmumos, iestādēs, augstāko mācības iestāžu fakultatēs u. tml., piem., V. I. Ļeņina v. n. PSRS Valsts bibliotēkas filiāle Ļichačova v. n. autorūpnīcā Maskavā

фильмоте́ка filmoteka — mikrofilmu krātuve

фирменный каталог, техни́ческий каталог firmu katalogs, tehniskais katalogs (skaidrojumu sk. *pie техни́ческий каталог*)

фолиа́нт foliants — grāmata puslokšnes formātā

фо́лио (формат 2°) *sk.* **формат в лист**

фонд (библиотеки) fonds — 1. viss bibliotēkas rīcībā esošais; noteiktā sistēmā organizētais un izsniegšanai sagatavotais grāmatu u. c. materiālu kopums; fonds plašākā nozīmē ietver arī *rezerves, aptaiņas* un *dubletu fondus*; 2. savrupa, atsevišķi organizēta bibliotēkai piederošo grāmatu u. c. materiālu daļa, piem., reto grāmatu fonds (sk. arī *основной фонд, подсобный ф., специальный ф.*)

фонд передвижных библиотек, передвижной фонд pārvietojamo bibliotēku fonds, pārvietojamais fonds (skaidrojumu sk. *pie передвижной фонд*)

форзац priekšlapa, priekšklājs — balta vai krāsaina, dažkārt ilustrēta papīra lapa, kas savieno *grāmatas bloku* ar iesējuma vāku; viena tās puse pielīmēta vāka iekšpusē, bet otra atstāta kā vaļēja lapa

формальные расстановки, несистематические расстановки formalie kārtojumi, nesistematiskie kārtojumi — grāmatu kārtojuma veidi pēc grāmatu formalām pazīmēm: alfabētiskais, chronoloģiskais, formatiskais, ģeografiskais, inventarais, saistītais, valodiskais kārtojums. Formalo kārtojumu raksturīgākā pazīme — grāmatu satura neievērošana (sk. arī систематические расстановки)

формат formats — grāmatas izmēri, ko pieņemts apzīmēt ar burtu vai ciparu, kas norāda, cik daļās locīta papīra loksne, piem., $P1^\circ$ — plano formats, t. i., nelocītas loksnes formats, 2° vai F° — folio formats, t. i., divās daļās locītas loksnes ($\frac{1}{2}$ loksnes) formats, 4° — kvarta formats, t. i., četrās daļās locītas loksnes ($\frac{1}{4}$ loksnes) formats, 8° — oktava formats, t. i., astoņās daļās locītas loksnes ($\frac{1}{8}$ loksnes) formats utt.

формат в восьмьюшку (8°) oktava formats — astoņās daļās locītas loksnes formats

формат в лист (2° , вместо не принятого термина «формат в пол-листа») folio formats — divās daļās locītas loksnes formats

формат в развёрнутый лист ($P1^\circ$) plano formats — nelocītas loksnes formats

формат в четверку (4°) kvarta formats — чetrās daļās locītas loksnes formats

форматная расстановка formatiskais kārtojums — grāmatu kārtojums plauktos, sadalot tās atkarībā no lieluma (augstuma) vairākās grupās,

bet katras grupas robežās — sistematiskā kārtībā vai pēc numuriem

форматно-инвентарная расстановка formatiski inventarais kārtojums — grāmatu kārtojums, sadalot tās vairākās formata grupās, katru grupu inventarizējot atsevišķi un kārtojot inventara numuru secībā; katra formata grupa sākas ar Nr. 1, un tai ir sava inventara grāmata

формуляр книги, книжный формуляр grāmatas formulars, grāmatas pasīte — kartīte $7,5 \times 10,5$ cm formatā, kur atzīmēta grāmatas šifra, inventara numurs, autors, grāmatas nosaukums un cena. Grāmatu izsniedzot, formularā atzīmē lasītāja numuru vai uzvārdu un grāmatas atdošanas termiņu. Formulars domāts lasītājiem, citām bibliotēkas nodaļām un pārvietojamām bibliotekām izsniedzamo grāmatu reģistrācijai un statistikai. Pēc formulara var noskaidrot, kam grāmata izsniegta, cik reizes tā ir bijusi izsniegta, kādi lasītāji un cik ilgi to ir lietojuši

формуляр передвижной библиотеки pārvietojamās bibliotēkas formulars — veidlapa pārvietojamās bibliotēkas veiktā darba un tai izsniegto grāmatu uzskaitē; satur arī ziņas par bibliotēkas pārzini, bibliotēkas atrašanās vietu un darba laiku

формуляр читателя, читательский формуляр lasītāja formulars — veidlapa, kas domāta lasītājam uz māju izsniegto grāmatu reģistrācijai; pirmajā lappusē ir dažādas ziņas par lasītāju:

uzvārds, vārds, nodarbošanās, izglītība, adrese u. tml., tālāk atzīmes par izsniegto literatūru (grāmatas autors, nosaukums, inventāra numurs, atdošanas termiņš u. tml.), lasītāja paraksts par literatūras saņemšanu un bibliotekāra paraksts par tās saņemšanu atpakaļ; pēdējā lappuse rezervēta bibliotekāra piezīmēm, kas var rasties darbā ar lasītāju

фотовыставка fotoizstāde

фотогазета fotoavīze

фотокопия (рукописи, книги и т. п.) fotokopija

фрагмент sk. **отрывок**

фронтиспис frontispiss, prettituls — grafisks attēls (ģīmetne, zīmējums u. tml.), kas pavērsts ar priekšpusi pret titullapu; plašākā nozīmē — katras titullapas priekšā ievietotais grafiskais attēls uz atsevišķas lapas

фронтисписное заглавие frontispisa tituls

фундаментальная библиотека fundamentālā biblioteka — kādas bibliotēku sistēmas centrālā, galvenā biblioteka, piem., Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālā biblioteka, atšķirībā no Akadēmijas institutu bibliotekām

функциональная система организации библиотeki bibliotēkas organizācija pēc funkcionālās sistēmas — bibliotēkas organizācija, kur katrā nodaļā veic kādu atsevišķu bibliotēkas darba posmu, piem., ir izveidotas komplektēšanas no-

daļa, apstrādāšanas nodaļa utt. (sk. arī отраслевая система организации библиотеки)

функциональный абонемент funkcionalais abonements — bibliotekas nodaļa grāmatu izsniegšanai uz māju, kur lasītāju apkalpošana sadalīta vairākās operacijās (piem., grāmatu rekomendācija, nododamo grāmatu saņemšana, izsniedzamo grāmatu sameklēšana utt.), pie kam katru operāciju veic atsevišķs bibliotekars. Padomju biblioteku praksē šāda apkalpošanas sistēma nav sastopama

футляр (для книг, брошюр, мелких изданий) futralis — kartona kārba grāmatu, brošuru, sīkdarbu glabāšanai

X

хóдка́я кни́га daudzlasīta (ejoša) grāmata
хранéние библиотéчных фóндов bibliotekas fondu glabāšana

хранíлище, книгохранíлище krātuve, grāmatu krātuve

хрестомáтия chrestomatija — literāru vai zinātnisku darbu fragmentu krājums, kas domāts mācībām

хромолитогرافی́я sk. цветна́я литографи́я

хро́ника chronika — 1. literārs sacerējums, kurā notikumi attēloti chronoloģiskā, t. i., norises secībā; 2. chronoloģiskā kārtībā sastādīts vēstu-

risku notikumu pieraksts; 3. periodiskā izdevuma nodala par jaunākiem notikumiem; 4. arī jēdziena «летопись» (valsts reģistrējošās bibliografijas izdevuma) tulkojums

хронологическая расстановка chronoloģiskais kārtojums — grāmatu kārtojums izdošanas gadu secībā

хронологическо-алфавитная расстановка chronoloģiski alfabētiskais kārtojums — kārtojums izdošanas gadu secībā, bet katra gada robežās — iespieddarbu nosaukumu alfabētiskā secībā

хронологическо-форматная расстановка chronoloģiski formatiskais kārtojums — iespieddarbu kārtojums pēc izdošanas gadiem, bet katra gada robežās — pēc formatiem

художественная литература daiļliteratura

Ц

цветная литография, хромолитография krāsainā litografija, chromolitografija — 1. vairākrāsu attēlu litografiska izgatavošana, iespiežot tos dažādās krāsās no atbilstoša akmens plašu skaita; 2. ar šo paņēmieni izgatavots novilkumsattēls

целевое назначение книги grāmatas mērķis, grāmatas uzdevums — grāmatas piemērotība zinātnam uzdevumam, piem., pašmācībai (sk. arī читательское назначение книги)

целевой обязательный экземпляр *specialais obligatais eksemplars* — *obligatais eksemplars* ar īpašu uzdevumu, piem., Valsts literatūras fonda 52 obligātie eksemplāri krievu, baltkrievu un ukraiņu valodā no 1943. līdz 1948. gadam, kas bija domāti Lielajā Tēvijas karā izpostīto bibliotēku papildināšanai. Pašlaik V. I. Ļeņina v. n. PSRS Valsts bibliotēka saņem 3 šādus eksemplārus starptautiskajai grāmatu apmaiņai

цельнобумажный переплёт viengabala papīra iesējums — iesējums, kura kartona vāki un mugura aplīmēti ar viengabala papīra lapu

цельнокартонный переплёт viengabala kartona iesējums — iesējums, kura vāki un mugura pagatavoti no viena kartona gabala

цельнотканевый переплёт viengabala auduma iesējums — iesējums, kura kartona vāki un mugura aplīmēti ar vienu auduma gabalu

цельный переплёт viengabala iesējums — iesējums, kurš sastāv no viena kartona vai biezāka papīra gabala vai kura abus vākus un muguru klāj nesagriezts auduma (retāk papīra) gabals (sk. arī составной переплёт, цельнобумажный п., цельнокартонный п., цельнотканевый п.)

цензор cenzors — persona, kas realizē iespieddarbu *cenzuru*

цензура cenzura — 1. iespiešanai vai priekšnesumiem domāto sacerējumu pārbaude; 2. iestāde, kas šo pārbaudi izdara

цензурная дата cenzuras datums — dienas, mēneša un gada apzīmējums cenzuras organa atļaujā izdot iespieddarbu; atrodams pirmsrevolūcijas izdevumu titullapas otrā pusē

цѣнник, прейскурант cenrādis

централизованный каталогизация centralizētā katalogizācija — centralizēta iespiesto kartiņu izgatavošana jaunizdotajām vai jaunapstrādātajām grāmatām, periodisko izdevumu rakstiem un recenzijām nolūkā veicināt apraksta vienādību un pareizību, atvieglot un palētināt katalogizācijas darbus, racionalizēt katalogu un kartoteku sastādīšanu bibliotekās. Realizējot Padomju Savienībā izdotās literatūras centralizēto katalogizāciju, Vissavienības Grāmatu palata izdod *neanotētas* iespiestas kartītes: 1) centralo un vietējo izdevniecību, iestāžu un organizāciju izdotām grāmatām krievu valodā, 2) žurnālu, turpinājumu izdevumu, krājumu, dažu centralo avīžu rakstiem un recenzijām, 3) disertāciju autoreferātiem, 4) svešvalodās izdotām grāmatām. Pirms 1927. gada iznākušām grāmatām iespiestas kartītes (ierobežotā tiražā, lielām bibliotekām) izdod M. J. Saltikova-Ščedrīna v. n. Valsts publiskā bibliotēka sadarbībā ar V. I. Ļeņina v. n. PSRS Valsts bibliotēku. *Anotētas* iespiestas kartītes grāmatām krievu valodā izdod Vissavienības Grāmatu palata sadarbībā ar V. I. Ļeņina v. n. PSRS Valsts bibliotēku. Grāmatām, kas iznākušas attiecīgās savienotās republikas teritorijā, iespiestās kartī-

tes izdod arī dažu savienoto republiku grāmatu palatas, piem., Latvijas PSR Grāmatu palata (sk. arī аннотированная печатная карточка)

централизовāная классификация centralizētā klasifikācija — klasifikācija, kas realizēta Padomju Savienībā, atzīmējot indeksus uz grāmatām, ko bibliotēkas iepērk savos kolektoros, uz anotētām un neanotētām iespīestām kartītēm, kā arī rajona un ciema bibliotēku tipveida katalogos un valsts reģistrējošās bibliografijas izdevumos: «Preses chronika», «Книжная летопись» u. c.

централизовāная предметизāция centralizētā priekšmetošana (rubricēšana) — centralizēta priekšmetu iedaļu (rubriku) atzīmēšana uz neanotētām jaunizdoto grāmatu kartītēm; līdz 1949. gadam priekšmetu iedaļas tika atzīmētas arī uz anotētām kartītēm

централизовāнное комплектовāние centralizētā komplektēšana — bibliotēku apgāde ar grāmatām ar *bibliotēku kolektoru* un *obligatā eksemplāra* sistēmas palīdzību (sk. arī местное комплектование)

центральнāй каталог centralais katalogs — katalogs, kas aptver vienas bibliotēku sistēmas fondus, piem., zinātņu akadēmijas bibliotēkā centralais katalogs aptver fundamentālās bibliotēkas un atsevišķu institutu bibliotēku fondus, bet universitātes bibliotēkā — centralās bibliotēkas, fakultāšu un kabinetu bibliotēku fondus

циркуляр, циркулярное письмó apkārtraksts,

circulārs — kādas iestādes vai personas direktīvs rīkojums vai paziņojums pakļautām iestādēm vai personām; resoru literatūras paveids

цитáта citāts — burtisks izvilkums no kāda teksta vai runas; dažās bibliotekās noorganizētas ievērojamāko personu zīmīgāko citātu kartotēkas

цифровáя индексáция ciparu indeksācija — ciparu *indeksu* sistēma (sk. arī буквенная индексация)

цýцero (шриф́т) cícero — iespiedburti 12 *punktu* lielumā; lieto lielākoties nodaļu virsrakstiem mācību grāmatās

Ч

ча́стная ссы́лка saistes norāde — īsa piezīme «sk. arī» (skaties arī), kas katalogā savstarpēji saista divas *apraksta galvas* (sk. arī *общая ссы́лка*)

ча́стное загла́вие sējuma nosaukums, individualais nosaukums — atsevišķa sējuma vai patstāvīgas daļas nosaukums daudzsējumu, turpinājumu vai sērijas izdevumos (sk. arī *общее загла́вие*)

ча́стный титу́льный лист sējuma titullapa, specialā titullapa — *titullapa*, kas atrodas grāmatā blakus *kopējai (vispārīgai) titullapai* (parasti pa labi no tās) un satur ziņas, kas raksturo daudzsējumu izdevuma vai sērijas atsevišķu sējumu (sk. arī *общий титу́льный лист*)

чертѣж rasējums — kāda priekšmeta pamatlīniju grafisks attēls plaknē; tiek sastādīts, ievērojot mērogus un norādot vajadzīgos priekšmeta izmērus

читаемость lasāmība — vidējais gada laikā vienam lasītājam izsniegto iespieddarbu skaits. Lasāmību aprēķina, dalot visu gada izsniegumu ar bibliotekā reģistrēto lasītāju kopskaitu

читальный зал lasītava (sk. arī общий читальный зал, специализированный ч. з.)

читательская задолженность lasītāju neatdoto grāmatu skaits

читательская конференция lasītāju konference — bibliotekas masu pasākums, kas domāts lasītāju iesaistīšanai grāmatu apspriešanā un līdz ar to šo grāmatu propagandēšanā; dažkārt lasītāju konferences veltī bibliotekas darba apspriešanai

читательский актив lasītāju aktīvs — lasītāji, kas palīdz bibliotekas darbā, piem., restaurē grāmatas, zīmē plakatus, piedalās laikā neatdoto grāmatu savākšanā u. c.

читательский билет lasītāja karte

читательский каталог lasītāju katalogs — lasītāju lietošanā nodotais katalogs; izmanto arī bibliotekari bibliografiskajā uzziņu darbā (sk. arī служебный каталог)

читательский формуляр, формуляр читателя lasītāja formulars (skaidrojumu sk. pie формуляр читателя)

читáтельское назначéние кн́иги grāmatas adresējums — grāmatas piemērotība zināmai lasītāju kategorijai, piem., vidusskolu 10.—11. klašu skolēniem (sk. arī целевое назначение книги)

Ш

шифр кн́иги grāmatas šifra — grāmatas atrašanās vietas apzīmējums, kas izteikts ar cipariem, burtiem vai ciparu un burtu kombinējumu un atkarīgs no pieņemtā grāmatu kārtojuma veida. Sistematiskajā kārtojumā šifrā ietilpst *indekss* un *autorzīme*

шифр́овка šifrēšana — *šifru* rakstīšana uz grāmatām

шкáфная о́пись sk. топограф́ический каталог

шкóльная библиотéка skolas biblioteka — vispārizglītojošo mācības iestāžu (septiņgadīgās skolas, vidusskolas) biblioteka

шмуцт́итул priekštituls, aizsargtituls — 1. atsevišķa lapa *titullapas* priekšā vai aiz tās ar grāmatas vai sērijas nosaukumu, parasti bez *apakštitula* un *izdevniecības ziņām*; 2. lapa grāmatas atsevišķas daļas vai nodaļas sākumā ar tās nosaukumu

шриф́т sk. печáтные б́уквы

штемпелевáние кн́иг grāmatu zīmogošana — grāmatu u. c. iespieddarbu zīmogošanas nolūks — apzīmēt to piederību zināmai bibliotekai.

Taisnstūrains spiedogu ar bibliotēkas nosaukumu 1,5 × 4 cm lielumā uzspiež parasti grāmatas titullapā vai titullapas otrā pusē (zinātniskās bibliotēkās), grāmatas 17. lappusē, dažkārt arī teksta beigās, kā arī iesieto un ielikto ilustrāciju, karšu, tabulu u. c. pielikumu otrā pusē

штемпель spiedogs

штраф *sk.* пэня

Щ

щит (витрина) *sk.* вѣставочный щит

Э

эвристика *sk.* библиографическое разыскание
экземпляр eksemplars

экземплярность (количество экземпляров)
eksemplaru skaits

эклибрис *sk.* книжный знак

эспликация *sk.* легенда

элементы описания apraksta elementi — *bibliografiskā apraksta* sastāvdaļas: autora uzvārds un vārds, iespieddarba nosaukums, izdošanas vieta, gads, lappušu skaits u. tml.

эльзевиры elzeviras — 1. Holandes grāmatu iespiedēja un izdevēja Ludviga Elzevira un viņa pēcnācēju 16.—18. gadsimtā izdotās grāmatas ar priekšzīmīgu ārējo apdari, mākslinieciski veido-

tiem burtiem un ilustracijām; 2. iespiedburtu tipa nosaukums

энциклопедический словарь, энциклопедия enciklopediskā vārdnīca, enciklopedija — alfabētiskā, retāk tematiskā secībā sakārtotu ziņu kopums no dažādām zinātņu nozarēm (universalā enciklopedija) vai no vienas zinātņu nozares (specialā enciklopedija)

эпиграф, мотто epigrafs, moto — teikums, bieži vien kāds citats visas grāmatas vai atsevišķas nodaļas sākumā, kas raksturo tās pamatdomu

эстамп estamps — gravēta vai litografēta attēla novilkums

Ю

юбилейный сборник jubilejas krājums — kādas personas jubilejai veltīts rakstu krājums

юношеская литература jaunatnes literatura

Я

языковая расстановка valodiskais kārtojums — kārtojums, kur grāmatas sadalītas vispirms grupās pēc valodām, bet katras grupas robežās grāmatas sakārtotas sistematiski, alfabētiski, pēc formatiem vai citādi

ярлык (этикетка) etiķete (sk. arī каталожный ярлык, книжный я., полочный я.)

ярус (в книгохранилище) stāvs

ящик (каталожный) *sk.* каталожный **ящик**

ящик срóков termiņkaste — kaste lasīšanai
izsniegto grāmatu formulariem, kas sakārtoti grā-
matu atdošanas termiņu secībā

LATVIEŠU-KRIEVU
VĀRDNĪCA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DIVISION OF THE PHYSICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
5712 SOUTH LEXINGTON AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60637

LATVIEŠU-KĪEVU
VĀRDŅICA

A

abonējami izdevumi, parakstāmi izdevumi подписные издания

abonementa sistema абонементная система

abonements абонемент

abonents абонент

adresējums *sk.* grāmatas adresējums

afiša афиша

aizliegts izdevums запрещённое издание

aizrobežu (ārzemju, cittaustu) literatura зарубежная литература, иностранная литература

aizsargtituls, priekštituls шмуцтитул

aizvietošana, aizstāšana замена (книг)

akts акт

aktu sistema *sk.* fondu uzskaites aktu sistema

albums альбом

albumveida katalogs каталог-альбом, альбомный каталог

aldinas, aldas альдины, альды

alfabetiskais kārtas kārtojums алфавитно-порядковая расстановка

alfabetiskais kārtojums алфавитная расстановка

alfabetiskais katalogs алфавитный каталог

alfabetiskais lasītāju saraksts алфавитный список читателей

alfabetiskais priekšmetu rādītājs *sk. sistematiskā kataloga alfabetiskais priekšmetu rādītājs, klasifikācijas tabulu alfabetiskais priekšmetu rādītājs*

alfabetiski chronoloģiskais kārtas kārtojums алфавитно-хронологическо-порядковая расстановка

aligats аллигát

almanachs альманáх

alonims аллонím

alternatīvs nosaukums, alternatīvs virsraksts альтернативное заглавие

anagrama анагрáмма

analitiskā izrakste аналитическое расписание

analitiskā klasifikācija аналитическая классификация

analitiskais apraksts аналитическое описание

analitiskais formulārs аналитический формуляр

analitiskais noteicējs, specialais noteicējs аналитический определитель, специальный определитель

analitisko aprakstu alfabētiskā kontrolkartoteka контрольная алфавитная картотека аналитических описаний

anastatisks izdevums анастатическое издание

anonims аноним

anonims sacerējums (darbs) анонимное произведение, аноним

anopistografs sk. vienpusiespiedums

anotacija аннотация

anotēt аннотировать

anotēta iespiesta kartīte аннотированная печатная карточка

antikvars, bukinists букинист

antoloģija антология

apakšiedalījums подразделение

apakšedaļa, apakšrubrika подрубрика

apakšnodaļa подотдел, подраздел

apakšrubrika, apakšedaļa подрубрика

apakšserija подсерия

apakštituls подзаголовочные данные, подзаголовок

apaļās iekavas круглые скобки

apaļotā mugura круглый корешок

apdare оформление

apgabala biblioteka областная библиотека

apgāds sk. izdevniecība

apgriezti chronolģiskais kārtojums обратнo-хронологическая расстановка

apgrozibas (izsnieguma) vienība единица обращения, единица выдачи

apkārtraksts, cirkulars циркуляр, циркулярное письмо

apmaiņas fonds обменный фонд

apmeklējums посещение

apmeklētība посещаемость

apokrifs апокриф

apraksta elementi элементы описания

apraksta galva заголовок описания

apraksta teksts текст описания

aprakstīšana описание²

aprakstīšana pēc grāmatas, aprakstīšana «de visu» описание непосредственно по самой книге, описание «de visu»

aprakstīt izdevumu описать издание

aprakstošā anotācija описательная аннотация

apraksts sk. bibliografiskais apraksts

apraksts ar pārkaru rindu описание по способу висячей строки

apraksts pēc autora, autorapraksts описание под автором, авторское описание

apraksts pēc kolektīvā autora, apraksts pēc kolektiva описание под коллективным автором, описание под коллективом

apraksts pēc nosaukuma, nosaukuma apraksts
описание под заглавием

aprobēts (par derīgu atzīts) izdevums одоб-
ренное (апробированное) издание

apstrādāšanas un katalogu nodaļa отдел об-
работки и каталогов

apstrādātais fonds обработанный фонд

apvāks суперобложка

apvienotais numurs, kopnumurs сводный
номер

archiva fonds архивный фонд

archivs архив

arodbiedrības biblioteka профсоюзная биб-
лиотека

ārzemju (aizrobežu, cittautu) literatūra ино-
странный литература, зарубежная литература

asējums, oforts офорт

asterisks sk. zvaigznīte

atdošanas datums дата возврата (книги)

atgādinājums напоминание (о просрочке)

atgādne sk. bibliografiskā atgādne

atkārtots izdevums переиздание

atklāšana раскрытие (инициалов и т. д.)

atklātais apraksts открытое описание

atlants атлас

atmiņas, memuari воспоминания

atsevišķs novilkums отдельный оттиск

atsevišķs pielikums отдельное приложение
atskata bibliografija, retrospektīvā bibliografija ретроспективная библиография

«atslēga» *sk.* **sistematiskā kataloga alfabētiskais priekšmetu rādītājs**

atteikums отказ (на книгу)

attieksmes noteicējs определитель отношения

atvērums *sk.* **grāmatas atvērums**

atviru katalogs, saliekamais katalogs каталог-ширма

atzīme par grāmatas atdošanu отметка о возвращении книги

augstspiedums высокая печать

augštītuls, virstītuls надзаголовок, надзаголовочные данные

autentisks teksts, oriģinalteksts подлинный текст

autobiblioteka, biblioteka-automobilis библиотека-автомобиль

autobiografija автобиография

autografs автограф

autonims автоним

autora starpkarte авторский (именной, персональный) разделитель

autorapliecība авторское свидетельство

autorapraksta galva авторский заголовок описания

- autorapraksts, apraksts pēc autora** описание под автором, авторское описание
- autoreferats** автореферат
- autoreksemplars** авторский экземпляр
- autorība** авторство
- autorizēt** авторизовать
- autorizēts tulkojums** авторизованный перевод
- autorkatalogs** авторский каталог
- autorkorektura** авторская корректура
- autorkrājums** авторский сборник
- autorloksne** авторский лист
- autorrinda** авторская строка
- autors** автор
- autorserija** авторская серия
- autortabulas** авторские таблицы
- autortiesības** авторское право
- autoru kolektīvs** коллектив авторов, авторский коллектив
- autoru rādītājs** указатель авторов, авторский указатель
- autorzīme** авторский знак
- autotipija** автотипия
- avīze, laikraksts** газета
- avīzes izgriezums** газетная вырезка
- avīzes raksts** газетная статья
- avīzes reģistrācijas kartīte** газетная регистрационная карточка

avīžu fonds газётный фонд
 avīžu tureklis газетодержатель
 avīžu turekļa stienītis прут в газетодержателе

B

balsts, prizma призма, упор
 beigu vinjete концовка
 beletristika *sk.* daiļliteratura
 bērnu lasītava детский читальный зал
 bērnu literatura детская литература
 bērnu un jaunatnes biblioteka детская и юношеская библиотéка
 bezmaksas biblioteka бесплатная библиотéка
 bezmaksas eksemplars бесплатный экземпляр
 bezmaksas pielikums бесплатное приложение
 bibliofilija библиофи́лия, библиофи́льство
 bibliofils, grāmatu draugs библиофи́л, книголю́б
 bibliofobija библиофо́бия
 bibliofobs, grāmatu nīdējs библиофо́б
 bibliografējamā persona библиографі́руемое
 лицó
 bibliografēt библиографі́ровать
 bibliografija библиографі́я
 bibliografija parindēs, bibliografija zemteksta

piezīmēs библиография в подстрочных примечаниях

bibliografijas bibliografija библиография библиографии

bibliografijas nodaļa отдел библиографии

bibliografiskā atgārne библиографическая памятка

bibliografiskā informācija библиографическая информация

bibliografiskā kartoteka библиографическая картотека

bibliografiskā meklēšana библиографическое разыскание

bibliografiska piezīme библиографическое примечание

bibliografiskā prasme библиографическая грамотность

bibliografiska uzziņa библиографическая справка

bibliografiska vienība библиографическая единица

bibliografiskais apraksts библиографическое описание

bibliografiskais apskats библиографический обзор

bibliografiskais plāna darbs планово-библиографическая работа

bibliografiskais rādītājs библиографический указатель

bibliografiskais raksturojums библиографическая характеристика

bibliografiskais uzziņu aparats справочно-библиографический аппарат

bibliografiskais uzziņu darbs справочно-библиографическая работа

bibliografiskās informācijas darbs информационно-библиографическая работа

bibliografisko izdevumu apskats обзор библиографических изданий

bibliografisko uzziņu kabinets справочно-библиографический кабинет

bibliografisko zināšanu propaganda пропаганда библиографических знаний

bibliografisks retums библиографическая редкость

bibliografs библиограф

biblioklasts, grāmatu bojātājs (iznīcinātājs) библиокласт

biblioklepts, grāmatu zaglis библиоклепт, книжный вор

bibliolits библиолит

bibliologs, grāmatu zinātnes specialists библиолог, книговед

biblioloģija, grāmatu zinātne библиологія, книговедение

bibliomanija библиоманія

bibliomans библиоман

biblioteka библиотéка

biblioteka-automobilis, autobiblioteka библиотéка-автомобиль

bibliotekarā apkalpošana библиотéчное обслуживание

bibliotekarā darba normēšana нормирование библиотéчного труда

bibliotekara dienasgrāmata дневник библиотéкаря

bibliotekarā dispečerizācija библиотéчная диспетчеризация

bibliotekarā grāmatu apstrāde библиотéчная обработка книг

bibliotekarā izglītība библиотéчное образование

bibliotekarā praktizēšanās библиотéчное практиканство

bibliotekara uzziņa библиотéчная справка

bibliotekarais darbs библиотéчное дело

bibliotekarais instituts библиотéчный институт

bibliotekarais raksts, bibliotekarais rokraksts библиотéчный почерк

bibliotekarais sējums библиотéчный том

bibliotekarais teknikums библиотéчный техникум

bibliotekarās (darba) atzīmes kataloga kartītē библиотéчные (служебные) пометки на каталожной карточке

bibliotekars библиотéкарь

bibliotekaru kursi библиотéчные кúрсы

bibliotekas darba техника библиотéчная тéх-
ника

bibliotekas fondu organizacija организáция
библиотéчных фóндов

bibliotekas fondu pārbaude проверéка библио-
тéчных фóндов

bibliotekas iekārta библиотéчное обору́до-
вание

bibliotekas iesējums библиотéчный переплёт

bibliotekas katalogu organizacija организáция
библиотéчных каталóгов

bibliotekas lete библиотéчный прилáвок

bibliotekas lietošanas noteikumi прáвила
пóльзования библиотéкой

bibliotekas masu darbs мáссовая рáбота биб-
лиотéки

bibliotekas metodiskais darbs методíческая
рáбота библиотéки

bibliotekas nolikums (statuti) положéние
о библиотéке, устáв библиотéки

**bibliotekas organizacija pēc funkcionālās sis-
temas** функцио́нальная систéма организáции
библиотéки

bibliotekas organizacija pēc nozarēm отрасле-
вáя систéма организáции библиотéки

bibliotekas padome библиотéчный совéт

- bibliotekas pārbaude** провер́ка библиотéки
bibliotekas plakats библиотéчный плакáт
bibliotekas statuti (nolikums) устáв библиотéки, положéние о библиотéке
bibliotekas techniķis библиотéчный тéchnik
bibliotekas vadītājs заведующий библиотéкой
bibliotekologs библиотековéд
bibliotekologisks библиотековéдческий
biblioteku kolektors библиотéчный коллéктор
biblioteku tīkls библиотéчная сеть
biblioteku zinātne библиотековéдение
biblioterapija библиотерапíя
biezne, burta biezums кегль
bilžu grāmata кни́жка-картíнка
bilžu raksts, piktografiskais raksts пиктографическое письмó
biļetens бюллетéнь
biobibliografija биобиблиогрáфия
biografija биограф́ия, жизнеописáние
biografiskā vārdnīca биограф́ический словáрь
biografs биогрaф
blokkaršu katalogs, lapu katalogs блоккарточ-ный каталóг
«bluķa» grāmata, ksilografiska grāmata ксилографическая кни́га
bojāts eksemplars дефéктный экземпляр
Braila iespiedums sk. reljefais iespiedums

brīva pieeja plauktiem откры́тый (свободный)
до́ступ к по́лкам

brīvs tulkojums во́льный перево́д

brošēšana броши́ровка

brošēt броши́ровать

brošura брошю́ра

bukinists, antikvars букини́ст

burta biezums, biezne кегль

burtisks tulkojums досло́вный перево́д

burtnīca, numurs, laidiens вы́пуск

burtu indeksācija бу́квенная индексация

burtu starpkarte бу́квенный разделитель

С

caurlaide про́пуск, контро́льный листок

cenrādis це́нник, пре́йскурант

centralais katalogs центра́льный каталог

centralizētā katalogizācija централизо́ванная
каталогизация

centralizētā klasifikācija централизо́ванная
классификация

centralizētā komplektēšana централизо́ванное
комплектование

centralizētā priekšmetošana (rubricēšana)
централизо́ванная предметизация

cenzors це́нзор

cenzura цензу́ра

cenzuras datums цензу́рная да́та

chrestomatija хрестомáтия

chromolitografija, krāsainā litografija хромо-
литогра́фия, цветна́я литогра́фия

chronika ле́топись; хро́ника

chronoloģiskais kārtojums хронологическая
расстано́вка

chronoloģiskais noteicējs, laika noteicējs хро-
нологический определитель, определитель вре-
мени

chronoloģiski alfabētiskais kārtojums хроно-
логическо-алфавитная расстано́вка

chronoloģiski formatiskais kārtojums хроно-
логическо-форматная расстано́вка

cicero (burtu tips) цѝцero

ciema biblioteka се́льская библиотéка

cietais iesējums твѣрдый переплѣт

cilspiedums тиснѣние

ciparu indeksācija цифро́вая индексáция

circulars, apkārtraksts циркуля́р, циркуля́р-
ное письмо́

citats цита́та

D

dabaszinātniskā literatura естѣственно-нау́ч-
ная литерату́ра

dabiskā nolietošanās, dabiskais nolietojums
(nodilums) естественный износ (книг)

dabūt uzziņu, uzzināt навести справку

daiļliteratura художественная литература

dalenis полочный разделитель

dalītā (šķirtā) paginācija раздельная пагинация

darba atzīmes kataloga kartītē *sk.* bibliotekārās atzīmes kataloga kartītē

darba katalogs служебный каталог

darba lapiņa служебный листок

darbi, sacerējumi, raksti сочинения, произведения

darbs, sacerējums произведение, сочинение

darbs ar grāmatu работа над (с) книгой

darbu izlase избранные произведения

datuma karte, termiņkarte закладка дня

daudzautoru darbs, polonims полоним

daudzkrāsains iespiedums, vairākkrāsu iespiedums многокрасочная печать

daudzlapu karte многолистная карта

daudzlasīta (ejoša) grāmata ходкая книга

daudzsējumu izdevums многотомное издание

dāvinājuma ieraksts дарственная надпись

dāvinājums, velte дар

dāvināta grāmata подаренная книга

«de visu» *sk.* aprakstīšana pēc grāmatas

decimalā klasifikācijas sistēma десятичная система классификации

decimalās klasifikācijas sistēmas Briseles variants брюссельский вариант десятичной системы классификации

dēku literatūra, piedzīvojumu literatūra приключенческая литература

dermatīns, granīts дерматин, гранитоль

detalizēta klasifikācija дробная классификация

detektivliteratūra детективная литература

deziderāts, robs дезидерат, пробел

diagrama диаграмма

didaktiskā literatūra дидактическая литература

dienas avīze ежедневная газета

diferencēta lasītāju apkalpošana дифференцированное обслуживание читателей

disertācija диссертация

divdurvju (divviru) skapis двухстворчатый шкаф

divkārsa numerācija (periodiskiem izdevumiem) двойная нумерация

divkārs (divvārdu) uzvārds двойная фамилия

divkartīšu abonementa sistēma двухкарточная абонементная система

divpusplauktenis, divpusējs plauktenis дву-
сторонний стеллаж

divsējumu izdevums (darbs) двухтомное из-
дание, двухтомник

divvārdu (divkāršs) uzvārds двойная фа-
мília

divviru (divdurvju) skapis двухстворчатый
шкаф

dobspiedums глубокая печать

dot virsrakstu, nosaukt озаглавить

drošības nauda залог (за книги)

drukas darbs *sk.* iespieddarbs

drukas kļūda *sk.* iespieduma kļūda

drukas loksne *sk.* iespiedloksne

dublets дублét

dubletu fonds дублétный фонд

dubletu noskaidrošana (pārbaude) проверка
(свérка) на дублétность

dzīvais žurnals úстный журнал

E

eiristika *sk.* bibliografiskā meklēšana

ejoša (daudzlasīta) grāmata ходкая книга

ekscerpts, izvilkums извлечéние

eksemplars экзemplяр

eksemplaru skaits экзemplярность

eksplikacija *sk.* **leģenda**

elastīgs iesējums гибкий переплёт

elzeviras эльзевіры

enciklopediskā vārdnīca, enciklopedija энциклопедический словарь, энциклопедия

enciklopediskais katalogs словарный каталог, перекрёстный каталог

enciklopediskais rādītājs словарный указатель, перекрёстный указатель

epigrafs эпиграф

estamps эстамп

etiķete ярлык

ex libris *sk.* **grāmatzīme**

F

faksimils факсимиле

faksimils izdevums факсимильное издание

faktu uzziņa фактическая справка

figuriekavas фигурные скобки

filmoteka фильмотека

firmu katalogs, tehniskais katalogs фирменный каталог, технический каталог

foliants фолиант

folio formats формат в лист (2°)

fonds фонд

fondu glabāšana хранение библиотечных фондов

fondu izvietojums (novietojums) размещение библиотечных фондов

fondu organizācija организация (библиотечных) фондов

fondu pārbaude проверка библиотечных фондов

fondu sistema система фондов

fondu uzskaites aktu sistema актовая система учёта фондов

formālie kārtojumi, nesistematiskie kārtojumi формальные расстановки, несистематические расстановки

formas noteicējs определитель формы

formatiskais kārtojums форматная расстановка

formatiski inventarais kārtojums форматно-инвентарная расстановка

formats формат

fotoavīze фотогазета

fotoizstāde фотовыставка

fotokopija фотокопия

fragmentārā lasīšana выборочное чтение

fragments отрывок, фрагмент

frontispisa tituls фронтисписное заглавие

frontispiss, prettituls фронтиспис

fundamentalā biblioteka фундамента́льная
библиоте́ка
funkcionalais abonements функцио́нальный
абоне́мент
futralis футля́р

G

gada komplekts годово́й комплэ́кт
gada numeracija годово́я нумера́ция, погóд-
ная нумера́ция
gadagrāmata ежегодник
galva заголо́вок (газеты)
galvenā grāmatu krātuve основно́е книгохра-
ни́лище
galvenā titullapa основно́й титу́льный лист
galvojums поручи́тельство
glosa глóсса
gludspiedums плóская печа́ть
godalgots sacerējums премиро́ванное произ-
веде́ние
grafika гра́фика
grafiks гра́фик
grāmatā ievietotā bibliografija прикни́жная
библиогра́фия, внутрикни́жная библиогра́фия
«grāmata pa pastu» «кни́га по́чтой»
grāmatas adresējums чита́тельское назначе́-
ние кни́ги

grāmatas aizvietotājs (aizstājējs) замести-
тель кн́иги (на полке)

grāmatas apjoms объём кн́иги

grāmatas atdošanas datums да́та возвра́та
кн́иги

grāmatas atvērums разворо́т кн́иги

grāmatas bloks кн́ижный блок

grāmatas etiķete кн́ижный ярлы́к

grāmatas formulars (pasīte) формуля́р кн́иги,
кн́ижный формуля́р

grāmatas griezumš обре́з кн́иги

grāmatas iegādāšanas vērtība восстано́ви-
тельная сто́имость кн́иги

grāmatas izskatīšana (izskate) просмо́тр
кн́иги

grāmatas izsniegšanas datums да́та вы́дачи
кн́иги

grāmatas kabatiņa карма́шек кн́иги

grāmatas mērķis, grāmatas uzdevums целе-
во́е назначе́ние кн́иги

grāmatas mugura, iesējuma mugura корешо́к
(кн́иги, переплётá)

grāmatas muguras tituls корешко́вое за-
гла́вие

grāmatas pārskatīšana бе́глый просмо́тр
кн́иги

grāmatas pasīte (formulars) кн́ижный фор-
муля́р, формуля́р кн́иги

grāmatas pētīšana изучение книги

grāmatas šifra шифр книги

grāmatas uzdevums, grāmatas mērķis целе-
вóе назначение книги

grāmatas vispusīga izskatīšana (izskate)
углублённый просмотр книги

grāmatbalsts книгодержатель

grāmatnesis, grāmatu iznēsātājs книгоноша

grāmatnīca, grāmatu veikals книжный ма-
газín

grāmatnieks книголюб, библиофíl

grāmatrūpniecība, poligrafiskā rūpniecība по-
лиграфическая промышленность

grāmatsējējs переплётчик

grāmattirdzniecības bibliografija книготоргó-
вая библиография

grāmattirdzniecības katalogs книготоргóвый
каталóg

grāmatu aizsardzība охрана книг

grāmatu antikvariats букинистический мага-
зín, книжный антиквариát

grāmatu apgrozība, grāmatu apgrozības āt-
rums обращаемость книг

grāmatu apmaiņa starp bibliotekām, starp-
biblioteku grāmatu apmaiņa междубиблиотéч-
ный книгообмэн

grāmatu apstrāde *sk.* bibliotekarā grāmatu
apstrāde

- grāmatu atdošana возврат книг
 grāmatu atlase отбóр книг
 grāmatu bojāšana порча книг
 grāmatu bojātājs (iznīcinātājs) библиоклáст
 grāmatu dabiskā nolietojanās, grāmatu dabiskais nolietojums (nodilums) естéственный изнóс книг
 grāmatu dezinfekcija дезинфéкция книг
 grāmatu dezinsekcija дезинсéкция книг
 grāmatu draugs, bibliofils книголю́б, библиофíл
 grāmatu higiēna гигиéна кнiги
 grāmatu iespiešana (drukāšana) книгопеча́тание
 grāmatu izdevniecība, grāmatu apgāds книгоиздáтельство, кнiжное издáтельство
 grāmatu izlase подбóр книг
 grāmatu iznēsāšana, grāmatu pienešana книгоно́шество
 grāmatu iznēsātājs, grāmatnesis книгоно́ша
 grāmatu iznīcinātājs (bojātājs) библиоклáст
 grāmatu izņemšana no apgrozības изъя́тие книг из обра́щения
 grāmatu izsniegšana вы́дача книг
 grāmatu izsniegšanas punkts пункт вы́дачи книг
 grāmatu izsniegums книговы́дача

grāmatu izstāde кни́жная вы́ставка, вы́ставка книг

grāmatu kaitēkļi вредители́ книг

grāmatu kolekcija *sk.* grāmatu krājums

grāmatu kolekcionars *sk.* grāmatu krājējs

grāmatu konvejers конве́йер для книг

grāmatu kopa (partija) па́ртия книг

grāmatu kopšana ухóд за кни́гой

grāmatu krājējs (kolekcionars) собира́тель книг, коллекционер́ книг

grāmatu krājums (kolekcija) собра́ние книг, коллэ́кция книг

grāmatu krātuve, krātuve книгохрани́лище, храни́лище, отде́л хранéния

grāmatu labošana (restaurācija) реставра́ция (почи́нка) книг

grāmatu lasīšanas ilgums длі́тельность срóка вы́дачи книг

grāmatu lifts кни́гоподъёмник

grāmatu mīlotājs кни́голю́б, библиофи́л

grāmatu muzejs музéй кни́ги

grāmatu nīdējs, bibliofobs библиофо́б

grāmatu nolietošānās, grāmatu nolietojums (nodilums) изна́шиваемость книг, изно́с книг

grāmatu palatas кни́жные пала́ты

grāmatu partija (kopa) па́ртия книг

grāmatu pazinējs знато́к кни́ги, библиогно́ст

grāmatu pienešana, grāmatu iznēsāšana книгоношество

grāmatu restaurācija (labošana) реставрация (починка) книг

grāmatu rotājumi книжные украшения

grāmatu saglabāšana сохранение книг

grāmatu saglabāšanās сохранность книг

grāmatu savācējs сборщик книг

grāmatu sietuve переплётная мастерская

grāmatu skapis книжный шкаф

grāmatu sprādzes книжные застёжки

grāmatu tirdziņš книжный базар

grāmatu veikals, grāmatnīca книжный магазин

grāmatu zaglis библиоклёпт, книжный вор

grāmatu zīmogošana штемпелевание книг

grāmatu zinātne, biblioloģija книговедение, библиология

grāmatu zinātnes specialists, bibliologs книговед, библиолог

grāmatveida katalogs каталог в форме книги, каталог-книга

grāmatzīme, ex libris книжный знак, экс-либрис

granitols, dermatins гранитоль, дерматин

gravēta titullapa гравированный титульный лист

gravira, grebums гравюра

grozāmais katalogs каталог-турникёт, «вертушка»

grupveida abonements групповой абонемент

grupveida bibliografiskā informācija *sk.* kolektīvā bibliografiskā informācija

grupveida pavadzīme групповая путёвка

G

ģeneralais katalogs *sk.* vispārīgais katalogs

ģeografiskais avīžu katalogs географический каталог газёт

ģeografiskais kārtas kārtojums географическо-порядковая расстановка

ģeografiskais kārtojums географическая расстановка

ģeografiskais katalogs географический каталог

ģeografiskais noteicējs, vietas noteicējs географический определитель, определитель места

ģeografiskais rādītājs географический указатель

ģeografiski alfabētiskais kārtojums географическо-алфавитная расстановка

ģeografiski chronoloģiskais kārtojums географическо-хронологическая расстановка

H

hieroglifi иероглифы

I

ideografiskais raksts идеографическое письмо

ideograma идеограмма

iedalījums деление

iedaļa, rubrika рубрика

iekārtas vārds *sk.* sākuma vārds

iekavas скобки

ieliekamā zīme, ieliktnē книжная закладка

ieliekts lapas stūris загиб страницы («ухо»)

ielikšana nevietā заставка (книг, карточек)

ielikt, ievietot (kartītes katalogā) включить, вставить

ielikta lapa вкладной лист

ieliktne, ieliekamā zīme книжная закладка

ienākušās (saņemtās) grāmatas книжные поступления, поступившие книги

ierpriekšējs pasūtījums предварительный заказ

ieraksta vienība единица записи

ierobi (vārdnīcās, rokasgrāmatās) выемки (для пальцев)

iesējuma grāmatzīme, vāka grāmatzīme супер-
эксlibрис, книжный знак на крышке переплёта
iesējuma materiāli переплётные материалы
iesējuma mugura, grāmatas mugura корешок
(переплёта, книги)

iesējuma stūris уголók переплёта

iesējuma tituls переплётное заглавие

iesējuma vienība переплётная единица

iesējums переплёт

iesiet (grāmatu) переплести

ieslīps (slīps, nolaidens) plaukts покáтая
пóлка, наклóнная пóлка

iespiedburti печáтные б́квы, печáтный
шриф́т

iespieddarbs, drukas darbs произведéние пе-
чáти

iespieddarbu grupveida apstrāde групповáя
обработ́ка произведéний печáти

iespiedforma печáтная фóрма, типограф́ская
фóрма

iespiedgrafika печáтная гра́фика

iespiedloksne, drukas lokсне печáтный лист

iespiedmašīna печáтная маш́на

iespieduma kļūda, drukas kļūda опечáтка

iespiedums печáть³

iespiedvienība печáтная едини́ца

iespiedzīme печáтный знак

iespiedziņas, tipografijas ziņas выпускные данные

iespiesta kartīte печатная карточка

iespiests katalogs печатный каталог

iespiešanas vieta место печатания

iestādes avīze, rūpnīcas avīze многотиражная газета, многотиражка

iestādes biblioteka, resora biblioteka ведомственная библиотека

ieteicamās literatūras rādītājs рекомендательный указатель литературы

ieteicamās literatūras saraksts рекомендательный список литературы

ieteicošā (rekomendējošā) anotācija рекомендательная аннотация

ieteicošā (rekomendējošā) bibliogrāfija рекомендательная библиография

ietilpība, tilpums ёмкость (книгохранилища, полок)

ietvars¹, logats картуш

ietvars², ietvere рамка (для каталожного ярлыка)

ievadraksts¹ (grāmatā) вводная статья, вступительная статья

ievadraksts² (avīzē) передовая статья, передовая, передовица

ievads введение

ievietot, ielik (kartītes katalogā) включить, встáвить

iluminators иллюминáтор

iluminēšana иллюминирование

ilustracija иллюстра́ция

ilustracija tekstā иллюстра́ция в тэ́ксте

ilustracija uz ieliktas lapas иллюстра́ция на вкладно́м листе́

ilustrētājs, ilustrators иллюстра́тор

ilustrēts kartīšu katalogs каталог — иллюстри́рованная картоте́ка

ilustrēts rokraksts лицева́я рукопись

ilustrēts vāks иллюстри́рованная обложка

indeksacija индексáция

indekss индекс

indikators (krātuvē, abonementā) индикáтор^{1,2}

individualā bibliografija sk. personalā bibliografija

individualā bibliografiskā informacija индивидуáльная библиографическая информа́ция

individualā pavadzīme (grāmatu apstrādāšanai) индивидуáльная путёвка

individualā uzskaitē индивидуáльный учёт (библиотечных фондов)

individualais autors индивидуáльный áвтор

individualais apraksts индивидуáльное описа́ние, раздéльное описа́ние

individualais lasīšanas plāns индивидуальный план чтения

individualais nosaukums, sējuma nosaukums частное заглавие

informācijas plāksne информационная доска

informativais bibliografiskais apskats информационный библиографический обзор

inicialis инициал

inkunabula инкунáбул

interpolācija интерполя́ция

inventara grāmata инвентáрная кни́га

inventara numurs инвентáрный но́мер

inventarais kārtojums инвентáрная расста-
но́вка

inventarizācija, inventarizēšana инвентари-
за́ция

inversija инвэ́рсия

īpašais armaiņas fonds осóбый обмéнный
фонд

īstais uzvārds по́длинная фами́лия

izcilnis (starpkartē) вы́ступ

izdevēja anotācija, izdevniecības anotācija
изда́тельская аннота́ция

izdevējs изда́тель

izdevniecība, apgāds изда́тельство

izdevniecības anotācija, izdevēja anotācija
изда́тельская аннота́ция

- izdevniecības iesējums издательский переплёт
izdevniecības katalogs издательский каталог
izdevniecības korektura издательская коррек-
тура
izdevniecības loksne учётно-издательский
лист
izdevniecības reklama издательская рекла́ма
izdevniecības serija издательская се́рия
izdevniecības zīme издательская ма́рка
izdevniecības ziņas выходные да́нные
izdevuma kārtas numurs порядковый но́мер
изда́ния
izdevums изда́ние
izdevums ar komentāriem, komentēts izde-
vums изда́ние с примеча́ниями, коммента́рован-
ное изда́ние
izdevums ar paraleltekstu изда́ние с парал-
лельным те́кстом
izdevums, kas publicēts, autoram dzīvam esot
прижизненное изда́ние
izdevumu pēctecība пре́емственность изда́ний
izdošanas gads год изда́ния^{1,2}
izdošanas vieta ме́сто изда́ния
izdot изда́ть
izgriezums вы́резка
izgriezumam albums альбо́м для накле́ивания
вы́резок

- izgudrojuma apraksts *sk.* **patenta apraksts**
 izkrāsojamā grāmata кни́жка-раскраска
 izlabots izdevums исправленное издание
 izlase избранное
 izlases bibliografija ви́борочная библиогра́-
 фия
 izlases uzziņa ви́борочная спра́вка
 izmēri разме́р (книги)
 izņemšana no apgrozības изъятие из обра-
 щения
 izņemt, izslēgt (grāmatu, kartīti) исклю́чить
 izskate, izskatīšana просмо́тр (книги)
 izslēgta grāmata ви́бывшая кни́га
 izsniegšanas datums да́та ви́дачи (книги)
 izsniegšanas galds сто́л ви́дачи (книг)
 izsniegšanas laiks вре́мя ви́дачи (книг)
 izsniegšanas punkts пункт ви́дачи (книг)
 izsniegto uzziņu archivs архив ви́полненных
 спра́вок
 izsnieguma vienība, apgrozības vienība еди-
 ни́ца ви́дачи, едини́ца обра́щения
 izstādes plāksne ви́ставочный щит
 iztrūkstoša grāmata недостаю́щая кни́га
 izvelkams plaukts выдвигна́я по́лка
 izvērsta ilustrācija иллюстра́ция «в разво́рот»
 izvērsta titullapa развёрнутый титу́льный
 лист

izvietoјums, novietoјums размещёние
izvilkums, ekscerpts извлечёние

J

jauktā indeksācija смёшанная индексāция
jaunatnes literatura юношеская литератūra
jaunieguvumi, jauniegūtās grāmatas, jaun-
ienākušās grāmatas нóвые поступлёния

jaunienākušo grāmatu biļetens бюллетёнь нó-
вых поступлёний

jaunienākušo grāmatu katalogs, jaunumu ka-
talogс каталог нóвых поступлёний, каталог но-
вёнок

jauniespiedums, pārdrukājums перепечātка
jauniznākusi grāmata, jaunums кнёжная
новёнка, новёнка

jauniznākušo grāmatu izstāde, jaunumu
izstāde вёставка новёнок

jauns izdevums нóвое издāние

jaunums, jauniznākusi grāmata новёнка,
кнёжная новёнка

jaunumu izstāde, jauniznākušo grāmatu iz-
stāde вёставка новёнок

jaunumu katalogs, jaunienākušo grāmatu ka-
talogс каталог нóвых поступлёний, каталог
новёнок

jubilejas krājums юбилёйный сбóрник

К

kabatas formata izdevums карманное издание

kalikons коленкóр

kapitels капитéль

kāpņveida indekss, pakāpju indekss ступéнчатый индекс

kaptallenta каптáл

karaspēka biblioteka воéнная библиотéка

karšu konvoluts, sastādīts atlants сбóрный атлас

kārtas kārtojums порядковaя расстанóвка

kārtējā bibliografija, tekošā bibliografija текущая библиогрaфия

kārtējā komplektēšana, tekošā komplektēšana текущее комплектовáние

kārtējais numurs очереднóй нóмер

kartīšu dublēšana дублирование кáрточек

kartīšu katalogs кáрточный каталóг

kartīte кáрточка

kartodiagrama картодиагрáмма

kartografiskā izdevuma ārējais raksturojums внéшняя харaктерística картогрaфического произведения

kartografiskais raksturojums картогрaфическая харaктерística

kartografiskie izdevumi картографические произведения

kartograma картограмма

kārtojums расстановка (система)

kartona iesējums переплёт-папка

kartonēts iesējums, kartonējums обрезной переплёт, обрезная папка

kartons картон

kārtošana расстановка (процесс)

kārtot расставлять (карточки в каталоге, книги на полке)

kartoteka картотека

kataloga etiķete, kataloga kastītes uzraksts каталожный ярлык, надпись на каталожном ящике

kataloga indekss каталожный индекс

kataloga kartīšu korektūra корректура каталожных карточек

kataloga kartīšu rediģēšana редакция (редактирование) каталожных карточек

kataloga kartīte каталожная карточка

kataloga kastīte каталожный ящик

kataloga piepildīšana наполнение каталога¹

kataloga saturs наполнение каталога²

kataloga skapis каталожный шкаф

katalogs каталог

katalogu organizacija организация (библиотечных) каталогов

katalogu pārbaude проверка каталогов

katalogu sistema система каталогов

katalogizacija, katalogizēšana каталогизация

katalogizācijas nodaļa отдел каталогизации

katalogizācijas saīsinājumi каталогизационные сокращения

katalogizēt каталогизировать

katalogizētājs, katalogizators каталогизатор

kavējuma nauda, soda nauda пеня

klasificēt классифицировать

klasificētājs, klasifikators классификатор

klasifikacija, klasificēšana классификация

klasifikācijas iedaļa (rubrika) классификационная рубрика

klasifikācijas nodaļa отдел классификации

klasifikācijas schema схема классификации

klasifikācijas tabulas таблицы классификации

klasifikācijas tabulu alfabētiskais priekšmetu rādītājs алфавитно-предметный указатель к таблицам классификации

klasiskā literatūra классическая литература

klišeja клише

kļūdaina paginacija ошибочная пагинация

kodekss кодекс

koka iesējums, koka vāki деревянный переплёт

kokgrebums, kokgriezums гравюра на дереве

kolchoza biblioteka колхозная библиотека

kolektivā (grupveida) bibliografiskā informācija коллективная (групповая) библиографическая информация

kolektīvais autors коллективный автор

kolektīvs darbs коллективное произведение

kolektīvs pseidonims коллективный псевдоним

kolektīvu rādītājs указатель коллективов

kolofons колофон

kolumnas cipars, lappuses cipars колонцифра

kolumnas tituls, lappuses tituls колонтитул

kombinēts iesējums составной переплёт

komentāri комментарии

komentētājs, komentators комментатор

komentēts izdevums, izdevums ar komentāriem комментированное издание, издание с примечаниями

kompilācija компиляция

kompilators компилятор

komplektēšana комплектование

komplektēšanas nodaļa отдел комплектования

komplekts¹ комплект

- komplekts², savērumš подшивка (газеты)
 konfiscēts izdevums конфискованное издание
 konspekts конспект
 konteksts контекст
 kontrafakcija *sk.* nelikumīgs pārdrukājums
 kontrolkartoteka *sk.* analitisko aprakstu alfabētiskā kontrolkartoteka
 kontroltalons контрольный талон
 konvoluts конволют
 kopapraksts общее описание
 kopautorība соавторство
 kopējā lasītava общий читальный зал
 kopējā paginācija общая пагинация
 kopējā titullapa, vispārīgā titullapa общий титульный лист
 kopējais abonements, vispārējais abonements общий абонемент
 kopējais nosaukums, koptituls общее заглавие
 kopīgais noteicējs, vispārīgais noteicējs общий определитель
 kopija, noraksts список¹
 kopkatalogs сводный каталог
 kopmetiens, koptiraža общий тираж
 kopnorāde, sumarā norāde сводная ссылка
 kopnumurs, apvienotais numurs сводный номер

kopoti raksti (пóльное) собрание сочинений
koprādītājs óбщий указáтель, свóдный указáтель

kopsavilkums, resumējums резюме

kopspecifikācija, sumará specifikācija свóдная специфика́ция

koptiraža, kopmetiens óбщий тира́ж

koptituls, kopējais nosaukums óбщее загла́вие

korektors коррéктор

korektura корректу́ра

corpuss (burtu tips) ко́рпус

krājums, rakstu krājums сбóрник

krāsainā litografija, chromolitografija цветна́я литогра́фия, хромоли́тогра́фия

krātuve, grāmatu krātuve книгохрани́лище, храни́лище, о́тдел храненияя

kriptografija, slepenraksts криптогра́фия

kriptograma криптогра́мма

kriptonims криптонíм

kritiskā bibliografija критиче́ская библиогра́фия

ksilografija *sk.* kokgrebums, kokgriezums

ksilografiska grāmata, «bluža» grāmata кси́логра́фическая кни́га

kulturas un izglītības darbs, kulturas darbs культу́рно-просвети́тельная рабо́та

kumulatīvais bibliogrāfiskais rādītājs куму-
лятивный библиографический указатель
kursivs, kursivi burti курсив
kustīgais plaukts *sk.* pārvietojamais plaukts
kustods кустод
kvadrātiekasvas квадратные (прямые) скобки
kvarta formāts формāt в четвёрку (4°)

Ķ

ķēdes grāmata, pieķēdēta grāmata книга на
цепи
ķīļu raksts, vadžu raksts клинопись

L

laidiens, burtnīca, numurs выпуск
laikā neatdota grāmata просроченная книга
laika noteicējs, *chronoloģiskais noteicējs*
определитель времени, хронологический опре-
делитель
laikraksts, avīze газэта
lakuna *sk.* robs
lāra лист¹
lāriņa листовка
lappuse стрāница
lappuse bez numura, *nenumerēta lappuse* не-
нумерованная стрāница

lappuses cipars, kolumnas cipars колонцифра

lappuses mala поле страницы

lappuses tituls, kolumnas tituls колонтитул

lappušu numerācija, paginācija нумерация
страниц, пагинация

lapu katalogs, blokkaršu katalogs блоккар-
точный каталог

lasāmā pulste пюпитр для чтения

lasāmība читаемость

lasāmmāja избá-читáльня

lasāmmājas pārzinis избáч

lasīšanas cikls круг чтения

lasīšanas plāns план чтения

lasīšanas programma (bibliografisks izdevums)
прогрáмма чтения

lasīšanas vadība руковод́ство чтéнием

lasītāja atsauksme par grāmatu отзы́в чита́-
теля о кни́ге

lasītāja formulārs формуля́р чита́теля, чита́-
тельский формуля́р

lasītāja interešu pētīšana изучéние чита́теля,
изучéние чита́тельских интерéсов

lasītāja karte чита́тельский билéт

lasītāja pieprasījuma precizēšana дорабо́тка
чита́тельского тре́бования

lasītāju aktīvs чита́тельский актíв, актíв
чита́телей

lasītāju apkalpošana обсл́уживание чита́телей

lasītāju apkalpošanas nodaļa отдéл обсл́уживания чита́телей

lasītāju iesaistīšana bibliotekā привлéчение чита́телей в библиотéку

lasītāju katalogs чита́тельский каталóг

lasītāju konference чита́тельская конфeрэнция

lasītāju neatdoto grāmatu skaits чита́тельская задóлженность

lasītāju pārreģistrēšana перерегистра́ция чита́телей

lasītāju reģistrācija регистра́ция чита́телей

lasītāju sastāvs состáв чита́телей

lasītava чита́льный зал

lauksaimniecības literatūra сельскохозя́йственная литерату́ра

laureats лауреáт

lauztās iekavas *sk.* leņķa iekavas

lederins ледерин

lēģenda (kartē) легéнда

leņķa iekavas угóльные скóбки

līdzautors соáвтор

līdzizdevējs соиздáтель

liela metiena izdevums многотира́жное издáние

lietišķā grafika прикладная графика

lietota grāmata подержанная книга

liliputizdevums, miniaturizdevums миниатюрное издание

linoleja grebums (griezums) гравюра на линолеуме

literarās valodas vārdnīca словарь литературного языка

literars sacerējums, literars darbs литературное произведение

literars vakars литературный вечер

literatura литература

literatura jaunākā skolas vecuma bērniem, literatura jaunāko klašu skolēniem литература для детей младшего (школьного) возраста

literatura laika kavēklis развлекательная (занимательная) литература

literatura lasītsācējiem литература для начинающих читать

literatura mazizglītotiem литература для малограмотных

literatura neredzīgajiem литература для слепых

literatura priekšskolas (pirmsskolas) vecuma bērniem литература для детей дошкольного возраста

literatura vecāko klašu skolēniem литература для детей старшего (школьного) возраста

literatura vidējā skolas vecuma bērniem, literatūra vidējo klašu skolēniem литературa для детей среднего (школьного) возраста

literaturas apskats обзор литературы

literaturas bibliografija литературная библиография

litografēts izdevums литографированное издание

litografija литография

locīšana фальцовка

lodziņi окошечки

logats, ietvars картуш

loksne лист²

lubu bildītes лубки, лубочные картинки

lubu literatura лубочная литература

Ļ

Ļeņina vārdā nosauktā... biblioteka *sk.*

V. I. **Ļeņina vārdā nosauktā... biblioteka**

M

mācības grāmata учебник

mācības līdzeklis учебное пособие

mācību biblioteka учебная библиотека

mājas biblioteka домашняя библиотека

makets макет

- maksas biblioteka** платная библиотéка
makulatura макулату́ра
malu virsraksti бокову́ши, боковикí
manuskripts, rokraksts рукопись
mape, vāki па́пка
masu bibliografiskā informācija массовая библиографическая информáция
masu biblioteka массовая библиотéка
masu darba pasākums массовое мероприятие
masu darbs *sk. bibliotekas masu darbs*
masu izdevums массовое издáние
mašīnraksta materiāli машинописные материáлы
matrica мáтрица
maza metiena izdevums малотирáжное издáние
mechaniskie kārtojumi *sk. formalie kārtojumi*
mediciniskā biblioteka медицинская библиотéка
«mēmais» vāks «немáя» облóжка
memorialeksemplars мемориáльный экзemplяр
memuari, atmiņas воспоминáния
memuāru literatūra мемуáрная литератúра
mēnešraksts ежемéсячник
mērogs масштáб
metiena daļa завóд

metiens, tiraža тираж

metodiskā kontrolkartoteka контрольно-методическая картотека

metodiskais darbs *sk. bibliotekas metodiskais darbs*

mijnorāde перекрёстная ссы́лка

M. J. Saltikova-Šcedrina vārdā nosauktā ar Darba Sarkanā karoga ordeni apbalvotā Valsts publiskā biblioteka Государственная ордена Трудового Красного знамени Публичная библиотека имени М. Е. Салтыкова-Щедрина

mikrofilma микрофильм

mikrofilmu lasāmais aparats аппарат для чтения микрофильмов

mikrofotokopija микрофотоко́пия

mikrokartīte микрокарточка

miniatura миниатюра

miniaturizdevums, liliputizdevums миниатюрное издание

moleskins молескин

monografija монография

moto мото

mugurpuse, otra puse оборотная сторона (карточки)

mutvārdu uzziņa, mutiska uzziņa устная справка

muzikala ilustracija нотная иллюстрация

muzikas literatura музыкальная литература

N

nacionalā bibliografija национальная библиография

neapgūtais fonds, nesašķirotais fonds неосвоенный фонд, неразобранный фонд

neapstrādātais fonds необработанный фонд

neatdota grāmata зачитанная книга

nebojāts eksemplars исправный экземпляр

nedēļas avīze еженедельник (газета)

nedēļas žurnals еженедельник (журнал)

neīstais autors, šķietamais autors мнимый автор

neklātiens abonements заочный абонемент

nekrologs некролог

nelikumīgs pārdrūkājums (jauniespiedums), kontrafakcija незаконная перепечатка, контрафакция

nenumurēta lappuse, lappuse bez numura нenumerованная страница

nepilns разрозненный (комплект)

neredzīgo biblioteka библиотéка для слепых

nesašķirotais fonds, neapgūtais fonds неразобранный фонд, неосвоенный фонд

nesistematiskie kārtojumi sk. formālie kārtojumi

nevietā ielikt (grāmatu, kartīti) заставить

nodaļa отдел; раздел

- nodaļas virsraksts** загла́вие главо́й
noformējums оформле́ние
nolaidens (ieslīps, slīps) plaukts покáтая
 по́лка, наклóнная по́лка
nolaižams plaukts откиднáя по́лка
nolietota grāmata, veca grāmata вéтхая
 кн́ига, стáрая кн́ига
nolietots eksemplars, nodriskāts eksemplars
 изно́шенный экзeмпля́р, истрéпанный экзeм-
 пля́р
nomaināmā lappuse смéнная стpани́ца
nominalcena номинáльная це́на
nominalkatalogs номинáльный катало́г
nonparelis (burtu tips) нонпарéль
noņemams iesējums съёмный переплёт
norāde ссы́лка
norādes kartīte ссы́лочная кáрточка
noraide, vispārīga norāde отсы́лка, о́бщая
 ссы́лка
noraksts, kopija спи́сок¹
norma но́рма^{1,2}
normalija нормáль
nosaukt, dot virsrakstu озагла́вить
nosaukuma apraksts, apraksts pēc nosaukuma
 описáние под загла́вием
**nosaukuma papildapraksts, papildapraksts pēc
 nosaukuma** добáвочное описáние на загла́вие

nosaukums назв́ание, загла́вие

nosaukumu katalogs катало́г загла́вий, катало́г назва́ний

nosaukumu rādītājs указа́тель загла́вий

noslēgtais apraksts закры́тое описа́ние

nošu biblioteka но́тная библиоте́ка

noteicējs опреде́литель

notis но́ты

novada bibliografija, vietējo izdevumu bibliografija краевáя библиогра́фия, библиогра́фия ме́стной печа́ти

novada biblioteka краевáя библиоте́ка

novada katalogs, vietējo izdevumu katalogs краевóй катало́г, катало́г ме́стных изда́ний

novadpētniecības bibliografija краевéдческая библиогра́фия

novadpētniecības katalogs, novadpētniecības literatūras katalogs краевéдческий катало́г, катало́г краевéдческой литерату́ры

novecojsi grāmata устарéвшая кн́ига

novietojums, izvietojums размещéние

novilkums о́ттиск

nozares bibliografija, specialā bibliografija отраслевáя библиогра́фия, специа́льная библиогра́фия

nozares biblioteka, specialā biblioteka отраслевáя библиоте́ка, специа́льная библиоте́ка

nozaru abonements отраслевóй абоне́мент

- numurēta lappuse нумерованная страница
 numurēts grāmatas eksemplars нумерован-
 ный экземпляр книги
 numurindekss номерной индекс
 numurs¹ номер
 numurs², laidiens, burtnīca выпуск

O

- obligatais bezmaksas eksemplars бесплатный
 обязательный экземпляр
 obligatais eksemplars обязательный экзе-
 мпляр
 obligatais maksas eksemplars платный обяза-
 тельный экземпляр
 oficiozs официоз
 oforts, asējums офорт
 ofsetiespiedums офсетная печать
 oktava formats формат в восьмьюшку (8°)
 oriģinaldarbs оригинальное произведение
 oriģinalgravira автогравюра
 oriģinallitografija автолитография
 oriģinals, pirmteksts оригинал, подлинник
 oriģinalteksts, autentisks teksts подлинный
 текст
 otra puse, mugurpuse оборотная сторона
 (карточки)

P

pagaidu iesējums врѐмєнный переплѐт

pagaidu kartīte врѐменная кáрточка

paginācija, lapušu numerācija пагинāция,
нумерāция страниц

pakāpju indekss, kāpņveida indekss ступѐн-
чатый индекс

paleotips палеотип

palīgapraksts вспомога́тельное описа́ние

palīgfonds подсо́бный фонд

palīgkartīte вспомога́тельная кáрточка

palīgkrātuve подсо́бное книгохрани́лище

palīgrādītājs вспомога́тельный указа́тель

palimpsests палимпсѐст

ramatapraksts основно́е описа́ние

ramatfonds основно́й фонд

ramatkartīte основна́я кáрточка

papildapraksts доба́вочное описа́ние

papildapraksts pēc nosaukuma, nosaukuma
papildapraksts доба́вочное описа́ние на загла́вие

papildapraksts pēc uzvārda, uzvārda papild-
apraksts именно́е доба́вочное описа́ние

papildinājums дополне́ние

papildināts izdevums допóлненное изда́ние

papildkartīte¹ (alfabetiskajā katalogā) доба́-
вочная кáрточка

papildkartīte² (sistematiskajā katalogā) до-
полнительная карточка

papildsējums дополнительный том

papildtitullapa дополнительный титульный
лист

papīruss папирус

parakstāmi izdevumi, abonējami izdevumi под-
писные издания

parakstišanās подписка

paralela titullapa параллельный титульный
лист.

paraugnumurs, paraugeksemplars пробный
номер, пробный экземпляр (периодического из-
дания)

pārdrukājums, jauniespiedums перепечатка

parinde, zemteksta piezīme подстрочное при-
мечание

parindenis подстрочник, подстрочный пе-
ревод

pārinventarizēšana, pārinventarizācija пере-
инвентаризация

pārkārtošana, pārvietošana перестановка
(книг, карточек)

pārkaru rinda висячая строка

pārkatalogizēšana, pārkatalogizācija перека-
талогизация

pārklasificēšana, pārklasifikācija перекласси-
фикация

pārlapot, šķirstīt перелистывать

pārruna par grāmatām беседа о книгах

pārrunu vadītājs беседчик

pārskatīšana беглый просмотр (книги)

pārstrādāts izdevums переработанное издание

pāršifrēšana перешифровка

pārvietojamā biblioteka передвижная библиотека, библиотэка-передвижка

pārvietojamais fonds, pārvietojamo biblioteku fonds передвижной фонд, фонд передвижных библиотэк

pārvietojamās bibliotekas darbinieks передвижник

pārvietojamās bibliotekas darbs передвижная работа

pārvietojamās bibliotekas formulārs формуляр передвижной библиотэки

pārvietojamo biblioteku fonds, pārvietojamais fonds фонд передвижных библиотэк, передвижной фонд

pārvietojams plaukts передвижная полка

pārvietošana, pārkārtošana перестановка (книг, карточек)

paskaidrojošā kartīte пояснительная карточка

pašdarināta grāmata книжка-самоделка

patenta apraksts, izgudrojuma apraksts патентное описание, описание изобретения

- patents** патѐнт
patvaļīgs nosaukums, pieņemts nosaukums
 и́скусственное загла́вие
pavaddokuments сопроводи́тельный докуме́нт
pavadzīme grāmatu apstrādāšanai путе́вка
 на обрабо́тку книг
pēcnāves izdevums посме́ртное изда́ние
pēcvārds послесло́вие
pergaments перга́мент
periodisko izdevumu katalogs катало́г перио-
 ди́ческих изда́ний
periodisko izdevumu reģistrācija регистра́ция
 перио́дических изда́ний
periodisks izdevums перио́дическое изда́ние
**periodisks nozares izdevums, specials perio-
 disks izdevums** отраслево́е перио́дическое из-
 да́ние
periodiskums перио́дичность
personalā bibliogrāfija персона́льная библио-
 гра́фия
personaleksemplars именно́й экземпля́р
 «personalijas» «персона́лии»
personīgā bibliotēka личная библиоте́ка
personu rādītājs именно́й указа́тель^{1,2}, указа́-
 тель и́мён^{1,2}
petits (burtu tips) петит
pieaugums прирост (числа книг, читателей)

- piedrukājums** припечатка
piedzīvojumu literatura, dēku literatura приключенческая литература
piekomplektēšana докомплектование
piekēdēta grāmata, ķēdes grāmata книга на цепи
pielikums приложение
pieņemšanas galds стол приёма (книг)
pieņemtās zīmes (kartē) условные знаки
pieņemts nosaukums, patvaļīgs nosaukums искусственное заглавие
pieprasījuma lapiņa (zīme) требовательный листок
pieprasījums запрос (на книгу)
pie rakstījums приписка
piezīmes¹ примечания
piezīmes² записки²
piezīmes lappušu malās заметки на полях
piktografiskais raksts, bilžu raksts пиктографическое письмо
pilnais indekss полный индекс
pilnīga bibliogrāfija исчерпывающая библиография
pilnīga komplektēšana исчерпывающее комплектование
pilnīga uzziņa исчерпывающая справка
pilsētas biblioteka городская библиотека

pirmiepazīšanās ar grāmatu первоначальное
ознакомлѐние с книгой

pirmās iespīestās grāmatas первопечātные
книги

pirmdokumenti первичные докумѐнты

pirmie grāmatu iespīedēji, pirmiespīedēji пер-
вопечātники

pirmteksts, oriģinals пóдлинник, оригинāl

plāģiats плагиāt

plakats плакāt

plakatveida katalogs, plakatkatalogs каталог-
плакāt, плакātный каталог

plano formats формāt в развѐрнутый лист
(P1°)

plāns план

plaukta etiķete пóлочный ярлык

plaukta indekss, šifras indekss пóлочный ин-
декс, индекс шифра

plaukta kniede (tariņa) пóлочный штифт

plauktenis стеллāj

plaukts пólка

poliglots полиглót

poligrafiskā rūpniecība, grāmatrūpniecība по-
лиграфическая промьшленность

polonims, daudzautoru darbs полоним

popularzinātiskā literatūra наўчно-популяр-
ная литерātūra

prese печáть²

preses apskats обзёр печáти

prettituls, frontispiss фронтиспис

priekšā lasīšana грóмкое чтéние

priekšlapa, priekšklājs фóрзац

priekšmetošana, rubricēšana предметизáция

priekšmetu iedaļa (rubrika) предмётная рýб-
рика

priekšmetu katalogs предмётный каталóг

priekšmetu rādītājs предмётный указáтель
(к книге)

priekšpuse лицевáя сторонá (карточки)

priekštituls, aizsargtituls шмуцтитул

priekšvārds предислóвие

prizma, balsts призма, упóр

programa прогрáмма

proklamācija прокламáция

prospekts проспéкт (издания)

protografs протóграф

pseudonims псевдонím

publicējums публикáция

publicēt опубликовáть

publicistika публицистика

publiska biblioteka публiчная библиотéка

punkts пункт (типографский)

pusādas iesējums полукóжанный переплёт

pusaudekla iesējums полуколенкóровый пере-
плёт

pusgada izdevums полугодовóе издáние

pusiekavas полускóбки

pussējums полутóm

R

rādītājs указáтель

rajona biblioteka райóнная библиотéка

rakstam pievienotā bibliografija пристатéйная
библиогрáфия

raksti¹ записки, труды (научных учрежде-
ний, организаций и т. п.)

raksti², **sacerējumi**, **darbi** сочинéния, произве-
дéния

raksts стáтья

rakstu izlase избранные сочинéния

rakstu krājums, **krājums** сбóрник

rakstu virkne подбóрка

rakstu zīmes письменá

rakstveida uzziņa письменная спрáвка

rasējums чертёж

realkatalogs реáльный каталóг

recenzija рецéнзия

redakcija редáкция¹

redakcijas koleģija редакциóнная коллéгия

redakcijas raksts редакциóнная стáтья

redaktors реда́ктор

redigēšana реда́кция², редакти́рование

referatīvā anotācija реферати́вная аннота́ция

referatīvais žurnāls реферати́вный жу́рнал

referāts реферáт

referēt рефериро́вать

reģistrācijas kartīte регистрацио́нная кар-
точка

**reģistrējošā bibliogrāfija, reģistrācijas biblio-
grāfija** учётно-регистрацио́нная библиогра́фия

rekatalogizācija *sk. pārkatologizēšana*

reklasifikācija *sk. pārklasificēšana*

rekomendējošā (ieteicošā) anotācija рекомен-
дательная аннота́ция

rekomendējošā (ieteicošā) bibliogrāfija реко-
мендательная библиогра́фия

reljefais iespiedums, Braila iespiedums релье-
фная печа́ть, бра́йлевская печа́ть

reprodukcija репроду́кция

republikāniskā biblioteka республика́нская
библиотéка

resora biblioteka, iestādes biblioteka ведом-
ственная библиотéка

resora obligatais eksemplārs ведомственный
обязáтельный экземпляр

restaurēta grāmata реставри́рованная кн́ига
reta grāmata, retums редкая кн́ига

- retrospektīvā bibliografija, atskata bibliografija ретроспективная библиография
- retu grāmatu un rokrakstu nodaļa отдел редких книг и рукописей
- rezerves fonds резервный фонд
- rezervēto grāmatu plaukts «бронеполка»
- rezumējums, kopsavilkums резюме
- rinda строкá
- robs, deziderats пробел, дезидерат
- rokas biblioteka, rokas fonds подручная библиотека, подручный фонд
- rokasgrāmata настольная книга, справочник
- rokraksta grāmata, ar roku rakstīta grāmata рукописная книга
- rokraksts, manuskripts рукопись
- rotaļu grāmata книжка-игрушка
- rotokopija ротокópия
- rubricēšana, priekšmetošana предметизация
- rubrika, iedaļa рубрика
- rūpnīcas avīze, iestādes avīze многотиражная газéта, многотиражка

S

- sabiedriski politiskā literatūra общественно-политическая литература
- sacerējumi, darbi, raksti сочинения, произведения

sajjans сафьян

saistes norāde частная ссы́лка

saistītais kārtojums крепостная расстано́вка

sakārtot (kartītes katalogā, grāmatas plauktā)

расста́вить

sakorojums подбо́рка

sākotnējā komplektēšana нача́льное комплек-
това́ние

sākuma vārds нача́льное сло́во

sākuma vinjete заста́вка

saliekamā grāmata кни́жка-раскла́дка

saliekamais katalogs, atviru katalogs катало́г-
ши́рма

salikta priekšmetu iedaļa (rubrika) сло́жная
предме́тная рubéрика

salikts uzvārds составна́я фами́лия, сло́жная
фами́лия

Saltikova-Šcedrina vārdā nosauktā... biblio-
teka *sk.* M. I. Saltikova-Šcedrina vārdā nosauktā
... biblioteka

saņemtās (ienākušās) grāmatas кни́жные по-
ступле́ния, поступи́вшие кни́ги

saraksts спи́сок²

sarunvārdnīca разгово́рник

sastādītājs состави́тель

sastādīts atlants, karšu konvoluts сбо́рный
а́тлас

- satura rādītājs** оглавление
saturs содержание
savērumš, komplekts подшивка (газеты)
schema схема
sējuma nosaukums, individualais nosaukums
частное заглавие
sējuma titullapa, specialā titullapa частный
титульный лист
sējums том
seminars семинарий
serija серия
serijas apraksts серийное описание
serijas laidiena kārtas numurs порядковый
номер выпуска серии
serijas nosaukums, serijas virsraksts серийное
заглавие
**serijas numurs sk. serijas laidiena kārtas nu-
murs**
signatura сигнатура
sīkdarbi, sīkiespieddarbi мелкопечатные изда-
ния, мелкие издания
**sistemiskā kataloga alfabētiskais priekšmetu
rādītājs («atslēga»)** алфавитно-предметный ука-
затель («ключ») к систематическому каталогу
sistemiskais kārtas kārtojums систематиче-
ско-порядковая расстановка
sistemiskais katalogs систематический ка-
талог

sistematisks priekšmetu katalogs система-
тическо-предмётный каталог

sistematisks rādītājs систематический ука-
затель

sistematiski alfabētiskais kārtas kārtojums си-
стематическо - алфавитно - порядковая расста-
новка

sistematiski alfabētiskais kārtojums система-
тическо-алфавитная расстановка

**sistematiski alfabētiski chronoloģiskais kārtas
kārtojums** систематическо-алфавитно-хронологиче-
ско-порядковая расстановка

**sistematiski alfabētiski chronoloģiskais kārt-
ojums** систематическо - алфавитно - хронологиче-
ская расстановка

**sistematiski chronoloģiski alfabētiskais kārt-
ojums** систематическо-хронологическо-алфавит-
ная расстановка

sistematiski formatiskais kārtas kārtojums си-
стематическо-форматно-порядковая расстановка

sistematiski formatiskais kārtojums система-
тическо-форматная расстановка

**sistematiski ģeografiski alfabētiskais kārtas
kārtojums** систематическо-географическо-алфа-
витно-порядковая расстановка

**sistematiski ģeografiski alfabētiskais kārt-
ojums** систематическо-географическо-алфавитная
расстановка

sistemātiski inventarais kārtojums систематическо-инвентарная расстановка

sistemātiski valodiski alfabētiskais kārtojums систематическо - языково - алфавитная расстановка

sistemātiskie kārtojumi систематические расстановки

skaidrojošā vārdnīca толковый словарь

skaitliskais raksturojums количественная характеристика, колляция

skaņdarbs музыкальное произведение

skaņu raksts звуковое письмо

skapja izmantojamā (derīgā) platība полезная площадь шкафа

skolas biblioteka школьная библиотека

skrejlapa летучка

skriptorijs скрипторий

sleja столбец

slepenraksts, kriptografija криптография

slīps (ieslīps, nolaidens) plaukts покáтая полка, наклóнная полка

sludinājumu avīze газéта-объявление

soda nauda, kavējuma nauda пéня

specialā bibliografija, nozares bibliografija специáльная библиогрáфия, отраслевáя библиогрáфия

specialā biblioteka, nozares biblioteka специальная библиотека, отраслевая библиотека

speciala lappuse страница специального назначения

specialā titullapa, sējuma titullapa частный титульный лист

specialais fonds специальный фонд

specialais katalogs специальный каталог

specialais noteicējs, analitiskais noteicējs специальный определитель, аналитический определитель

specialais obligatais eksemplars целевой обязательный экземпляр

specializēta lasītava специализированный читальный зал

specialnumurs, specializdevums специальный выпуск

specials periodisks izdevums, periodisks nozares izdevums отраслевое периодическое издание

specifikacija спецификация

spiedogs штемпель

spiestuve, tipografija типография

spiestuves korektura, tipografijas korektura типографская корректура

spiralatsperes mugura пружинный корешок

stacionarā biblioteka стационарная библиотека

standarts стандарт

starpbiblioteku abonements междубиблиотечный абонемент

starpbiblioteku grāmatu apmaiņa, grāmatu apmaiņa starp bibliotekām междубиблиотечный книгообмен

starpkarte разделитель, разделительная карточка

starpkarte ar izcilni vidū, starpkarte ar vidus izcilni разделитель с серединным выступом, разделитель с выступом посередине, серединный разделитель

starpkarte ar sānu izcilni разделитель с боковым выступом, боковой разделитель

starpkarte ar sānu izcilni kreisajā pusē левосторонний разделитель

starpkarte ar sānu izcilni labajā pusē правосторонний разделитель

starpkarte ar vidus izcilni, starpkarte ar izcilni vidū разделитель с серединным выступом, разделитель с выступом посередине, серединный разделитель

starplapa прокладка

starpresoru biblioteku padome междуведомственный библиотечный совет

starptautiskā bibliografija международная библиография

starptautiskā grāmatu apmaiņa международный книгообмен

starptautiskais abonements международный абонемент

starptautiskais formāts международный формат (каталожной карточки)

stāstīšana рассказывание

statistikas kase статистическая касса

stāvs (grāmatu krātuvē) ярус

stereotips стереотип

stereotips izdevums стереотипное издание

stienītis (kataloga kastītē) стержень; (avīžu tureklīm) прут

sumarā norāde, kopnorāde сводная ссылка

sumarā specifikācija, kopspecifikācija сводная спецификация

sumarā uzskaitē суммарный учёт (библиотечных фондов)

sumarais apraksts сводное описание

Š

šifra sk. grāmatas šifra

šifras indekss, plaukta indekss индекс шифра, полочный индекс

šifrēšana шифровка

šķietamais autors, neīstais autors мнимый автор

šķirstīt, pārļapot перелистывать
 šķirtā (dalītā) paginācija раздельная пагинация

Т

tabula таблица
 taisnā mugura прямой корешок
 tautas biblioteka народная библиотека
 tehniskā literatūra техническая литература
 tehniskais katalogs, firmu katalogs технический каталог, фирменный каталог
 tehniskais redaktors технический редактор
 tehniskās literatūras specialveidi специальные виды технической литературы
 tehniskie noteikumi технические условия
 tekošā bibliografija, kārtējā bibliografija текущая библиография
 tekošā komplektēšana, kārtējā komplektēšana текущее комплектование
 tekstoloģiska anotācija текстологическая аннотация
 tekstu bibliografija библиография текстов
 tematiskā serija тематическая серия
 tematiskais bibliografiskais apskats тематический библиографический обзор
 tematiskais kārtojums тематическая расстановка

- tematiskais katalogs тематический каталог
tērauda grebums гравюра на стали
tercija (burtu tips) терция
termiņa nokavēšana просрочка
termiņa pagarināšana (atlikšana) продление
срока, отсрочка
termiņkarte, datuma karte закладка дня
termiņkaste ящик сроков
termiņlapa, termiņu kontrollapa контрольный
листок сроков
tilpums, ietilpība ёмкость (книгохранилища,
полок)
tipografija, spiestuve типография
tipografijas korektura, spiestuves korektura
типографская корректура
tipografijas zīme типографская марка
tipografijas ziņas, iespiedziņas выпускные
данные
tipveida katalogs типовый каталог
tipveida nosaukums (virsraksts) типовое за-
главие
tiraža, metiens тираж
tīstoklis, vīstoklis свиток
titula vinjete титульная виньетка
titulizdevums титульное издание
titullapa титульный лист
tituls¹ титул² (звание)

- tituls²** заглавие, название
- topografiskā kartīte** топографическая карточка
- topografiskais apzīmējums** топографическое обозначение
- topografiskais kārtojums** *sk.* **ģeografiskais kārtojums**
- topografiskais katalogs** топографический каталог
- transkripcija** транскрипция
- transliteracija** транслитерация
- tulkojums** перевод
- tulkots darbs, tulkojums** переводное произведение, перевод
- turpinājuma kartīte** карточка-продолжение
- turpinājums** продолжение
- turpinājumu izdevums** продолжающееся издание
- turpinājumu raksts** продолжающаяся статья

U

- ūdenszīme** водяной знак
- unikala grāmata, unikums** уникальная книга, уникум
- universalā bibliografija** *sk.* **vispārīgā bibliografija**
- universals fonds** универсальный фонд

uzrakstīšana, atzīmēšana простано́вка (авторского знака, индекса)

uzskaites vienība едини́ца учёта (библиотечных фондов)

uzskates līdzeklis наглядное пособие

uzskates līdzekļu albums альбом наглядных пособий

uzvārda papildapraksts, papildapraksts pēc uzvārda именное добавочное описание

uzvārds фами́лия

uzzināt, dabūt uzziņu навести справку

uzziņa справка

uzziņas kartīte справочная карточка

uzziņu archīvs архив выполненных справок

uzziņu grāmata, rokasgrāmata справочник

V

vadonis (grāmata) путеводитель

vadžu raksts, ķīļu raksts клинопись

vairākrāsu iespiedums, daudzkrāsains iespiedums многокрасочная печать

vāka grāmatzīme, iesējuma grāmatzīme суперэклибрис, книжный знак на крышке переплёта

vāka tituls обложечное заглавие

vāki, mape папка

- vāks** обложка
- valodas noteicējs** определитель языка́
- valodiskais kārtojums** языко́вая расстано́вка
- valsts bibliografija** госуда́рственная библио-
граф́ия
- valsts biblioteka** госуда́рственная библиоте́ка
- vara grebums** гравю́ра на ме́ди
- vārds** и́мя, ли́чное и́мя
- variants** вариáнт; разночтéние
- veca grāmata, nolietota grāmata** ста́рая
кни́га, ве́тхая кни́га
- velte, dāvinājums** дар
- veltījums** посвяще́ние
- viegli lasāms** удо́бочита́емый
- V. I. Ļeņina vārdā nosauktā ar Ļeņina ordeni
apbalvotā PSRS Valsts biblioteka** Госуда́рствен-
ная о́рдена Ле́нина библиоте́ка СССР и́мени
В. И. Ле́нина
- viendienas avīze, viendiene** однодне́вная га-
зэ́та, однодне́вка
- viengabala auduma iesējums** цельнотка́невый
переплёт
- viengabala iesējums** це́льный переплёт
- viengabala kartona iesējums** цельнокарто́н-
ный переплёт
- viengabala papīra iesējums** цельнобума́жный
переплёт

vienkārša priekšmetu iedaļa (rubrika) простая предметная рубрика

vienkāršots apraksts упрощённое описание

vienkartītes abonementa sistēma однокарточная абонементная система

vienlaidu lasīšana сплошное чтение

vienlaidu numerācija сплошная нумерация, валовая нумерация

vienlaidu paginācija сплошная пагинация

vienotais apraksts единое описание

vienotie iespaidarbu aprakstīšanas noteikumi единые правила описания произведений печати

vienpusiespiedums, anopistografs издание с односторонней печатью, анопистограф

vienpusplauktenis, vienpusīgs plauktenis односторонний стеллаж

vienreizēja caurlaide разовый пропуск

viensējuma izdevums (darbs) однотомное издание, однотомник

vienveidīgā indeksācija однородная индексация

vienveidīgs vāks однотипная обложка

vietas noteicējs, ģeografiskais noteicējs делитель места, географический определитель

vietējā komplektēšana местное комплектование

vietējo izdevumu bibliogrāfija, novada biblio-

grafija библиография мѣстной печáти, краевáя библиография

vietējo izdevumu katalogs, novada katalogs каталог мѣстных издáний, краевóй каталог

vinjete виньѣтка

virsraksts заглавие, заголовок

virstituls, augštituls надзаголо́вочные дан-
ные, надзаголо́вок

virzāmais dalenis разделитель-надви́жка

vispārējais abonements, kopējais abonements
о́бщий абонемент

**vispārīgā bibliografija, universalā bibliogra-
fija** о́бщая библиография, универсáльная би-
блиография

vispārīgā nodaļa о́бщий отдѣл (в схеме клас-
сификации)

vispārīga norāde, noraide о́бщая ссы́лка, от-
сы́лка

vispārīgā titullapa, kopējā titullapa о́бщий
титульный лист

vispārīgā žurnalu un avīžu rakstu kartoteka
о́бщая картотека журна́льно-газѣтных статѣй

vispārīgais katalogs, ģeneralais katalogs о́б-
щий каталог, генерáльный каталог

vispārīgais noteicējs, kopīgais noteicējs о́б-
щий определитель

Vissavienības Grāmatu palata Всесою́зная
Кни́жная палáта

vīstoklis, tīstoklis свѣток

vitrina витрина

Z

zelta griezumс золотой обрѣз

zemteksta piezīme, parinde подстрочное при-
мечание

zīlbu raksts слоговое письмо

zīlbu starpkarte слоговой разделитель

zīmogošana sk. grāmatu zīmogošana

zīmogs печать¹

zinātniskā biblioteka научная библиотѣка

zinātniskais grāds учёная стѣпень

zinātniskais nosaukums учёное звание

zinātniski fantastiskā literatūra научно-фан-
тастическая литературa

zvaigznīte, asterisks звѣздочка, астериск

Ž

žurnala raksts журнальная статья

žurnala reģistrācijas kartīte журнальная ре-
гистрационная карточка

žurnāls журнал

žurnālu fonds журнальный фонд

SVARĪGĀKĀ IZMANTOTĀ LITERATURA
ОСНОВНАЯ ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. *Хавкина Л. Б.* Словари библиотечно-библиографических терминов. Англо-русский, немецко-русский, французско-русский, с приложением списка латинских терминов. М., Изд-во Всесоюзной Книжной палаты, 1952. 234 с.

2. Словарь библиотечных терминов на русском, английском, немецком и французском языках. С пред. Л. Б. Хавкиной. М., Изд-во Института, 1928. 91 с. (Ин-т библиотековедения Публичной библиотеки СССР им. В. И. Ленина).

3. *Сахаров В. Ф.* и *Соколова Т. П.* Англо-русский словарь библиотечных терминов. Л., 1941. 92 с. (Ком. полит.-просвет. ин-т им. Н. К. Крупской. Гос. Публичная б-ка им. М. Е. Салтыкова-Щедрина).

4. *Фирсов Г. Г.* Краткий болгарско-русский и русско-болгарский словарь библиотечных терминов. М., Изд-во Всесоюзной Книжной палаты, 1955. 44 с. (М-во культуры СССР. Главиздат. Всесоюзная Книжная палата).

5. *Бабаян А.* Словарь библиотечных терминов. Русско-армянский и армяно-русский. Ереван, Изд-во Комитета по делам культпросвет-учреждений при Совете Министров Арм. ССР, 1950. 265 с.

6. Терминологический словарь по библиотековедению, библиографии и полиграфическому производству. Русско-грузинский и грузино-русский. Тбилиси, 1932.

7. *Thompson E. H.* The ALA glossary of library terms, with a selection of terms in related fields. Chicago, American Library Association, 1943. VIII, 160 p.

8. *Lemaitre H.* and *Thompson A.* Vocabularium bibliotecarii. English-French-German. Paris, Unesco, 1953. 300 p.

9. *Auziņš A.* Latviešu, vācu un krievu grāmatrūpniecības vārdnīca. R., «Latvju grāmata», 1942. 518 lpp.

10. Единые правила по описанию произведений печати для библиотечных каталогов Ч. 1. Вып. 1. М., Изд. Гос. б-ки СССР им. В. И. Ленина, 1949.

Приложение 1. Терминология. с. 262—278.

11. То же. Машинопись 2-го издания. (Готовится к печати).

12. Единые правила описания произведений печати для библиотечных каталогов. Ч. 2. Описание периодических изданий. Л., Гос. Публичная б-ка им. М. Е. Салтыкова-Щедрина, 1954.

Приложение I. Терминология. с. 123—124.

13. Единые правила по описанию произведений печати для библиотечных каталогов. Ч. 3. Описание картографических изданий. Л., Изд. Гос. Публичной библиотеки им. М. Е. Салтыкова-Щедрина, 1950.

Приложение 1. Терминология. с. 39—42.

14. Единые правила описания произведений печати для каталогов небольших библиотек и библиографических указателей. М., Госкультпросветиздат, 1954.

Приложение 1. Терминология. с. 149—152.

15. Инструкция по описанию печатного графического материала. Проект. Л., 1949. (Гос. Публичная б-ка им. М. Е. Салтыкова-Щедрина).

Краткий список наиболее употребительных терминов. с. 112—114.

16. Инструкция по составлению алфавитного каталога. Изд. 2-е испр. и доп. Вып. I. М., Изд-во Всесоюз. б-ки им. В. И. Ленина, 1934.

Терминология.

17. Добровольская В. И. и Юденкова О. А. Справочник каталогизатора. Под ред. Е. И. Шамурина. М., 1940 (Наркомуголь СССР. Гос. науч. б-ка.)

Раздел I. Библиотечные термины. с. 5—14.

18. Материалы. Под ред. Л. Б. Хавкиной. М., Изд. Ин-та библиотековедения, 1928. (Ин-т библиотековедения Публичной б-ки Союза ССР им. В. И. Ленина).

Терминология к инструкции по составлению алфавитного каталога. Вып. I. с. 13—22.

19. Руководство по разработке и упорядочению научно-технической терминологии. Под ред. акад. А. И. Терпигорева. М., Изд-во АН СССР, 1952. 56 с. (Акад. наук СССР. Комитет техн. терминологии). Библиогр. 14 назв.

20. Попов Н. П. Определение понятий. Л., Изд-во Ленингр. ун-та, 1954. 77 с.

Кроме того, использованы различные энциклопедии, языковые словари, литература по библиотековедению и библиографии, вышедшая в СССР в основном в 1945—1956 гг., а также теоретические работы по терминологии и лексикографии.

SATURS

Priekšvārds	5
Предисловие	8
Русско-латышский словарь	11
Latviešu-krievu vārdnīca	205
Svarīgākā izmantotā literatūra	284

17. Добровольский В. И. и Юденичова О. А. Справочник каталогистов. Под ред. Е. И. Шенурова. М., 1940 (Наркомкульт СССР, Гос. науч. б-ка).

Раздел I. Библиотечные термины. с. 5—14.

18. Материалы. Под ред. Л. Б. Харинной. М., Изд-во библиотекосведения, 1928 (Из-д библиотекосведения Публ. б-ки СССР им. В. И. Ленина).

Redaktors *L. Zukovs*. Māksl. redaktore *N. Sakirjanova*. Techn. redaktore *M. Aizupiete*. Korektore *H. Zirņīte*.

Nodota salikšanai 1957. g. 13. maijā. Parakstīta iespiešanai 1957. g. 31. jūlijā. Papīra formāts 70×92¹/₃₂. 9,0 fiz. iespiedl.; 10,53 uzsk. iespiedl.; 9,78 izdevn. l. Metiens 2500 eks.

Maksā 4 rbļ. 40 kap.

LATVIJAS VALSTS IZDEVNIECĪBA

Rīgā, Padomju bulv. Nr. 24. Izdevniecības Nr. 9638-V97. Iespiesta Izdevniecību, poligrāfiskās rūpniecības un grāmatu tirdzniecības Galvenās pārvaldes 2. tipografijā «Sovetskaja Latvija» Rīgā, Dzirnau ielā 57. Pasūt. Nr. 1697.

Pamanītās kļūdas

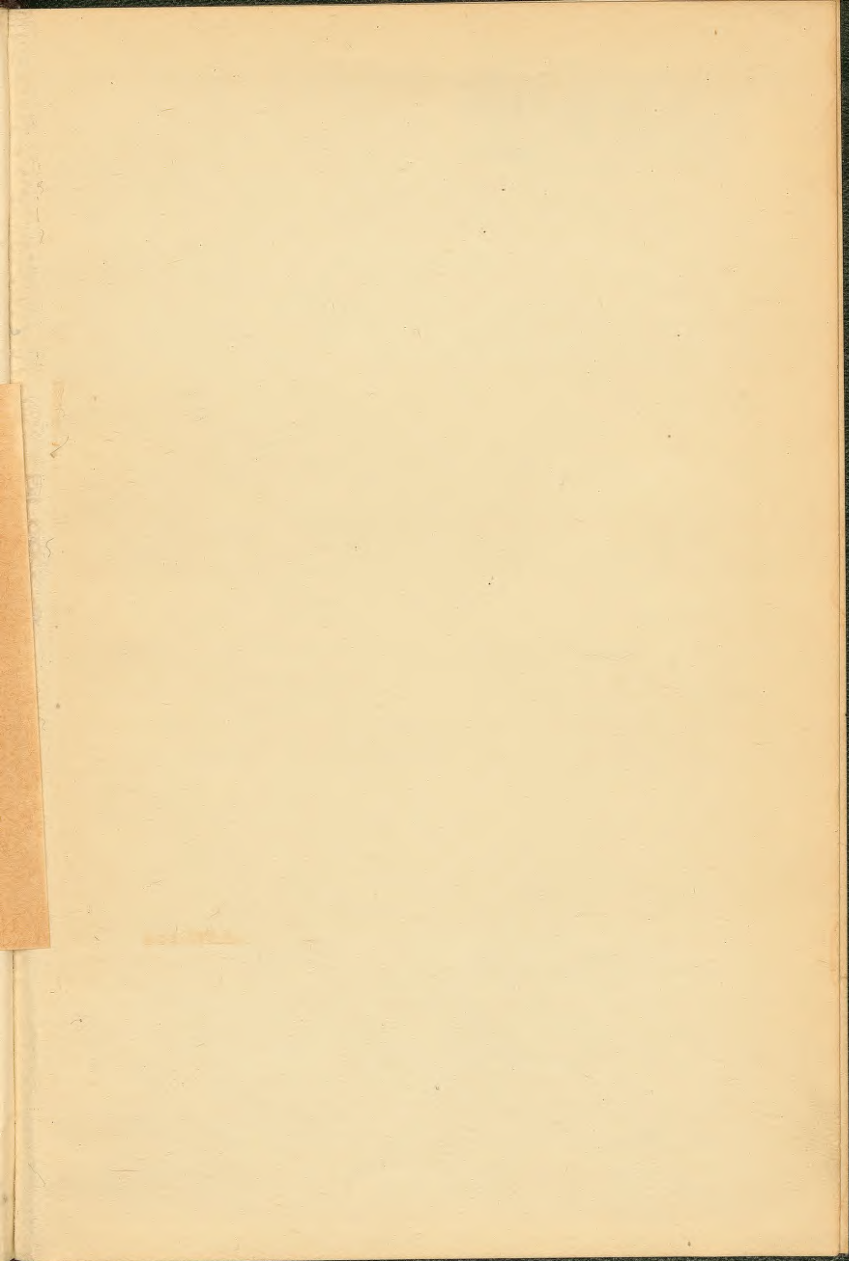
Lpp.	Rinda	Iespiests	Jābūt
75.	15. no augšas	atsevišķam	atsevišķi
78.	13. no augšas	sākuma vārdam	apraksta galvai
131.	12. no augšas	ietilpst arī žurnali	ietilpst avīzes, žurnali
141.	6. no augšas	uz māju, no vecā- kiem	uz māju, bet masu bibliotekas — no vecākiem
226.	7. no augšas	библиотечных	(библиотечных)

J. Peile Bibliotekaro terminu vārdnīca

Paumailis klijdas

laid	klāds	skaitlis	gadā
130	12. no augšas	atpakaļ	1907
128	13. no augšas	atpakaļ	1907
131	12. no augšas	atpakaļ	1907
141	6. no augšas	atpakaļ	1907
132	7. no augšas	atpakaļ	1907

1. lapa. Skatīt arī 2. lapa.

13

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306024187

2

